

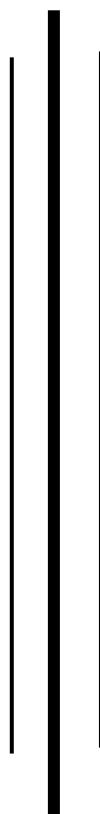
आर्थिक वर्ष २०६७।६८ को मौद्रिक नीति

नेपाल राष्ट्र बैंक
केन्द्रीय कार्यालय
बालुवाटार, काठमाडौं
२०६७

गभर्नर डा. युवराज खतिवडाले
२०६७ साउन १२ गते
सार्वजनिक जानकारीका लागि जारी गर्नुभएको

आर्थिक वर्ष २०६७/६८
को
मौद्रिक नीति

नेपाल राष्ट्र बैंक
केन्द्रीय कार्यालय
बालुवाटार, काठमाडौं

विषय सूची

विवरण	पृष्ठ
पृष्ठभूमि	१
अन्तर्राष्ट्रिय आर्थिक परिदृष्य	२
आन्तरिक आर्थिक स्थिति	३
गार्हस्थ्य उत्पादन	३
मूल्य	५
सरकारी वित्त	६
बाह्य क्षेत्र	६
वित्तीय बजार	८
मौद्रिक तथा वित्तीय व्यवस्थापन	११
आर्थिक वर्ष २०६६/६७ को मौद्रिक नीति तथा वित्तीय क्षेत्र कार्यक्रम	१४
मौद्रिक नीतिको कार्यदिशा	१४
आर्थिक तथा मौद्रिक लक्ष्य	१६
मौद्रिक नीति सञ्चालन तथा उपकरण	१८
वित्तीय क्षेत्र सुधार, नियमन तथा सुपरिवेक्षण	२०
विदेशी विनिमय व्यवस्थापन	२४
लघुवित्त तथा वित्तीय पहुँच	२६
अन्त्यमा	२८
अनुसूची १ : आर्थिक वर्ष २०६६/६७ को मौद्रिक नीतिमा उल्लेख भएका नीतिगत व्यवस्थाहरूको प्रगति तालिका विवरण	३०
अनुसूची २ : मौद्रिक सर्भेक्षणको प्रक्षेपण	४०
अनुसूची ३ : परिवर्त्य विदेशी मुद्रा भुक्तानी गरी भारतबाट आयात गर्न पाइने वस्तुहरूको सूची	४१
तालिका सूची	

नेपाल राष्ट्र बैंक
केन्द्रीय कार्यालय
बालुवाटार, काठमाडौं
नेपाल

फोन नं. ४४११६३८

Website: www.nrb.org.np

आर्थिक वर्ष २०६७/६८ को मौद्रिक नीति

पृष्ठभूमि

१. नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ ले निर्दिष्ट गरे वमोजिम मूल्य स्थिरता र वाह्य तथा वित्तीय क्षेत्र स्थायित्व कायम गर्दै उच्च तथा दिगो आर्थिक वृद्धिको लागि सहज वातावरण निर्माण गर्ने मूलभूत उद्देश्य सहित यस बैंकले आर्थिक वर्ष २०५९/६० देखि वार्षिक रुपमा मौद्रिक नीति तर्जुमा गरी सार्वजनिक गर्दै आएको छ। यस क्रममा आर्थिक वर्ष २०६६/६७ को मौद्रिक नीति २०६६ साउन ९ गते र त्यसको मध्यावधि समीक्षा २०६६ चैत २० गते सार्वजनिक गरिएको थियो।
२. आर्थिक वर्ष २०६६/६७ मा मौद्रिक व्यवस्थापन चुनौतीपूर्ण रह्यो। निर्यातमा ह्रास र आयातमा उच्च वृद्धि हुन गई मुलुकको भुक्तानी सन्तुलन घाटामा रह्यो भने खाद्यान्नको मूल्यमा उच्च वृद्धि कायमै रहँदा मुद्रास्फीतिदर दोहोरो अङ्कमै रहन गयो। शोधनान्तर घाटा उच्च रहन गई विदेशी मुद्रा सञ्चितिमा ह्रास तथा निक्षेपको वृद्धिमा शिथिलता आएकोले बैकिङ्ग क्षेत्रको तरलतामा संकुचन आयो। साथै, घरजग्गा कारोवारतर्फ बैंक कर्जा अधिक रुपमा बढ्न जाँदा अर्थतन्त्रका अन्य उत्पादनशील क्षेत्रतर्फ कर्जा प्रवाह गर्न साधनको अभाव हुने अवस्था सृजना हुन गयो। अर्थतन्त्रमा विकसित हुँदै गरेका यी असहज स्थितिको सामना गर्न आर्थिक वर्ष २०६६/६७ को मध्यतिर तथा त्यसपछि मौद्रिक नीतिको अर्धवार्षिक समीक्षामार्फत मौद्रिक तथा कर्जा व्यवस्थापन र विदेशी विनिमयका क्षेत्रमा आवश्यक कदमहरू चालियो। फलस्वरूप, मुलुकको वित्तीय प्रणालीको तरलता तथा शोधनान्तर स्थितिमा क्रमिक सुधार भई समष्टिगत आर्थिक स्थायित्व हासिल हुँदै आएको छ।
३. एकातिर न्यून आर्थिक वृद्धिदर र अर्कातिर दुई अंकको मूल्य वृद्धिदर, उच्च शोधनान्तर घाटा तथा अधिल्ला वर्षहरूको अधिक मौद्रिक विस्तार र पछिल्लो समयमा चालिएका कदमहरूबाट हुन सक्ने मौद्रिक संकुचनको परिदृष्यमा सन्तुलित मौद्रिक नीति तर्जुमा गर्नु निकै चुनौतीपूर्ण कार्य भएको छ। वित्तीय प्रणालीको स्थायित्व, कर्जाको उत्पादक उपयोग, वित्तीय पहुँच अभिवृद्धि र निक्षेपको सुरक्षण जस्ता सवालहरू पनि केन्द्रीय बैंकले सम्बोधन गर्नु पर्ने अपरिहार्य विषयहरू हुन्। नेपाल राष्ट्र बैंकको आगामी नीति तथा कार्यक्रमहरू यसैतर्फ उन्मुख हुनु पर्ने तथ्य निर्विवाद छ।
४. अधिल्लो आर्थिक वर्षको मुलुकको आर्थिक तथा वित्तीय स्थिति र मौद्रिक नीतिको कार्यान्वयनको समीक्षा सहित आन्तरिक तथा वाह्य आर्थिक परिदृष्यको विश्लेषणको आधारमा अब अवलम्बन गरिने मौद्रिक नीतिको कार्यदिशा तथा सोको व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यक्रम समावेश गरी आर्थिक वर्ष २०६७/६८ को यो मौद्रिक नीति सार्वजनिक जानकारीको लागि प्रस्तुत गरिएको छ। यस बैंकको काम कारवाहीलाई पारदर्शी बनाउने उद्देश्यले आर्थिक वर्ष २०६७/६८ मा कार्यान्वयनमा ल्याइने वित्तीय क्षेत्र सुधार, नियमन तथा सुपरिवेक्षण, विदेशी विनिमय र लघुवित्त सम्बन्धी कार्यक्रमहरूलाई पनि मौद्रिक नीतिको यस दस्तावेजमा संलग्न गरिएको छ।
५. यो मौद्रिक नीति तयार गर्दा सरोकारवाला नेपाल बैंकर्स संघ, डेभलपमेण्ट बैंकर्स एसोसिएसन, नेपाल वित्तीय संस्था संघ, नेपाल लघुवित्त बैंकर्स संघ, उद्योग वाणिज्य संघहरू,

ऋण उपभोक्ता संघहरू र उद्योगी-व्यवसायीहरूसंग भएका अन्तरक्रियाहरूबाट आएका सुभावालाई यथासक्य समावेश गरिएको छ । मौद्रिक नीति एक गतिशील विषय भएको सन्दर्भमा आर्थिक परिसूचकहरू तथा आर्थिक परिदृश्यमा देखिने परिवर्तनसँगै प्रस्तावित नीति तथा कार्यक्रमहरू पनि समायोजन गर्दै लगिनेछ ।

अन्तर्राष्ट्रिय आर्थिक परिदृश्य

६. विश्व अर्थतन्त्र आर्थिक मन्दीको चरणबाट पुनरुत्थानतर्फ अग्रसर छ । केन्द्रीय बैंक, सरकार र विश्व वित्तीय संगठनहरूको समन्वयात्मक प्रयासबाट उपभोक्ता र लगानीकर्ताहरूमा आत्मविश्वास सुदृढ बन्दै गएको र यसबाट आन्तरिक तथा बाह्य मागमा वृद्धि हुँदै आएको छ । अन्तर्राष्ट्रिय मुद्रा कोषको पछिल्लो विश्लेषण अनुसार सन् २००९ मा ०.६ प्रतिशतले संकुचित भएको विश्व अर्थतन्त्र सन् २०१० मा ४.६ प्रतिशतले र सन् २०११ मा ४.३ प्रतिशतले विस्तार हुने प्रक्षेपण छ । विश्वको सबैभन्दा ठूलो अमेरिकी अर्थतन्त्र सन् २००९ मा करिब २.४ प्रतिशतले संकुचित भएकोमा सन् २०१० मा ३.३ प्रतिशतले र सन् २०११ मा २.९ प्रतिशतले विस्तार हुने प्रक्षेपण रहेको छ । त्यसैगरी, समग्र युरो क्षेत्रको उत्पादन सन् २००९ मा ४.१ प्रतिशतले संकुचित भएकोमा सन् २०१० मा १ प्रतिशतले र सन् २०११ मा १.३ प्रतिशतले बढ्ने प्रक्षेपण गरिएको छ । उदीयमान तथा विकासशील मुलुकहरूको आर्थिक वृद्धिदर सन् २००९ मा २.५ प्रतिशत रहेकोमा सन् २०१० मा ६.८ प्रतिशत र सन् २०११ मा ६.४ प्रतिशत रहने प्रक्षेपण गरिएको छ ।
७. नेपालका छिमेकी मुलुकहरूमध्ये भारतीय अर्थतन्त्र सन् २००९ मा ५.७ प्रतिशतले वृद्धि भएकोमा सन् २०१० मा ९.४ प्रतिशतले विस्तार हुने अनुमान छ भने सन् २०११ मा ८.४ प्रतिशतले विस्तार हुने प्रक्षेपण गरिएको छ । त्यसैगरी, सन् २००९ मा चीनको उत्पादन ९.१ प्रतिशतले बढेकोमा सन् २०१० मा १०.५ प्रतिशतले बढ्ने अनुमान छ । सन् २०११ मा चीनको आर्थिक वृद्धिदर ९.६ प्रतिशत रहने प्रक्षेपण छ । आन्तरिक माग तथा निर्यातको क्षेत्रमा सुधार आएकोले यी मुलुकहरूको आर्थिक वृद्धिदर बढ्ने अनुमान रहेको हो ।
८. विकसित तथा उदीयमान देशहरूको आर्थिक वृद्धिदरमा आएको सुधारले विश्व अर्थतन्त्रलाई पुनरुत्थान चरणमा अग्रसर गराउन अहम् भूमिका निर्वाह गरेको भएपनि विकसित मुलुकहरूमा बेरोजगारी दर र सरकारी वित्त घाटा उच्च स्तरमा रहेकोले आर्थिक पुनरुत्थानको प्रक्रियामा चुनौती तथा जोखिमहरू कायमै रहेको देखिन्छ । कतिपय युरोपीयन मुलुकहरूमा उच्च सरकारी वित्त घाटाको कारणबाट हालै सृजित ऋण संकटले युरो क्षेत्र मात्र नभएर विश्व आर्थिक पुनरुत्थानको प्रक्रियामै थप आशङ्का उत्पन्न गरेको छ ।
९. विश्वव्यापी आर्थिक संकट गहिरिँदै जाँदा विश्वका अधिकांश देशहरूमा न्यून स्तरमा पुगेको मुद्रास्फीतिदर आर्थिक पुनरुत्थानको क्रमसँगै बढ्ने क्रममा रहेको छ । सन् २००९ मा विकसित मुलुकहरूमा उपभोक्ता मुद्रास्फीतिदर ०.१ प्रतिशत रहेकोमा सन् २०१० मा १.४ प्रतिशत र सन् २०११ मा १.३ प्रतिशत रहने प्रक्षेपण गरिएको छ । त्यस्तै, उदीयमान तथा विकासोन्मुख मुलुकहरूमा सन् २००९ मा मुद्रास्फीतिदर ५.२ प्रतिशत रहेकोमा सन् २०१० मा ६.३ प्रतिशत पुग्ने अनुमान छ भने सन् २०११ मा ५ प्रतिशत रहने प्रक्षेपण गरिएको छ । आर्थिक पुनरुत्थानको क्रममा अपनाइएको लचिलो मौद्रिक तथा वित्त नीतिको प्रभाव र इन्धनको मूल्यमा वृद्धि हुँदै आएकोले सन् २०१० मा मुद्रास्फीतिदर बढ्ने अनुमान रहेको हो । छिमेकी मुलुक भारतमा सन् २००९ को जुन महिनामा थोक मूल्य सूचकाङ्कमा आधारित मूल्य

वृद्धि १ प्रतिशतले ऋणात्मक रहेकोमा सन् २०१० को सोही महिनामा १०.६ प्रतिशत रहेको छ भने खाद्यान्न समूहको मूल्य वृद्धिदर १४.६ प्रतिशत रहेको छ ।

१०. विश्व वित्तीय संकटको सामना गर्न सरकारी वित्त तथा मौद्रिक नीतिको संयोजनकारी भूमिकालाई दृष्टिगत गरी विश्वभर नै केन्द्रीय बैंकहरूले नीतिगत दरहरूमा व्यापक कटौती गरेका थिए । विश्व अर्थतन्त्र मन्दीको अवस्थाबाट सुधारोन्मुख दिशामा अग्रसर भएको भएपनि जोखिम तथा चुनौतीहरू विद्यमान रहेकोले अधिकांश मुलुकहरू सुरक्षित बर्हिगमन रणनीति तय गर्नमा केन्द्रित छन् । अमेरिकी फेडरल रिजर्भले लामो समयदेखि लक्षित फण्डस् रेट शुन्य देखि ०.२५ प्रतिशत कायम गरेको छ । उपभोग तथा लगानी प्रोत्साहित गर्न भारत र चीनका केन्द्रीय बैंकहरूले पनि नीतिगत दरहरूमा कटौती गरेका थिए । भारतीय रिजर्भ बैंकले रिपो दर ९ प्रतिशतबाट घटाएर ४.७५ प्रतिशतमा र अनिवार्य नगद मौज्जात दर ९ प्रतिशतबाट घटाएर ५ प्रतिशत कायम गरेकोमा बढ्दो मुद्रास्फीतिको अवस्थालाई सम्बोधन गर्न मौद्रिक नीतिको कसिलो अडानको शुरुवाततर्फ संकेत गर्दै हाल अनिवार्य नगद मौज्जात दर ६ प्रतिशत र रिपो दर ५.५ प्रतिशत कायम गरेको छ । चीनको केन्द्रीय बैंकले पनि हालसालै अनिवार्य नगद मौज्जात अनुपातलाई ५० आधार बिन्दुले बढाएर मौद्रिक नीतिको कार्यदिशा केही कसिलो हुनेतर्फ संकेत गरेको छ ।

आन्तरिक आर्थिक स्थिति

गार्हस्थ्य उत्पादन

११. आर्थिक वर्ष २०६६/६७ को बजेट वक्तव्यमा ५.५ प्रतिशतको आर्थिक वृद्धि हासिल गर्ने लक्ष्य राखिएको थियो । नेपाल सरकार, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागका अनुसार आर्थिक वर्ष २०६६/६७ मा कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको वृद्धिदर आधारभूत मूल्यमा ३.५ प्रतिशत र उत्पादकको मूल्यमा ४.६ प्रतिशत रहेको प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ । आर्थिक वर्ष २०६५/६६ मा कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको वृद्धिदर आधारभूत एवम् उत्पादकको मूल्यमा क्रमशः ४ प्रतिशत तथा ४.९ प्रतिशत रहेको थियो ।
१२. आर्थिक वर्ष २०६६/६७ मा मौसम अनुकूल रही कृषि क्षेत्रको उत्पादन बढ्ने, लगानीको वातावरणमा सुधार भई उद्योग व्यवसाय, पर्यटन तथा सेवा क्षेत्रहरूमा विस्तार आउने र सरकारको पूँजीगत खर्चमा सुधार भई आर्थिक वृद्धिमा सकारात्मक योगदान पुग्ने अपेक्षा गरिएको थियो । तर, प्रतिकूल मौसमका कारणले खाद्यान्न बालीको उत्पादनमा उच्च गिरावट आई कृषि क्षेत्रको उत्पादन वृद्धिदर न्यून रहेकोले समग्र आर्थिक वृद्धिदर अपेक्षा गरिए भन्दा न्यून रहेको हो । बन्द-हडताल, कमजोर श्रम सम्बन्ध, विद्युत आपूर्तिमा कमी जस्ता प्रमुख कारणहरूले गर्दा पनि लक्षित आर्थिक वृद्धि हासिल हुन कठिन भएको हो ।
१३. कृषि क्षेत्रको उत्पादन धेरै हदसम्म मनसुनको अवस्थामा निर्भर रहने गरेकोमा आर्थिक वर्ष २०६६/६७ मा वर्षे मनसुन ढिला गरी शुरु भएको, वर्षाको मात्रा पनि औसत भन्दा निकै कम रहेको तथा कतिपय जिल्लाहरूमा नदी कटान र बाढीवाट समेत बालीनालीमा क्षती पुगेको कारण प्रमुख खाद्यान्न बालीको उत्पादनमा प्रतिकूल प्रभाव पर्न गई समग्र कृषि क्षेत्रको उत्पादन १.१ प्रतिशतले मात्र बढेको प्रारम्भिक अनुमान छ । नेपाल सरकार, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयले २०६७ वैशाख महिनामा सार्वजनिक गरेको कृषि उत्पादनको प्रारम्भिक अनुमान अनुसार आर्थिक वर्ष २०६६/६७ मा धानको उत्पादन अघिल्लो वर्ष भन्दा ११.१ प्रतिशतले र मकैको उत्पादनमा ३.९ प्रतिशतले कमी आउने देखिएको छ । वर्षे मनसुन

कमजोर रहेतापनि हिउँदै वर्षा सन्तोषप्रद रहेकोले गर्नु तथा जौको उत्पादनमा क्रमशः १५.८ प्रतिशत र १८.८ प्रतिशतले वृद्धि भएको र तरकारी तथा फलफूलको उत्पादनमा पनि वृद्धि हुने प्रारम्भिक अनुमान छ।

१४. आर्थिक वर्ष २०६६/६७ मा उद्योग क्षेत्रको उत्पादन ३.९ प्रतिशतले वृद्धि भएको अनुमान छ। उद्योग अर्न्तगत उत्पादनमूलक उद्योग, निर्माण, खानी तथा उत्खनन र विद्युत, ग्यास तथा पानी उपक्षेत्रहरूको उत्पादन क्रमशः २.६ प्रतिशत, ६.६ प्रतिशत, ४.२ प्रतिशत र ०.५ प्रतिशतले बढेको प्रारम्भिक अनुमान रहेको छ। विद्युत उपक्षेत्रको उत्पादन माग बमोजिम वृद्धि हुन नसक्दा माग र जडित क्षमताबीच अन्तर बढ्दै गएकोले औद्योगिक तथा सेवा क्षेत्रको उत्पादकत्व लगायत समग्र आर्थिक तथा दैनिक क्रियाकलापमा गम्भीर प्रतिकूल प्रभाव परिरहेको छ।
१५. उद्योगतर्फ रोजगारी तथा आय आर्जनका आधारमा सबैभन्दा बढी योगदान रहेको उत्पादनमूलक उद्योगको उत्पादन अघिल्लो वर्षको तुलनामा केही वृद्धि भएपनि सन्तोषप्रद भने रहेको छैन। आर्थिक वर्ष २०६६/६७ को तेस्रो त्रयमासको प्रारम्भिक औद्योगिक उत्पादन सूचकाङ्क अनुसार उक्त अवधिमा औद्योगिक उत्पादन ३.७ प्रतिशतले बढेको छ। औद्योगिक उत्पादन समूह अर्न्तगत तोरीको तेल, दुग्ध उत्पादन, औषधि, सावुन, प्लाष्टिक, एल्मुनियमका सामाग्री, इट्टा, सिमेन्ट, फलामको छड तथा पाता, जि.आई पाइप र विद्युतीय तार जस्ता वस्तुहरूको उत्पादनमा वृद्धि भएको छ भने बनस्पति घ्यू, चिनी, तयारी पोशाक र फर्निचरको उत्पादनमा गिरावट आएको छ।
१६. अघिल्लो वर्षको तुलनामा सेवा क्षेत्रको वृद्धिदर केही न्यून रहने अनुमान भएतापनि अन्य क्षेत्रहरूको वृद्धिदरको तुलनामा भने उच्च रहेको देखिएको छ। अघिल्लो वर्षको ६.३ प्रतिशतको तुलनामा आर्थिक वर्ष २०६६/६७ मा यस क्षेत्रको वृद्धि ५.५ प्रतिशत रहेको अनुमान छ। सेवा क्षेत्र अर्न्तगत होटल तथा रेष्टुरेण्ट, यातायात तथा सञ्चार, शिक्षा, थोक तथा खुद्रा व्यापार, स्वास्थ्य तथा सामाजिक कार्य र अन्य सामुदायिक सेवा उप-क्षेत्रहरूको वृद्धिदर क्रमशः ८.५ प्रतिशत, ६.५ प्रतिशत, ६.५ प्रतिशत, ५.६ प्रतिशत, ५.६ प्रतिशत र ६.१ प्रतिशत रहेको अनुमान छ।
१७. आर्थिक वर्ष २०६५/६६ मा हवाईमार्गबाट नेपाल भ्रमणमा आउने पर्यटक संख्या ०.९ प्रतिशतले कमी आएकोमा आर्थिक वर्ष २०६६/६७ को एघार महिनासम्ममा १२.३ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ। सन् २०१० को जनवरीदेखि जुन महिनासम्म हवाईमार्गबाट नेपाल भ्रमणमा आउने पर्यटक संख्या अघिल्लो वर्षको सोही अवधिको तुलनामा १८.१ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ। यस अवधिमा भारतीय पर्यटक आगमन ११.३ प्रतिशतले बढेको छ भने अन्य मुलुकबाट आउने पर्यटकहरूको संख्या २०.६ प्रतिशतले बढेको छ। विश्व आर्थिक मन्दीमा सुधार तथा नेपालमा हवाई उडान गर्ने वाह्य कम्पनीहरूको संख्याका साथै उडान आवृत्तिमा समेत वृद्धि भएकोले पर्यटक आगमन वृद्धिमा सहयोग पुगेको हो। पर्यटक आगमनमा भएको वृद्धिबाट होटल तथा रेष्टुरेण्ट सेवाको वृद्धिदर उच्च रहन जाने देखिएको छ।
१८. मुलुकको आर्थिक क्रियाकलापलाई माग पक्षबाट विश्लेषण गर्दा आर्थिक वर्ष २०६६/६७ मा खुद वाह्य मागमा संकुचन आएकोले कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको वृद्धिमा आन्तरिक मागको योगदान प्रमुख रहेको देखिएको छ। आन्तरिक माग अर्न्तगत कुल उपभोग (२०५.७५८ को मूल्यमा) ८.४ प्रतिशतले वृद्धि भई कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको ९१.५ प्रतिशत पुगेको अनुमान

छ । कुल उपभोग मध्ये निजी क्षेत्रको उपभोग ७.८ प्रतिशतले र सरकारी क्षेत्रको उपभोग १३.१ प्रतिशतले वृद्धि भएको अनुमान छ । निजी उपभोगमा खाद्य भन्दा गैर-खाद्य तथा सेवातर्फको वृद्धिदर उच्च रहेको छ । आन्तरिक मागको अर्को महत्वपूर्ण अंश कुल स्थिर पूँजी निर्माण ५.३ प्रतिशतले वृद्धि भई कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको १८.६ प्रतिशतमा सीमित भएको अनुमान छ । सरकारी क्षेत्रको तुलनामा निजी क्षेत्रको लगानी कमजोर रहेकोले निजी क्षेत्रको लगानीसँग कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको अनुपात १४.६ प्रतिशत रहेको अनुमान छ । आर्थिक वर्ष २०६६/६७ मा वस्तु तथा सेवाको निर्यात १४.६ प्रतिशतले घटेको तर वस्तु तथा सेवाको आयात भने २६.९ प्रतिशतले बढेको अनुमान रहेकोले खुद वाह्य मागमा उच्च संकुचन देखिएको छ ।

१९. नेपालका प्रमुख रोजगार गन्तव्य मुलुकहरूमा विश्व आर्थिक मन्दीको प्रभाव न्यून हुँदै गएकोले श्रमिकहरूको माग पनि बढ्न थालेको छ । आर्थिक वर्ष २०६५/६६ मा वैदेशिक रोजगारीमा जानेहरूको संख्या १२.८ प्रतिशतले घटेकोमा आर्थिक वर्ष २०६६/६७ मा वैदेशिक रोजगारका लागि स्वीकृति लिनेको संख्या ३५.४ प्रतिशतले बढेको छ । यस अवधिमा वैदेशिक रोजगारका लागि स्वीकृति लिनेको संख्यामा मलेसिया २४०.८ प्रतिशत, साउदी अरब ३७.७ प्रतिशत र युनाईटेड अरब ईमिरेट्स ३७.४ प्रतिशतले बढेको छ । मलेसियाले बंगलादेशबाट कामदार लैजान रोक लगाएकोले नेपाली कामदारहरूको उच्च माग भई मलेसियाको लागि वैदेशिक रोजगारमा जान स्वीकृत लिनेको संख्यामा उच्च वृद्धि भएको हो ।

मूल्य

२०. अघिल्लो आर्थिक वर्षको तुलनामा आर्थिक वर्ष २०६६/६७ मा मूल्य वृद्धिदरमा केही सुधार भएतापनि औसत वार्षिक मुद्रास्फीतिदर दुई अंकमा रहेको अनुमान छ । खासगरी मौसमी प्रतिकूलताको कारणले कृषिजन्य वस्तुहरूको उत्पादन र आपूर्ति अवस्थामा उल्लेख्य सुधार हुन नसकेको, उर्जा संकट, तलब तथा ज्यालादर वृद्धि र छिमेकी मुलुक भारतमा खाद्यान्न समूहको मूल्य वृद्धिदर उच्च रहन गएकोले मूल्यमा चाप परेको हो । पछिल्ला महिनाहरूमा भने मूल्य वृद्धिदरमा केही सुधार भएको छ । २०६७ जेठ महिनामा वार्षिक विन्दुगत आधारमा उपभोक्ता मूल्य वृद्धिदर ९.६ प्रतिशत रहेको छ । २०६६ जेठ महिनामा यस्तो मुद्रास्फीतिदर १२.३ प्रतिशत रहेको थियो । खाद्य तथा पेय पदार्थ समूहको वार्षिक विन्दुगत मूल्य वृद्धिदर ११.३ प्रतिशत र गैर-खाद्य तथा सेवा समूहको वार्षिक विन्दुगत मूल्य वृद्धिदर ७.३ प्रतिशत रहेको छ । अघिल्लो वर्षको यसै महिनामा यी समूहहरूको मूल्य वृद्धिदर क्रमशः १९ प्रतिशत र ५.१ प्रतिशत रहेको थियो । खाद्यान्न समूहको मूल्य वृद्धिदर घट्ने क्रममा रहेपनि गैर-खाद्य तथा सेवा समूहको मूल्य वृद्धिदर भने बढ्ने क्रममा रहेको छ ।
२१. थोक मूल्यस्थितितर्फ अपेक्षाकृत रूपमा बढी सुधार भएको छ । २०६७ जेठ महिनामा राष्ट्रिय थोक मूल्य सूचकाङ्कको वार्षिक विन्दुगत वृद्धिदर ६.३ प्रतिशत मात्र रहेको छ जबकि अघिल्लो वर्षको यसै अवधिमा सो वृद्धिदर १७ प्रतिशत रहेको थियो । थोक मूल्य अन्तर्गतका कृषिजन्य वस्तु, स्वदेशी उत्पादित वस्तु र आयातित वस्तुहरूको मूल्य क्रमशः ६ प्रतिशत, ८.५ प्रतिशत र ५.७ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ । अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा यी वस्तुहरूको मूल्य क्रमशः ३३.४ प्रतिशत, ६ प्रतिशत र ०.२ प्रतिशतले बढेको थियो । उक्त अवधिमा नगदेवाली, फलफूल तथा तरकारी र रासायनिक मलको मूल्यमा गिरावट आएको कारणले मूल्य सूचकाङ्क घटेको हो ।

२२. २०६७ जेठ महिनामा वार्षिक विन्दुगत राष्ट्रिय तलब तथा ज्यालादर सूचकाङ्क १३.४ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ। अघिल्लो वर्ष सो सूचकाङ्क २१.५ प्रतिशतले बढेको थियो। उक्त सूचकाङ्कमध्ये तलब सूचकाङ्क १३.८ प्रतिशत र ज्यालादर सूचकाङ्क १३.३ प्रतिशतले बढेको छ। तलब सूचकाङ्क अन्तर्गत शिक्षामा २२.४ प्रतिशतको उल्लेख्य वृद्धि भएको छ। ज्यालादर सूचकाङ्क अन्तर्गत कृषि मजदुर, औद्योगिक मजदुर र निर्माण मजदुरको ज्यालादर सूचकाङ्क क्रमशः १८.८ प्रतिशत, ४.४ प्रतिशत र ११.५ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ। २०६६ साउन महिनादेखि सरकारी कर्मचारी लगायत सुरक्षाकर्मी, शिक्षक तथा संस्थानका कर्मचारीको तलबमा वृद्धि भएको कारणले उक्त सूचकाङ्कमा बढी चाप परेको हो।

सरकारी वित्त

२३. आर्थिक वर्ष २०६६/६७ मा नगद प्रवाहमा आधारित कुल सरकारी खर्च २०.२ प्रतिशतले बढेर रू. २४८ अर्ब ३७ करोड पुगेको छ। अघिल्लो वर्ष उक्त खर्च ३७.८ प्रतिशतले बढेको थियो। कुल खर्चमध्ये चालू खर्च २०.७ प्रतिशत र पूँजीगत खर्च २०.२ प्रतिशतले बढेको छ। अघिल्लो वर्ष उपरोक्त खर्चहरू क्रमशः ३५.४ प्रतिशत र ४५ प्रतिशतले बढेका थिए। सरकारी कर्मचारीहरू एवं शिक्षकहरूको तलब भत्तामा गरिएको वृद्धि, विशेष सुरक्षा योजनामा गरिएको खर्च तथा विद्यालय अनुदानमा भएको वृद्धि जस्ता कारणहरूले गर्दा चालू खर्च बढेको हो। आर्थिक वर्ष २०६६/६७ मा नगद पूँजीगत खर्च बजेट अनुमानको ७१ प्रतिशत भएको छ। सोभै भुक्तानी र वस्तुगत सहायता स्वरूप भएको पूँजीगत खर्च जोडदा आर्थिक वर्षभरिमा सो खर्च बजेट अनुमानको करिब ८२ प्रतिशत पुग्ने अर्थ मन्त्रालयको अनुमान छ।
२४. आर्थिक वर्ष २०६६/६७ मा नेपाल सरकारको राजस्व संकलन २५.४ प्रतिशतले वृद्धि भई रू. १७९ अर्ब ९५ करोड पुगेको छ। आर्थिक वर्ष २०६५/६६ मा राजस्वको वृद्धिदर ३३.३ प्रतिशत रहेको थियो। आयातमा भएको वृद्धि र संरचनागत तथा प्रशासनिक सुधार अन्तर्गत “कर सहभागिता वर्ष २०६६/६७” को कार्यान्वयन, स्थायी लेखा नम्बर लिनेको संख्यामा वृद्धि, कर स्वयंसेवकहरूको परिचालन, राजस्व प्रशासनमा सुधार र राजस्व चुहावट नियन्त्रणले गर्दा राजस्व परिचालनमा वृद्धि भएको हो। राजस्व परिचालनका अतिरिक्त सरकारलाई प्राप्त हुने वैदेशिक नगद अनुदान १.९ प्रतिशतले र वैदेशिक नगद ऋण १४.५ प्रतिशतले बढेको छ।
२५. आर्थिक वर्ष २०६६/६७ मा नगद प्रवाहमा आधारित सरकारको बजेट रू. ३९ अर्ब ८ करोडले घाटामा रहेको छ। अघिल्लो वर्ष सरकारी बजेट रू. ३४ अर्ब ३६ करोडले घाटामा रहेको थियो। आर्थिक वर्ष २०६६/६७ मा नेपाल सरकारले रू. ६ अर्ब १६ करोडको अधिविकर्ष समेत गरी रू. ३६ अर्ब ७ करोड आन्तरिक ऋण परिचालन गरेको छ। यस अवधिमा नेपाल सरकारले गरेको रू. ७ अर्ब ९३ करोडको आन्तरिक ऋण भुक्तानी र नेपाल राष्ट्र बैंकबाट उपयोग गरेको अधिविकर्षलाई समायोजन गर्दा रू. २१ अर्ब ९९ करोड खुद आन्तरिक ऋण परिचालन भएको छ।

बाह्य क्षेत्र

२६. सन् २००८ देखि उत्पन्न विश्व वित्तीय संकटबाट सृजित प्रतिकूल अवस्थामा समेत सन्तोषजनक रहेको नेपालको बाह्य क्षेत्र कारोवारको स्थिति आर्थिक वर्ष २०६६/६७ मा कमजोर रह्यो। निर्यातमा शिथिलता तथा आयातमा उच्च वृद्धि हुन जाँदा व्यापार घाटामा उच्च विस्तार भई आर्थिक वर्ष २०६६/६७ को एघार महिनामा चालू खाता रू. ३४ अर्ब ५९ करोडले घाटामा रहेको कारण समग्र शोधनान्तर स्थिति रू. १५ अर्ब ७ करोडले घाटामा

रहेको छ । अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा रू. ३९ अर्ब ६ करोडको शोधनान्तर बचत रहेको थियो । आर्थिक वर्ष २०६६/६७ का पछिल्ला महिनाहरूमा लिइएका मौद्रिक कदमहरूका कारण शोधनान्तर स्थितिमा क्रमशः सुधार हुँदै गइरहेकोले आर्थिक वर्षभरिमा सो घाटा रू ५ अर्बको हाराहारीमा रहन सकेको अनुमान छ ।

२७. आर्थिक वर्ष २०६६/६७ को एघार महिनामा वैदेशिक रोजगारीबाट प्राप्त विप्रेषण ११.८ प्रतिशतले वृद्धि भई रू. २११ अर्ब १७ करोड पुगेको छ । अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा यस्तो विप्रेषण आप्रवाह रू. १८८ अर्ब ८८ करोड रहेको थियो । अमेरिकी डलरमा गणना गर्दा विप्रेषण आप्रवाह १५.२ प्रतिशतले वृद्धि भई अमेरिकी डलर २ अर्ब ८३ करोड पुगेको छ । अघिल्लो वर्षको यसै अवधिमा अमेरिकी डलर २ अर्ब ४६ करोड बराबरको विप्रेषण प्राप्त भएको थियो । विश्व आर्थिक संकटको प्रभावका कारण केही समयसम्म वैदेशिक रोजगारीमा जाने कामदारको संख्यामा कमी आएकोले निजी क्षेत्रको विप्रेषण आप्रवाहको वृद्धिदरमा कमी आएको भएपनि विश्व श्रम बजारमा कामदारको मागमा हुन थालेको सुधारका कारण वैदेशिक रोजगारी तथा विप्रेषण आप्रवाहमा द्रुततर वृद्धि हुन थालेको छ ।
२८. वैदेशिक व्यापारतर्फ आर्थिक वर्ष २०६६/६७ को एघार महिनामा भारततर्फको निर्यात ४.५ प्रतिशतले र अन्य मुलुकतर्फ १८.५ प्रतिशतले ह्रास आई कुल वस्तु निर्यात ९.८ प्रतिशतले घटेको छ । अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा भारततर्फको निर्यात ८.५ प्रतिशतले र अन्य मुलुकतर्फको निर्यात २९.७ प्रतिशतले बढेको कारण कुल वस्तु निर्यात १५.८ प्रतिशतले बढेको थियो । समीक्षा अवधिमा भारततर्फ मुख्यतया तयारी पोशाक, जस्तापाता, जी.आई.पाइप, टुथपेष्ट, चाउचाउ र जुस एवम् अन्य मुलुकतर्फ पश्मिना, ऊनी गलैँचा, तयारी पोशाक र दालको निर्यातमा कमी आएको छ ।
२९. आर्थिक वर्ष २०६६/६७ को एघार महिनामा कुल वस्तु आयात ३५.२ प्रतिशतले बढेको छ । अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा कुल आयात २६.४ प्रतिशतले बढेको थियो । कुल वस्तु आयात मध्ये भारतबाट भएको आयात ३५.७ प्रतिशत र अन्य मुलुकबाट भएको आयात ३४.६ प्रतिशतले बढेको छ । अघिल्लो वर्ष भारतबाट ११.९ प्रतिशत र अन्य मुलुकबाट ५२.४ प्रतिशतले आयातमा वृद्धि भएको थियो । भारतबाट मुख्यतया सवारी साधन तथा पार्टपुर्जा, हट रोल्ड सीट इन क्वाइल, कृषि सम्बन्धी उपकरण, रसायनिक मल, एम एस विलेट तथा औषधि र अन्य मुलुकबाट विशेषगरी सुन, पोलिथिन ग्रेनुयल्स, दूरसंचारका उपकरण तथा पार्टपुर्जा, स्टील रड तथा सीट, कम्प्युटर तथा पार्टपुर्जा र अन्य मेशिनरी तथा पार्टपुर्जाको आयातमा विस्तार भएको छ ।
३०. आर्थिक वर्ष २०६६/६७ को एघार महिनामा निर्यात/आयात अनुपात १६.१ प्रतिशत रहेको छ । अघिल्लो वर्षको यसै अवधिमा यस्तो अनुपात २४.२ प्रतिशत रहेको थियो । फलस्वरूप, कुल व्यापारमा निर्यातको अंश १३.९ प्रतिशतमा झरेको छ भने आयातको अंश सोही अनुरूप ८६.१ प्रतिशत पुगेको छ । गत वर्षको यसै अवधिमा कुल व्यापारमा निर्यात र आयातको अंश क्रमशः १९.५ प्रतिशत र ८०.५ प्रतिशत रहेको थियो ।
३१. भारतसँगको उच्च व्यापार घाटालाई धान्न आर्थिक वर्ष २०६६/६७ मा अमेरिकी डलर २ अर्ब १९ करोड बिक्री गरी भारतीय रूपैयाँ १०२ अर्ब ९ करोड खरिद भएको छ । अघिल्लो वर्षको यसै अवधिमा अमेरिकी डलर १ अर्ब ५२ करोड बिक्री गरी भारतीय रूपैयाँ ७३ अर्ब ४०

करोड खरिद भएको थियो । मुख्यतया पेट्रोलियम पदार्थको आयात भारतबाट गर्नुपरेको पृष्ठभूमिमा भारतीय मुद्रा खरिद पनि बढ्न थालेको हो ।

३२. आर्थिक वर्ष २०६६/६७ मा अमेरिकी डलर भुक्तानी गरी भारतबाट हुने आयातमा पनि उच्च वृद्धि भएको छ । आर्थिक वर्ष २०६५/६६ को एघार महिनामा रू. २८ अर्ब ८७ करोड बराबरको आयात भएकोमा आर्थिक वर्ष २०६६/६७ को सोही अवधिमा रू. ४५ अर्ब ५९ करोड बराबरको आयात भएको छ । अघिल्लो वर्षको तुलनामा उत्पादनमूलक उद्योगको उत्पादन वृद्धि भएको तथा भारतीय रूपैयाँ अमेरिकी डलरसँग अधिमूल्यन भएकोले अमेरिकी डलर भुक्तान गरी भारतबाट गर्ने आयातमा विस्तार भएको हो ।
३३. २०६७ असार १८ गतेसम्ममा कुल विदेशी विनिमय सञ्चिति २०६६ असार मसान्तको तुलनामा ६.९ प्रतिशतले घटेर रू. २५९ अर्ब ९२ करोड पुगेको छ । तथापि, २०६७ असार मसान्तसम्ममा सो सञ्चितिको स्तरमा उल्लेख्य सुधार भई रू. २६७ अर्ब पुगेको अनुमान छ । २०६६ असार मसान्तको तुलनामा यो ४ प्रतिशतले कम हो । अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा कुल सञ्चिति २७.८ प्रतिशतले बढेको थियो । व्यापार घाटामा उच्च विस्तार भई चालू खाता घाटामा रहेको कारण विदेशी विनिमय सञ्चितिमा कमी आएको हो । अमेरिकी डलरमा २०६६ असार मसान्तको तुलनामा २०६७ जेठ मसान्तमा कुल सञ्चिति ७.६ प्रतिशतले कमी भई अमेरिकी डलर ३ अर्ब ३१ करोड पुगेको छ । अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा अमेरिकी डलरमा कुल सञ्चिति १५.८ प्रतिशतले बढेको थियो । आर्थिक वर्ष २०६६/६७ को एघार महिनाको आयातलाई आधार मान्दा विदेशी विनिमय सञ्चितिको विद्यमान स्तर करिब ८ महिनाको वस्तु आयात र करिब ७ महिनाको वस्तु तथा सेवाको आयात धान्न पर्याप्त रहेको छ ।

वित्तीय बजार

३४. आर्थिक वर्ष २०६६/६७ मा यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको संख्यामा सामान्य वृद्धि भएको छ । २०६७ असार मसान्तसम्ममा २७ वाणिज्य बैंक, ७९ विकास बैंक, ७९ वित्त कम्पनी, १८ लघुवित्त विकास बैंक गरी “क” देखि “घ” वर्गका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको संख्या २०३ पुगेको छ । २०६६ असार मसान्तमा वाणिज्य बैंक २६, विकास बैंक ६३, वित्त कम्पनी ७७ र लघुवित्त विकास बैंक १५ गरी उक्त संख्या जम्मा १८१ रहेको थियो । त्यसैगरी, वाणिज्य बैंकहरूको शाखा संख्या २०६६ असारको ७५२ बाट बढेर २०६७ असार महिनासम्ममा ९६६ पुगेको छ । वाणिज्य बैंकका शाखाहरूको भौगोलिक वितरणलाई हेर्दा काठमाण्डौ उपत्यकामा ३३४, पहाडमा २४२ र तराईमा ३९० बैंक शाखा रहेका छन् ।
३५. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको संख्यात्मक वृद्धिसँगै उनीहरूले गरेको कर्जा लगानीको गुणस्तरमा पनि क्रमशः सुधार आइरहेको देखिन्छ । २०६६ चैत महिनाको अन्त्यसम्म आइपुग्दा वाणिज्य बैंकहरूको खराब कर्जा अनुपात ३.१ प्रतिशतमा भरेको छ । उक्त अनुपात २०६६ असार मसान्तमा ३.६ प्रतिशत रहेको थियो । वित्तीय क्षेत्र सुधार कार्यक्रम अन्तर्गत विशेष सरोकार रहेका नेपाल बैंक लिमिटेड र राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक लिमिटेडको खराब कर्जा अनुपात क्रमशः ४.९ प्रतिशत र १२.१ प्रतिशत रहेको छ । २०६६ असार मसान्तसम्ममा ती बैंकहरूको उक्त अनुपात क्रमशः ५.४ प्रतिशत र १५.७ प्रतिशत रहेको थियो ।

३६. यस बैंकबाट इजाजत प्राप्त गरेका “क” वर्गका बैंकहरूको कुल निक्षेप २०६६ असारको तुलनामा १२.२ प्रतिशतले वृद्धि भई २०६७ असारमा रू ६१७ अर्ब पुगेको अनुमान छ । पछिल्ला महिनाहरूमा निक्षेपको वृद्धिदर उल्लेख्य रहेको छ । कर्जातर्फ २०६६ असारको तुलनामा १७.६ प्रतिशतले वृद्धि भई २०६७ असारमा रू ५९२ अर्ब पुगेको अनुमान छ । “ख” वर्गका विकास बैंकहरूको निक्षेप परिचालन २०६६ असार मसान्तको तुलनामा ४१.१ प्रतिशतले वृद्धि भई २०६७ जेठ मसान्तमा रू ६८ अर्ब ३४ करोड पुगेको छ । त्यसैगरी, कर्जा तथा लगानी २०६६ असार मसान्तको रू ४१ अर्ब २४ करोडबाट ५३.२ प्रतिशतले वृद्धि भई रू. ६३ अर्ब १८ करोड पुगेको छ । “ग” वर्गका वित्त कम्पनीहरूको कुल निक्षेप २०६६ असार मसान्तको रू ५७ अर्ब ८ करोडबाट २४.८ प्रतिशतले वृद्धि भई २०६७ जेठ मसान्तमा रू. ७१ अर्ब २३ करोड पुगेको छ भने कर्जा तथा लगानी २०६६ असार मसान्तको रू ५९ अर्ब ९४ करोडबाट २७.४ प्रतिशतले वृद्धि भई २०६७ जेठ मसान्तमा रू ७६ अर्ब ३९ करोड पुगेको छ ।
३७. देशमा नोटको माग र आपूर्तिबीच सन्तुलन ल्याउन नोटको निरन्तर आपूर्ति गरी निक्षेपकर्ताहरूले आफ्नो निक्षेपको भुक्तानी प्राप्त गर्ने सुनिश्चितता कायम गर्न नेपाल राष्ट्र बैंकले प्रत्येक दरको नोटको माग प्रक्षेपणको आधारमा कम्तीमा ३ वर्षको लागि आवश्यक नोट मौज्जात रहने व्यवस्था मिलाएको छ ।
३८. बैंक तथा वित्तीय संस्थाको संख्यात्मक विस्तारले सीमित व्यवसायिक तथा भौगोलिक क्षेत्रमा प्रतिस्पर्धाको अवस्था सृजना गरेपनि कतिपय उत्पादन क्षेत्र र भौगोलिक क्षेत्रमा वित्तीय पहुँच पुग्न सकेको छैन । आर्थिक वर्ष २०६६/६७ को जेठसम्मको बैंकहरूको व्यवसायिक क्षेत्रगत कर्जाको वितरणलाई हेर्दा कृषितर्फ औसत ३ प्रतिशत, पर्यटनतर्फ औसत २ प्रतिशत र विद्युततर्फ औसत १ प्रतिशत कर्जा प्रवाह भएको देखिन्छ । कृषि विकास बैंक बाहेकका अन्य “क” वर्गका बैंकहरूको कृषि क्षेत्रमा भएको कर्जा लगानी कुल कर्जाको १.१ प्रतिशत मात्र छ । त्यस्तै, मुलुकका २४ जिल्लामा वित्तीय संस्थाहरूको उपस्थिति प्रति जिल्ला औसत ३ वटा वा त्यो भन्दा कम मात्र छ । पिछडिएका १६ जिल्लाहरूमा प्रति जिल्ला एक बैंक तथा वित्तीय संस्था मात्र छन्, जबकी काठमाडौं बाहिर समेत कुनै जिल्लामा १०३ वटासम्म वित्तीय संस्था भइसकेका छन् । मुलुकको आर्थिक वृद्धिको लागि अति नै महत्वपूर्ण क्षेत्र तथा आर्थिक सामाजिक विकासका लागि थप ध्यान दिनु पर्ने भौगोलिक क्षेत्रमा वित्तीय सेवा पुग्न नसक्दा वित्तीय प्रणालीमा संरचनात्मक सुधारको आवश्यकता टड्कारो रूपमा देखिएको छ ।
३९. सहकारी ऐन, २०४८ बमोजिम स्थापना भई बचत तथा ऋणको कारोवार गर्ने सहकारी संस्थाहरूको संख्यामा उल्लेख्य विस्तार भई हाल यस्ता संस्थाहरूको संख्या करिब १८ हजारको हाराहारीमा पुगेको र यसमध्ये बचत तथा ऋण परिचालन गर्ने एकल उद्देश्यले स्थापित यस्ता संस्थाहरूको संख्या करिब ८ हजार पुगेको अनुमान छ । हालै यस बैंकबाट १५ जिल्लामा गरिएको १३६ ठूला तथा मझौला बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरूको अध्ययनबाट उक्त संस्थाहरूले २०६६ चैत मसान्तसम्ममा रू २४ अर्ब बचत संकलन गरी रू २१ अर्ब ऋण प्रवाह गरेको देखिन्छ । यस तथ्यको आधारमा देशभर संचालनमा रहेका यस्ता संस्थाहरूबाट करिब कुल रू ६० अर्ब बराबरको बचत परिचालन र रू ५६ अर्ब ऋण प्रवाह गरेको अनुमान छ । यस्तो बचत परिचालन वाणिज्य बैंकहरूले यसै अवधिमा परिचालन गरेको कुल निक्षेपसंग तुलना गर्दा करिब १० प्रतिशत हुन आउँछ । सहकारिताको सिद्धान्तमा

आधारित भई संचालन हुने यस्ता संस्थाहरूको बढ्दो संख्यात्मक उपस्थिति र कारोवारबाट वित्तीय मध्यस्थताको सेवामा प्रतिस्पर्धा र वित्तीय पहुँच अभिवृद्धिमा सहयोग पुग्न गएको छ ।

४०. आर्थिक वर्ष २०६६/६७ मा अल्पकालीन तथा दीर्घकालीन व्याजदरहरू अघिल्लो वर्षको तुलनामा उच्च रहे । अघिल्लो वर्ष ५.८३ प्रतिशत कायम रहेको ९९-दिने ट्रेजरी बिल्सको भारत औसत व्याजदर आर्थिक वर्ष २०६६/६७ मा ६.५ प्रतिशत पुगेको छ । आर्थिक वर्ष २०६५/६६ मा भारत औसत अन्तर-बैंक व्याजदर ५.०७ प्रतिशत रहेकोमा २०६६/६७ मा ७.७४ प्रतिशत कायम भएको छ । चालू आर्थिक वर्षमा तरलतामा संकुचन आएकोले २०६६ पुस, माघ तथा २०६७ जेठ, असार महिनामा व्याजदर केही उच्च रह्यो । २०६६ माघ महिनामा ९९-दिने ट्रेजरी बिल्सको भारत औसत व्याजदर ९.०९ प्रतिशत रह्यो भने पुस महिनामा भारत औसत अन्तर बैंक व्याजदर १२.८७ प्रतिशत रह्यो । अल्पकालीन बजार व्याजदरका अतिरिक्त वाणिज्य बैंकहरूले निक्षेपमा प्रदान गर्ने व्याजदर पनि बढेको छ । २०६६ असार महिनाको तुलनामा २०६७ जेठ महिनामा दुई-वर्षे र दुई वर्षभन्दाभन्दाभन्दा अधिको मुद्दति निक्षेपको अधिकतम वार्षिक व्याजदर ९.५० प्रतिशतबाट बढेर १३ प्रतिशतसम्म पुगेको छ । निक्षेपको व्याजदरमा भएको वृद्धिसँगै कर्जाका व्याजदरहरूमा क्रमशः ५ प्रतिशत विन्दुसम्मले वृद्धि भएको छ ।
४१. पूँजी बजारको एक अंगको रूपमा रहेको नेपाल सरकारको विकास ऋणपत्र कारोवार आर्थिक वर्ष २०६१/६२ देखि बोलकबोल प्रकृयाबाट समेत विक्री गर्न शुरु गरिएको छ । आर्थिक वर्ष २०६६/६७ मा कुल रू. ९ अर्ब ४ करोडको विकास ऋणपत्र बोलकबोल प्रकृया मार्फत विक्री गरियो । यसरी विक्री गरिएको विकास ऋणपत्रमध्ये २०६६ माघमा रू. १ अर्ब ५० करोडको ३-वर्षे, २०६७ जेठमा रू. २ अर्ब ५५ करोडको ५-वर्षे र २०६७ असारमा रू. ४ अर्ब ९९ करोडको ५-वर्षे अवधिका रहेका छन् । उपरोक्त सबै ऋणपत्रहरूको अंकित व्याजदर ९ प्रतिशत रहेको छ । वैदेशिक रोजगार वचत पत्रको विक्री पनि यस आर्थिक वर्षबाट शुरु गरिएको छ । यद्यपि, नीतिगत व्यवस्था गर्न लामो समय लाग्न गई विक्रीका लागि समयाभावको कारणले यो विक्री अपेक्षाकृत परिमाणमा हुन सकेन ।
४२. आर्थिक वर्ष २०६६/६७ मा धितोपत्र बजार शिथिल रह्यो । वार्षिक विन्दुगत आधारमा २०६६ असार मसान्तमा ७४९.१ विन्दुमा रहेको नेप्से सूचकाङ्क ३६.२ प्रतिशतले घटी २०६७ असार मसान्तमा ४७७.७ विन्दुमा झरेको छ । लगानीकर्ताको आत्मविश्वासमा कमी आएको, घरजग्गातर्फ लगानी बढेको, वाणिज्य बैंकहरूले चुक्ता पूँजी तोकिएको स्तरमा पुऱ्याउन हकप्रद तथा बोनस शेयर जारी गरी शेयर संख्यामा वृद्धि गरेको, शेयरको धितोमा जाने मार्जिन कर्जामा कडाई गरिएको र पूँजीगत लाभको सम्भावना घट्दै गएकोले नेप्से परिसूचकमा गिरावट आएको हो ।
४३. २०६७ जेठको अन्त्यमा बजार पूँजीकरण वार्षिक विन्दुगत आधारमा १७.२ प्रतिशतले घटी रू. ३७३ अर्ब ५२ करोड पुगेको छ, जुन रकम कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको ३४.५ प्रतिशत हुन आउँछ । बजार पूँजीकरणमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको अंश ७३.१ प्रतिशत, उत्पादन तथा प्रशोधन क्षेत्रको २ प्रतिशत, होटलहरूको १.४ प्रतिशत, व्यापारिक संस्थाहरूको ०.४ प्रतिशत, जलविद्युतको ४.३ प्रतिशत र अन्यको १८.६ प्रतिशत रहेको छ ।
४४. शेयरको मूल्यमा आउने उत्तरचढावले लगानीकर्ताहरूको मनोबल तथा समग्र वित्तीय स्थायित्वमा नै प्रतिकूल असर पार्न सक्ने भएकोले शेयर बजारको दिगो र स्थिर विकासको

लागि यस बैंकले आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा शेयरको धितोमा प्रवाह हुने मार्जिन प्रकृतिको कर्जा सम्बन्धमा नयाँ व्यवस्था कायम गरी यस्तो कर्जा प्रदान गर्दा विगत १८० दिनको औसत शेयर मूल्य वा पछिल्लो बजार मूल्य, जुन कम छ सोको ५० प्रतिशतसम्म कर्जा प्रदान गर्न पाउने नीतिगत व्यवस्था गरिएको थियो । आर्थिक वर्ष २०६५/६६ मा यस सम्बन्धी व्यवस्थामा थप सुधार गर्दै मार्जिन कल गर्नु पर्ने व्यवस्था गरिएको थियो । शेयर बजारमा देखिएको शिथिलतालाई दृष्टिगत गरी आर्थिक वर्ष २०६६/६७ मा यस बैंकले मार्जिन प्रकृतिको कर्जा नवीकरण तथा मार्जिन कल सम्बन्धी व्यवस्थालाई केही खुकुलो बनाएको थियो ।

मौद्रिक तथा वित्तीय व्यवस्थापन

४५. आर्थिक वर्ष २०६६/६७ को मौद्रिक नीतिले बजेट वक्तव्यमा उल्लेखित ५.५ प्रतिशतको आर्थिक वृद्धि हासिल गर्न सहज हुने गरी मौद्रिक तरलता व्यवस्थापन गर्ने उल्लेख गरेको थियो । कृषि तथा औद्योगिक क्षेत्रको उत्पादन वृद्धिदर न्यून रहेकोले आर्थिक वर्ष २०६६/६७ मा आधारभूत मूल्यमा आर्थिक वृद्धिदर ३.५ प्रतिशत रहेको अनुमान माथि उल्लेख भइसकेको छ । आर्थिक वर्ष २०६६/६७ मा मौद्रिक तरलतामा संकुचन आएपनि अधिल्लो वर्ष अर्थतन्त्रमा रहेको अधिक तरलताको अवस्थिति (Liquidity Overhang) र यस बैंकले खुला बजार कारोवारमार्फत प्रवाह गरेको तरलताले आर्थिक वृद्धिको लागि आवश्यक मौद्रिक तरलताको आपूर्ति गरेकोले तरलता संकुचनबाट आर्थिक वृद्धिमा खासै प्रतिकूल प्रभाव परेको छैन ।
४६. आर्थिक वर्ष २०६६/६७ को मौद्रिक नीतिमा वार्षिक औसत उपभोक्ता मूल्य वृद्धि ७ प्रतिशत रहने प्रक्षेपण गरिएकोमा त्यस्तो वृद्धिदर १०.५ प्रतिशत रहने संशोधित अनुमान छ । बैंकिङ्ग क्षेत्रको तरलता संकुचनले माग पक्षबाट मूल्यमाथिको चाप कम गर्न सहयोग पुगेको भएपनि खाद्य वस्तुहरूको मूल्य वृद्धि उच्च रहेकोले समग्र मुद्रास्फीतिदर उच्च रहन गएको हो । कमजोर वितरण प्रणाली, अन्तर्राष्ट्रिय बजारमा चिनी लगायत केही उपभोग्य वस्तुहरूको उच्च मूल्य वृद्धि तथा कृषि उत्पादनको वृद्धिदरमा आएको ह्रासका कारण खाद्यान्नको मूल्यमा चाप परेको छ । घरजग्गामा भएको अपत्यासित मूल्यवृद्धि र त्यसले क्रयशक्तिमा ल्याएको परिवर्तन पनि मूल्य वृद्धिको कारण बनेको छ । राजनैतिक संक्रमणकाल, कमजोर श्रम सम्बन्ध, विद्युत आपूर्ति समस्या र अर्थतन्त्रको अन्य संरचनागत कारणले आन्तरिक औद्योगिक उत्पादन पूर्ण क्षमतामा हुन नसकेकोले आन्तरिक माग र आपूर्तिबीचको असन्तुलन बढ्दै गइरहेको छ ।
४७. आर्थिक वर्ष २०६६/६७ को मौद्रिक नीतिमा शोधनान्तर बचत रू १८ अर्ब रहने लक्ष्य रहेकोमा आर्थिक वर्षको पहिलो छ महिनाको स्थितिलाई ध्यानमा राखी मौद्रिक नीतिको अर्धवार्षिक समीक्षामा शोधनान्तर स्थिति रू ८ अर्ब ८८ करोडले घाटामा रहने अनुमान गरिएको थियो । सुन तथा चाँदी र गाडी तथा गाडीको पार्टपुर्जाको आयात उच्च रहेको, निर्यात व्यापारमा ह्रास आएको र आर्थिक वर्ष २०६५/६६ को तुलनामा आर्थिक वर्ष २०६६/६७ मा वैदेशिक रोजगारीतर्फको विप्रेषण आप्रवाहको वृद्धिदरमा कमी आएकोले शोधनान्तर घाटा उच्च रहन गएको हो । शोधनान्तर घाटामा सुधार ल्याउन आर्थिक वर्ष २०६६/६७ मा मौद्रिक उपायको रूपमा कर्जाको अधिक विस्तार हुन नदिन व्याजदर केही उच्च राख्ने रणनीति अवलम्बन गरी खुला बजार कारोवारलाई सन्तुलित ढंगबाट संचालन गरिनुका साथै यस बैंकले प्रदान गर्ने स्थायी तरलता सुविधाको व्याजदर निर्धारण गर्ने विद्यमान प्रक्रियामा परिवर्तन गरियो । अर्कोतर्फ, सुन तथा चाँदी आयातमा कडाई गरियो भने

मौद्रिक नीतिको अर्धवार्षिक समीक्षामा उपर्युक्त कदमहरूलाई निरन्तरता दिई राहदानी बापतको सटही सुविधा र ड्राफ्ट टीटीबाट हुने वैदेशिक व्यापारको भुक्तानी रकममा पनि कटौती गरियो । उल्लेखित उपायहरूका कारण २०६६ फागुन मसान्तमा रू २३ अर्ब ५३ करोड पुगेको शोधनान्तर घाटामा क्रमिक सुधार भई २०६७ जेठ मसान्तमा यस्तो घाटा रू १५ अर्ब ७ करोडमा भरेको छ भने आर्थिक वर्षको अन्त्यसम्ममा सो घाटा करिब रू ५ अर्ब रहने संशोधित अनुमान रहेको छ ।

४८. आर्थिक वर्ष २०६६/६७ मा मौद्रिक लक्ष्यहरूमध्ये विस्तृत मुद्राप्रदाय १७ प्रतिशतले वृद्धि हुने प्रक्षेपण रहेकोमा यथार्थमा १४ प्रतिशतले बढेको अनुमान छ । आर्थिक वर्ष २०६६/६७ को एघार महिनामा उक्त मुद्राप्रदाय ८.२ प्रतिशतले बढेको छ । खुद वैदेशिक सम्पत्ति लक्षित गरे भन्दा उल्लेख्य रूपमा कम रहेकोले मौद्रिक विस्तार प्रक्षेपण गरिए भन्दा न्यून रहन गएको हो । मौद्रिक योगाङ्कको वृद्धिदरमा कमी आएपनि निजी क्षेत्रतर्फको कर्जा विस्तार भने वाञ्छित स्तरमा रहेको छ ।
४९. आर्थिक वर्ष २०६६/६७ मा कूल आन्तरिक कर्जा १९.३ प्रतिशतले बढ्ने प्रक्षेपण गरिएकोमा १९ प्रतिशतले वृद्धि भएको संशोधित अनुमान छ । आर्थिक वर्ष २०६६/६७ को एघार महिनामा आन्तरिक कर्जा १२.९ प्रतिशतले बढेको छ । नेपाल सरकारमाथिको दावी उच्च दरले विस्तार भएकोले कुल आन्तरिक कर्जा प्रक्षेपणको हाराहारीमा रहको हो । आर्थिक वर्ष २०६६/६७ मा नेपाल सरकारमाथिको बैकिङ्ग क्षेत्रको दावी २५.३ प्रतिशतले बढेको अनुमान छ । त्यसैगरी, आर्थिक वर्ष २०६६/६७ मा निजी क्षेत्रतर्फको कर्जा २०.७ प्रतिशतले बढ्ने प्रक्षेपण रहेकोमा १७.६ प्रतिशतले बढेको संशोधित अनुमान रहेको छ । बैकिङ्ग क्षेत्रको तरलतामा कमी आएकोले निजी क्षेत्रतर्फको कर्जाको वृद्धिदर प्रक्षेपितभन्दा सीमान्त कम रहेको हो । चालू आर्थिक वर्षको एघार महिनामा निजी क्षेत्रतर्फको कर्जा १७.४ प्रतिशतले बढेको छ ।
५०. आर्थिक वर्ष २०६६/६७ मा वाणिज्य बैकहरूको निक्षेप वृद्धिदर न्यून रह्यो । आर्थिक वर्ष २०६६/६७ को एघार महिनामा निक्षेप वृद्धिदर ६.३ प्रतिशत रहेको छ भने कर्जा तथा लगानीको वृद्धिदर १४.१ प्रतिशत र निजी क्षेत्रतर्फको कर्जा वृद्धिदर १७.२ प्रतिशत रहेको छ । पछिल्ला महिनाहरूमा निक्षेपको व्याजदरमा भएको वृद्धिका कारण बैकहरूमा निक्षेप बढ्ने क्रम जारी छ । तथापी विकास बैक र वित्त कम्पनीहरूको निक्षेपको वृद्धिदरको तुलनामा यो कम रहेको छ ।
५१. उत्पादनमूलक क्षेत्रतर्फ पर्याप्त कर्जा प्रवाह हुन नसकेको र तरलतामा संकुचन आएको स्थितिलाई दृष्टिगत गरी यस बैकले आर्थिक वर्ष २०६६/६७ को मौद्रिक नीतिको मध्यावधि समीक्षामा तोकिएका उत्पादनमूलक क्षेत्रतर्फ कर्जा प्रवाह बढाउने उद्देश्यले बैक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई पुनरकर्जा सुविधा उपलब्ध गराउने व्यवस्था गर्‍यो । यस व्यवस्थाबाट उत्पादनमूलक उद्योगतर्फ कर्जा प्रवाह भई उत्पादन वृद्धि, मूल्य स्थिरता र वाह्य तथा वित्तीय स्थायित्व कायम गर्न सहयोग पुग्ने अपेक्षा लिइएको छ । २०६७ असार मसान्तसम्ममा १२ वटा बैकहरूलाई कुल रू ३ अर्ब ५३ करोड पुनरकर्जा सुविधा स्वीकृत गरिएकोमा ९ वटा बैकहरूलाई रू २ अर्ब ८५ करोड सुविधा उपलब्ध गराई सकिएको छ । त्यसैगरी, ३ विकास बैक तथा १ वित्त कम्पनीले पनि यस सुविधा अन्तर्गत रू ५८ करोड ४२ लाख सुविधा उपयोग गरेका छन् ।

५२. निजी क्षेत्रतर्फ प्रवाहित कर्जाको वृद्धिदर विगत केही वर्षदेखि उच्च रहँदै आएको भएपनि कुल कर्जामा कृषि तथा उत्पादन क्षेत्रतर्फको कर्जाको अंश घट्ने क्रममा रहेको छ। २०६४ असार मसान्तमा कृषि क्षेत्रमा कुल कर्जाको ६ प्रतिशत कर्जा प्रवाहित भएकोमा सो अनुपात घट्दै २०६५ असार मसान्तमा ४.५ प्रतिशत र २०६७ जेठमा ३ प्रतिशत कायम हुन आएको थियो। कर्जाको परिमाणमा हेर्दा २०६७ जेठ मसान्तमा वाणिज्य बैंकहरूको निजी क्षेत्रतर्फको कुल कर्जा प्रवाह रू ४७६ अर्ब ३ करोड रहेकोमा कृषि क्षेत्रतर्फको कर्जा प्रवाह ३ प्रतिशत अर्थात् कुल रू १४ अर्ब ३४ करोड रहेको छ, जसमध्ये कृषि विकास बैंकको मात्र यस क्षेत्रतर्फको कर्जा प्रवाह रू ९ अर्ब ३५ करोड छ। त्यसैगरी, उत्पादन क्षेत्रतर्फको कर्जा पनि घट्ने क्रममा रहेको छ। २०६४ असार मसान्तमा कुल कर्जाको २६.९ प्रतिशत कर्जा उत्पादन क्षेत्रतर्फ प्रवाहित भएकोमा सो अनुपात घट्दै २०६७ जेठ मसान्तमा २०.७ प्रतिशत कायम भएको छ। यसको विपरित रियल स्टेटतर्फको कर्जा प्रवाह भने उच्च दरले बढेको छ। २०६४ असार मसान्तमा यस क्षेत्रमा कुल कर्जाको १.१ प्रतिशत मात्र कर्जा प्रवाह भएकोमा २०६७ जेठ मसान्तमा ९ प्रतिशत पुगेको छ। कर्जाको यस प्रवृत्तिले छनौटपूर्ण कर्जा नीति अवलम्बन गरी कृषि, उर्जा, उत्पादनमूलक उद्योग तथा पर्यटन जस्ता उत्पादनशील क्षेत्रहरूमा कर्जा प्रवाह बढाउन थप पहल गर्नु पर्ने आवश्यकता देखिएको छ।
५३. शोधनान्तर घाटा र साधनको स्रोतको तुलनामा कर्जा प्रवाहको वृद्धिदर उच्च रहेकोले वाणिज्य बैंकहरूको तरल सम्पत्ति आर्थिक वर्ष २०६६/६७ को एघार महिनामा ५.१ प्रतिशतले घटी रू १७८ अर्ब ५० करोड कायम भएको छ। उक्त सम्पत्तिमध्ये विदेशमा रहेको मौज्दात रू ४९ अर्ब ३३ करोड र सरकारी सुरक्षण पत्रमा लगानी रू ७१ अर्ब ९५ करोड रहेको छ। २०६७ जेठ मसान्तमा तरल सम्पत्ति कुल निक्षेपसँगको अनुपातमा ३०.५ प्रतिशत रहेको छ। २०६६ असार मसान्तमा उक्त अनुपात ३४.२ प्रतिशत रहेको थियो। तरलता-निक्षेप अनुपातमा कमी आएको भएपनि कुल सम्पत्ति/दायित्व संरचनामा तरल सम्पत्तिको मात्रा तोकिएको अनुपातभन्दा उच्च रहेकोले बैंकिङ्ग क्षेत्रमा तरलताको स्थिति सुविधाजनक रहेको संकेत गर्दछ।
५४. शोधनान्तर घाटाको कारण बैंकिङ्ग क्षेत्रको निक्षेप तथा अन्य साधन परिचालनमा कमी आएसँगै पोर्टफोलियो संरचनामा समायोजन हुन नसक्दा वाणिज्य बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले केही समयसम्म तरलता समस्या सामना गरे। उक्त समस्या समाधानको लागि वाणिज्य बैंकहरूले विदेशमा रहेको मौज्दातलाई पनि केही हदसम्म उपयोगमा ल्याए। तरलता संकुचनका कारणले प्रणालीगत जोखिम (Systemic Risk) आउन नदिन मौद्रिक व्यवस्थापनको प्रमुख उपायको रूपमा यस बैंकबाट खुला बजार कारोबारलाई जोड दिइयो। खुला बजार कारोवार अन्तर्गत रिपो तथा रिभर्स रिपो बोलकबोलको अवधिलाई विद्यमान २८ दिनबाट बढाई ४५ दिन पुऱ्याइयो।
५५. आर्थिक वर्ष २०६६/६७ मा खरिद बोलकबोल र रिपो बोलकबोलमार्फत क्रमशः रू ३ अर्ब ३८ करोड र रू १३१ अर्ब ६८ करोड गरी कुल रू १३५ अर्ब ६ करोड तरलता प्रवाह गरियो भने सोभै विक्री बोलकबोलबाट रू ७ अर्ब ४४ करोड र रिभर्स रिपो बोलकबोलबाट रू १ अर्ब गरी कुल रू ८ अर्ब ४४ करोड तरलता प्रशोचन गरियो। २०६७ असार मसान्तसम्ममा नेपाल राष्ट्र बैंकबाट गरिएको रिपो मध्ये रू २ अर्ब ३ करोड बक्यौता रहेको छ। खुला बजार कारोवारको प्रभावकारी कार्यान्वयनबाट वित्तीय बजारलाई स्थिरता प्रदान गर्न मद्दत पुगेको छ।

५६. आर्थिक वर्ष २०६६/६७ मा नेपाल राष्ट्र बैंकले विदेशी विनिमय बजार हस्तक्षेपमार्फत वाणिज्य बैंकहरूबाट अमेरिकी डलर १ अर्ब ६० करोड खुद खरिद गरी रू ११८ अर्ब ६६ करोड बराबरको तरलता प्रवाह गरेको छ । अघिल्लो वर्षको यसै अवधिमा विदेशी विनिमय बजार हस्तक्षेपमार्फत वाणिज्य बैंकहरूबाट अमेरिकी डलर १ अर्ब ८४ करोड खुद खरिद भई रू १४२ अर्ब ५० करोड बराबरको तरलता प्रवाह भएको थियो ।
५७. तरलता समस्या समाधानका लागि वाणिज्य बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूका लागि यस बैंकबाट उपलब्ध हुँदै आएको अल्पकालीन स्थायी तरलता सुविधा अन्तर्गत आर्थिक वर्ष २०६६/६७ मा कुल रू ९५ अर्ब ९४ करोड उपयोग भएको छ । आर्थिक वर्ष २०६५/६६ को यसै अवधिमा कुल रू १०७ अर्ब ७८ करोड सुविधा उपयोग भएको थियो । यस आर्थिक वर्षमा विकास बैंक तथा वित्त कम्पनीले पनि यस सुविधा अन्तर्गत क्रमशः रू ६९ करोड ७० लाख र रू २ करोड ७० लाखको सुविधा उपयोग गरेका छन् । त्यसैगरी, वाणिज्य बैंकहरूले आर्थिक वर्ष २०६५/६६ मा कुल रू २९३ अर्ब ४२ करोडको अन्तर-बैंक कारोवार गरेकोमा आर्थिक वर्ष २०६६/६७ मा उक्त कारोवार कुल रू २६८ अर्ब ८५ करोड रहेको छ ।
५८. आर्थिक वर्ष २०६६/६७ मा निजी क्षेत्रमा प्रवाहित बैंक कर्जालाई वाञ्छित सीमाभित्र कायम राख्न खुला बजार कारोवारलाई सन्तुलित तवरबाट संचालन गर्नुका अतिरिक्त बैंकहरूले पोर्टफोलियो संरचनामा तरलता व्यवस्थापनलाई उच्च र कर्जा विस्तारलाई कम प्राथमिकता दिउन भन्ने उद्देश्यले स्थायी तरलता सुविधाको व्याजदर गणना गर्ने साविकको प्रक्रियामा बैंकदरलाई पनि एउटा आधारको रूपमा समावेश गरी न्यूनतम व्याजदर ९.५ प्रतिशतभन्दा कम हुन नसक्ने व्यवस्था गरियो । त्यसैगरी, अधिक कर्जा विस्तारबाट वित्तीय स्थायित्वमा पर्न सक्ने जोखिमलाई दृष्टिगत गरी कर्जा-निक्षेप (प्राथमिक पूँजी समेत) अनुपात क्रमशः घटाउँदै लगी २०६९ पुससम्ममा ८० प्रतिशत कायम गर्नु पर्ने व्यवस्था गरियो ।
५९. वित्तीय स्थायित्वलाई सुदृढ गरी बैंक तथा वित्तीय क्षेत्रमा प्रणालीगत जोखिम आउन नदिन आर्थिक वर्ष २०६६/६७ मा बैंक तथा वित्तीय संस्थाले वैधानिक तरलता, खुद तरलता र कर्जा-निक्षेप अनुपात कायम गर्नु पर्ने व्यवस्था गरिएको छ । त्यसैगरी, कर्जाको अधिकेन्द्रित जोखिमलाई कम गर्न रियल स्टेट तथा घरजग्गामा रहेको लगानीलाई एक निश्चित समयवधिभित्र तोकिएको सीमामा ल्याउनु पर्ने व्यवस्था गरिएको छ । यस व्यवस्थाबाट उत्पादनमूलक क्षेत्रतर्फ कर्जा प्रवाहलाई प्रोत्साहित गर्न सहयोग मिल्नुको साथै तरलता तथा मौद्रिक व्यवस्थापनमा समेत थप सघाउ पुगेको छ ।

आर्थिक वर्ष २०६७/६८ को मौद्रिक नीति तथा वित्तीय क्षेत्र कार्यक्रम

६०. राष्ट्रिय अर्थतन्त्रको परिदृश्य र अन्तर्राष्ट्रिय आर्थिक जगत्मा विकसित घटनाक्रमहरूले नेपाली अर्थतन्त्रमा पार्न सक्ने प्रभाव समेतको विश्लेषणको आधारमा आर्थिक वर्ष २०६७/६८ को मौद्रिक नीतिको कार्यदिशा, कार्यक्रम र मौद्रिक उपकरणको चयन गरिएको छ । समष्टिगत आर्थिक स्थायित्व हासिल गर्दै त्रिवर्षीय योजनाले अपेक्षा गरेको आर्थिक वृद्धिदर हासिल गर्न टेवा पुऱ्याउने रणनीति मौद्रिक नीतिले लिएको छ ।

मौद्रिक नीतिको कार्यदिशा

६१. अहिले वाह्य क्षेत्र स्थायित्व मौद्रिक नीतिको प्रमुख सरोकारको विषय भएको छ । वाह्य क्षेत्र स्थायित्वको परिसूचकको रूपमा रहेको शोधनान्तर स्थिति हाल घाटामा रहेको छ । विदेशी

विनिमय सञ्चिति सन्तोषजनक अवस्थामा रहेतापनि बाह्य क्षेत्र स्थायित्वमा केही जोखिमहरू यद्यपि सन्निहित छन् । शोधनान्तर घाटाको स्तरमा कमी आउदै गएपनि लगानीको वातावरणमा अपेक्षित सुधार आउन नसकेको वर्तमान परिस्थितिमा अनुत्पादक क्षेत्रतर्फ कर्जा विस्तार हुन गएमा विदेशी विनिमय सञ्चितिमा थप दबाव पर्ने सम्भावना रहन्छ । यस तथ्यलाई दृष्टिगत गरेर मौद्रिक नीति तर्जुमा गरिएको छ ।

६२. मौद्रिक तथा समष्टिगत आर्थिक व्यवस्थापनमा मूल्य वृद्धि विगत केही वर्षदेखि प्रमुख चुनौतीको रूपमा रहँदै आएको छ । नेपालमा मात्रै नभएर खाद्यान्नको मूल्य वृद्धि छिमेकी देश भारत र अन्य विकासशील देशहरूमा पनि प्रमुख चिन्ता र चासोको विषय रहेको छ । आपूर्तिजन्य अवरोध र संरचनागत कारणले सिर्जित मूल्य वृद्धि नियन्त्रणमा मौद्रिक नीतिको प्रयोग अहिले सार्वजनिक बहसको विषय बनेको छ । नेपाल सानो तथा खुला अर्थतन्त्र र स्थिर विनिमयदर प्रणाली अंगिकार गरेको मुलुक भएकोले मूल्य वृद्धि नियन्त्रणमा मौद्रिक नीतिका सीमाहरू रहेपनि अव्यापारिक वस्तुहरूको मूल्यमा मौद्रिक विस्तारको प्रभावलाई इन्कार गर्न सकिन्न । यसर्थ, अधिक मौद्रिक विस्तारले अव्यापारिक वस्तु तथा सेवाको माग बढाई मूल्य वृद्धि गराउन सक्नेतर्फ सचेत रही मौद्रिक नीति तर्जुमा गरिएको छ ।
६३. भारत तथा विकसित अर्थतन्त्रको तुलनामा नेपालमा मुद्रास्फीतिदर फरक रहन गएमा नेपाली रूपैयाँको व्यापार भारित यथार्थ प्रभावकारी विनिमय दर पनि केही मात्रामा परिवर्तन हुन सक्ने हुन्छ । यसबाट व्यापारको प्रतिस्पर्धी क्षमतामा प्रभाव पर्न सक्ने भएकोले बाह्य क्षेत्र स्थायित्वका लागि यथार्थ प्रभावकारी विनिमय दर तटस्थ बनाई राख्न नेपाल राष्ट्र बैंकले यसको नियमित अनुगमन गरी मौद्रिक व्यवस्थापन गर्नेछ ।
६४. वित्तीय स्थायित्व कायम गर्ने कार्य केन्द्रीय बैंकहरूको सरोकारको विषय रहँदै आएकोमा विश्व वित्तीय संकट पछि केन्द्रीय बैंकहरूको लागि यो विषय प्रमुख नीतिगत चासोको रूपमा अगाडि आएको छ । यसै तथ्यलाई दृष्टिगत गरी यस बैंकले वित्तीय स्थायित्वलाई पनि मौद्रिक नीतिको एक प्रमुख उद्देश्यको रूपमा अंगिकार गरेको छ । वित्तीय संस्थाहरूमा देखिएका कमजोरीहरूलाई समयमै सम्बोधन गर्न पूर्व सचेतता प्रणाली, शिघ्र सुधारात्मक कारवाही, ग्राहक पहिचान नीति र जोखिममा आधारित सुपरिवेक्षण प्रणाली लागू गरिएकोमा वित्तीय स्थायित्व कायम गर्ने कार्यलाई थप सुदृढीकरण गर्न केही निश्चित परिसूचकहरूको आधारमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको दबाव परीक्षण (Stress Test) गर्ने र आकस्मिक योजना (Contingency Plan) बनाउने कार्यलाई अगाडि बढाउनु जरुरी छ । साथै, बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको वित्तीय क्षमतालाई सुदृढ बनाई राख्न पूँजी पर्याप्तता अनुपात, अनिवार्य नगद अनुपात, वैधानिक तरलता अनुपात, खुद तरलता अनुपात, कर्जा-निक्षेप अनुपात र क्षेत्रगत कर्जा सीमालाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्न पनि मौद्रिक नीतिले उल्लेख्य भूमिका निर्वाह गर्नु पर्नेछ ।
६५. हाल बैंकिङ्ग कर्जाको विस्तार वाञ्छित स्तरमा रहेको भएपनि कर्जाको क्षेत्रगत वितरण भने सन्तोषजनक रहन सकेको छैन । उत्पादनमूलक क्षेत्रतर्फको कर्जा खुम्चिदै जानु र अनुत्पादक क्षेत्रतर्फको कर्जा लगानी विस्तार हुँदै जाने अवस्था वित्तीय तथा समष्टिगत आर्थिक स्थायित्वको दृष्टिले जोखिमपूर्ण हुने हुँदा त्यस्ता क्षेत्रतर्फको लगानीलाई निरुत्साहित गर्दै उत्पादनमूलक क्षेत्रतर्फ कर्जा प्रवाह बढाउन मौद्रिक व्यवस्थापन रणनीति, उपकरण छनौट र परिचालन पनि सोही अनुरूप हुने गरी केन्द्रित गर्नु पर्ने हुन्छ । यसको लागि मौद्रिक नीतिको कार्यदिशा तय गर्दा मौद्रिक सहजताको सामान्य उपकरणहरूमा (General Instruments)

भन्दा पनि क्षेत्रगत कर्जामुखी उपकरणहरूमा जोड दिन आवश्यक छ । यसै अवधारणा अनुरूप तोकिएका उत्पादनमूलक क्षेत्रमा कर्जा प्रवाहलाई सहज बनाउन पुनरकर्जामा विस्तार गर्नुको अतिरिक्त नैतिक दबाव (Moral Suasion) मार्फत पनि कर्जा प्रवाहलाई निर्दिष्ट गर्ने नीति लिइएको छ ।

६६. मौद्रिक नीतिलाई व्याजदर व्यवस्थापनमा पनि केन्द्रित गर्नु पर्ने टड्कारो आवश्यकता देखिएको छ । न्यून व्याजदरको स्थितिमा अनुत्पादक तथा जोखिमपूर्ण क्षेत्रमा कर्जाको माग बढ्न गई सोको गुणस्तरमा ह्रास आएमा आर्थिक तथा वित्तीय सन्तुलनमा प्रतिकूल प्रभाव पर्न सक्ने सम्भावना रहन्छ । बैंक तथा वित्तीय संस्थाले आवधिक निक्षेपमा प्रदान गर्ने व्याजदर मुद्रास्फीतिदर भन्दा ज्यादै न्यून रहेमा अनौपचारिक क्षेत्रतर्फ वित्तीय साधन प्रवाहित हुन गई अनुत्पादक क्षेत्रतर्फ त्यसको उपयोगलाई प्रोत्साहन मिल्न सक्दछ । यसर्थ, सर्वसाधारणसँग छरिएर रहेको वित्तीय साधनलाई बैकिङ्ग प्रणालीमा आकर्षित गर्न तथा अनुत्पादक क्षेत्रमा हुने लगानी र उपभोगलाई निरुत्साहित गर्न निक्षेपको यथार्थ व्याजदर सकारात्मक हुनु आवश्यक छ । साथै, नेपालबाट छिमेकी मुलुकमा हुन सक्ने पूँजी पलायनलाई निरुत्साहित गर्न पनि व्याजदर छिमेकी मुलुकको व्याजदरसँग प्रतिस्पर्धी हुनु जरुरी छ । यस पक्षलाई पनि दृष्टिगत गरी मौद्रिक नीति तय गरिएको छ ।
६७. आर्थिक उदारीकरण नीतिको अवलम्बनसँगै निजी क्षेत्रको सहभागितामा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू स्थापना हुने कार्यले तीव्रता पाएको र बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको उपस्थितिमा आएको तीव्र विस्तारले वित्तीय बजार संयन्त्र प्रगाढ हुन गई वित्तीय साधन परिचालन र वित्तीय सेवा विस्तारमा प्रतिस्पर्धा बढ्दै गएको भएपनि निक्षेप तथा कर्जाको व्याजदरबीचको अन्तरमा भने अपेक्षाकृत कमी आउन सकेको छैन । आर्थिक वर्ष २०६६/६७ को प्रथम तीन त्रयमासमा वाणिज्य बैंकहरूको औसत व्याजदर अन्तर ४.३ प्रतिशत रहेको देखिएको छ । वित्तीय साधन परिचालनमा कुशलता अभिवृद्धि गरी निक्षेप तथा कर्जाको व्याजदरबीचको अन्तरमा कमी ल्याउन व्याजदर अन्तरको नियमित अनुगमन गरी औसत भन्दा बढी व्याजदर अन्तर रहेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई उक्त अन्तर क्रमशः घटाउदै लगनेतर्फ अभिप्रेरित गर्नको लागि अन्य उपायहरूका अतिरिक्त पुनरकर्जा सुविधा उपलब्ध गराउँदा व्याजदर अन्तरलाई पनि ध्यान दिइनेछ । यसबाट व्याजदर अन्तरमा कमी आई बचतकर्ता र लगानीकर्ता दुबैलाई फाइदा पुग्ने विश्वास लिइएको छ ।

आर्थिक तथा मौद्रिक लक्ष्य

६८. व्यापार तथा शोधनान्तर घाटाको कारण विदेशी विनिमय सञ्चितिमा दबाव परिरहेको वर्तमान परिस्थितिमा आर्थिक वर्ष २०६७/६८ को मौद्रिक नीतिको प्रमुख लक्ष्य शोधनान्तर बचत हासिल गरी विदेशी विनिमय सञ्चिति सुविधाजनक स्थितिमा कायम राख्ने रहेको छ । विदेशी मुद्रा आर्जन गर्ने स्रोतहरूलाई दृष्टिगत गरी आर्थिक वर्ष २०६७/६८ को लागि कम्तिमा ६ महिनाको वस्तु तथा सेवा आयात धान्न सक्ने गरी विदेशी विनिमय सञ्चितिको लक्ष्य निर्धारण गरिएको छ । आयात र विदेशी विनिमय आर्जनका स्रोतहरूको विद्यमान प्रवृत्तिलाई दृष्टिगत गर्दा विदेशी विनिमय सञ्चितिको उक्त लक्ष्य हासिल गर्न आर्थिक वर्ष २०६७/६८ को लागि रू ९ अर्बको हाराहारीमा शोधनान्तर बचत कायम गर्ने लक्ष्य निर्धारण गरिएको छ ।
६९. विदेशी विनिमय सञ्चितिमा दबाव परिरहेको वर्तमान परिस्थितिमा विदेशी मुद्रा आर्जनका स्रोतहरूमध्ये विप्रेषणका अतिरिक्त वैदेशिक सहयोग परिचालनमा पनि जोड दिनु आवश्यक

छ । यसका लागि मौद्रिक नीति र वित्त नीति दुबैको भूमिका महत्वपूर्ण हुनेछ । वैदेशिक लगानीका लागि अनुकूल वातावरण सृजना गर्न पनि विदेशी मुद्रा आर्जन र सञ्चित वृद्धि अपरिहार्य छ ।

७०. आर्थिक वर्ष २०६७/६८ को मौद्रिक नीतिको अर्को प्रमुख लक्ष्य मुद्रास्फीतिकारी अपेक्षामा अंकुश लगाउने रहको छ । मूल्य वृद्धिमा खाद्यजन्य वस्तुहरूको अहम् भूमिका रहेकोले कृषि क्षेत्रको उत्पादन सन्तोषप्रद नभएमा, पेट्रोलियम पदार्थको मूल्य निरन्तर बढिरहेमा तथा सीमावर्ती क्षेत्रमा मूल्य वृद्धि उच्च रहिरहेमा मूल्य वृद्धिलाई एकल अङ्कमा राख्ने कार्य भने चुनौतीपूर्ण हुने देखिन्छ । तथापी आन्तरिक वितरण प्रणाली र श्रम सम्बन्ध सुधार भई औद्योगिक गतिविधि विस्तारित भएमा आर्थिक वर्ष २०६७/६८ मा वार्षिक औसत मुद्रास्फीति ७ प्रतिशत रहने प्रक्षेपण छ । यस प्रक्षेपणमा सरकारी संस्थानहरूको वस्तु र सेवाको मूल्यमा गरिने समायोजनबाट समग्र मूल्यमा पर्न सक्ने असरलाई समावेश गरिएको छैन । मौद्रिक विस्तारबाट मूल्यमा चाप पर्न नदिन भने मौद्रिक तथा कर्जा योगाङ्कहरूको वृद्धिलाई सन्तुलनमा राखिनेछ ।
७१. चालू त्रिवर्षीय योजनाको अवधारणापत्रमा उल्लेखित ५.५ प्रतिशतको वार्षिक औसत आर्थिक वृद्धिदरको लक्ष्य मुख्यतः कृषि क्षेत्रको योगदान, निजी क्षेत्रको लगानी वृद्धि र नेपाल सरकारको पूँजीगत खर्चमा निर्भर रहने देखिन्छ । वर्षेबालीको लागि आवश्यक मनसुन समयमै शुरु नभएकोले मुख्य बाली धानको उत्पादनमा नकारात्मक असर पर्न सक्ने देखिएको छ । यसर्थ, विनियोजित पूँजीगत खर्च हुन सकेमा तथा निजी क्षेत्रको आर्थिक गतिविधिमा अपेक्षित सुधार आएमा मात्र उल्लेखित आर्थिक वृद्धिदर सम्भव देखिन्छ । सो आर्थिक वृद्धिदर हासिल गर्न सहजता प्रदान गर्न आवश्यक पर्ने कर्जा र मौद्रिक तरलताको व्यवस्थापन मौद्रिक नीतिको अन्तर्निहित लक्ष्य रहनेछ ।
७२. मौद्रिक नीतिको अन्तरिम लक्ष्यको रूपमा लिइएको विस्तृत मुद्रा प्रदायको वृद्धिदर आर्थिक वर्ष २०६७/६८ मा १५ प्रतिशत रहने प्रक्षेपण छ । आर्थिक वृद्धि ५.५ प्रतिशत हासिल गर्ने, मुद्रास्फीतिलाई ७ प्रतिशतमा सीमित राख्ने तथा भुक्तानी सन्तुलनमा सुधार गरी रू ९ अर्बको शोधनान्तर बचत हासिल गर्ने लक्ष्यका आधारमा मौद्रिक प्रक्षेपण गरिएको छ । आर्थिक वृद्धिलाई आवश्यक पर्ने मौद्रिक तरलताको व्यवस्थापन गर्दा आन्तरिक कर्जा विस्तारले खुद वैदेशिक सम्पत्तिमा पार्न सक्ने चापतर्फ भने बैक सचेत रहेको छ ।
७३. आर्थिक वर्ष २०६७/६८ मा कुल आन्तरिक कर्जा १५ प्रतिशतले वृद्धि हुने प्रक्षेपण छ । कुल आन्तरिक बैक कर्जामध्ये वाणिज्य बैकहरूबाट निजी क्षेत्रमा प्रवाह हुने कर्जाको वृद्धिदर अघिल्लो वर्षको १७.८ प्रतिशतको अनुमानको तुलनामा आर्थिक वर्ष २०६७/६८ मा १६.४ प्रतिशत रहने प्रक्षेपण छ । सरकारतर्फ प्रवाह हुने कर्जाको वृद्धिदर भने आर्थिक वर्ष २०६६/६७ भन्दा न्यून रहने अनुमान गरिएको छ । आर्थिक वर्ष २०६७/६८ मा उल्लेख्य परिमाणमा विदेशी सहायताको प्रतिबद्धता प्राप्त भएको र सरकारले उठाउने आन्तरिक ऋणको ठूलो हिस्सा गैर-बैंकिङ्ग क्षेत्रबाट उठाउन सक्ने अवस्था रहेकोले सरकारलाई जाने बैंकिङ्ग कर्जाको वृद्धिदरमा केही कम अनुमान राखिएको हो । निजी क्षेत्रतर्फ जाने कर्जाको प्रवाह पनि अनुत्पादक वस्तु आयात र उपभोगबाट उत्पादनशील क्षेत्रतर्फ उत्प्रेरित गर्दा सो कर्जा विस्तार आर्थिक वृद्धिको लक्ष्यलाई हासिल गर्न पर्याप्त हुने अनुमान छ ।

७४. लक्षित आर्थिक वृद्धिदर, शोधनान्तर बचत र व्याजदर वृद्धिको विद्यमान प्रवृत्तिबाट निक्षेप परिचालनमा पर्ने सकारात्मक प्रभाव समेतको आधारमा आर्थिक वर्ष २०६७/६८ मा वाणिज्य बैंकहरूको कुल निक्षेप परिचालन १५ प्रतिशत अर्थात् रू ९२ अर्बले वृद्धि भई कुल रू ७०९ अर्ब पुग्ने प्रक्षेपण गरिएको छ भने बैंकहरूबाट निजी क्षेत्रमा जाने कर्जा १६.४ प्रतिशतले बढ्दा पनि कर्जा-निक्षेप अनुपात भने तोकिएको सीमा (८५ प्रतिशत) भित्रै कायम रहनेछ।

मौद्रिक नीति संचालन तथा उपकरण

७५. मौद्रिक नीतिको प्रमुख उपकरणको रूपमा खुला बजार कारोबारलाई लिइने छ। आवश्यकताअनुसार सोभै खरिद बोलकबोल (Outright Purchase Auction) तथा रिपो बोलकबोल र सोभै विक्री बोलकबोल (Outright Sale Auction) तथा रिभर्स रिपो बोलकबोल जस्ता खुला बजार उपकरणहरूको माध्यमबाट तरलता प्रवाह र प्रशोचन गरी मौद्रिक व्यवस्थापन गरिनेछ। मौद्रिक व्यवस्थापनमा वाणिज्य बैंकका साथै “ख” र “ग” वर्गका वित्तीय संस्थाहरूलाई मौद्रिक नीति संचालनको समकक्षीको रूपमा लिइने व्यवस्थालाई निरन्तरता दिइएको छ। रिपो तथा रिभर्स रिपो बोलकबोलको अधिकतम ४५ दिनको अवधिलाई यथावत् कायम गरिएको छ।
७६. आवश्यकता अनुसार खुला बजार कारोबार यस बैंकको पहलमा कुनै पनि कार्य दिनमा गरिने छ। तर, अन्तिम ऋणदाताको सुविधा र वाणिज्य बैंकहरूको नगद व्यवस्थापनका लागि खुला बजार कारोबार संचालन गरिने छैन। यस बैंकले खुला बजार कारोबारको लागि पहल गर्दा मौद्रिक नीतिका उद्देश्यहरूको अवस्था र तरलता अनुगमन तथा प्रक्षेपण संरचनाले इङ्कित गर्ने परिमाणलाई मुख्य आधारको रूपमा लिइनेछ।
७७. वाणिज्य बैंकहरूसँगको अनिवार्य नगद अनुपात बाहेकको अधिक तरलतालाई मौद्रिक नीतिको संचालन लक्ष्यको रूपमा लिइने व्यवस्थालाई आर्थिक वर्ष २०६७/६८ मा पनि यथावत् कायम गरिएको छ। तरलता अनुगमन तथा प्रक्षेपण संरचनाको माध्यमबाट वाणिज्य बैंकहरूसँगको अधिक तरलताको प्रक्षेपण गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ। यसका साथै वाणिज्य बैंकहरूबाट निक्षेप, कर्जा तथा नगद मौज्जात सम्बन्धी विवरण दैनिक रूपमा संकलन गरी तरलता स्थितिको अनुगमन गर्ने व्यवस्थालाई समेत चालू आर्थिक वर्षमा निरन्तरता दिइनेछ।
७८. मुद्रास्फीति तथा शोधनान्तर घाटा र वित्तीय स्थायित्वलाई दृष्टिगत गरी कुल स्वदेशी निक्षेपको आधारमा कायम गर्नु पर्ने अनिवार्य नगद अनुपातलाई विद्यमान ५.५ प्रतिशतमा यथावत् कायम गरिएको छ। विद्यमान व्याजदर संरचना र मौद्रिक नीतिको कार्यदिशाको संकेतको रूपमा हेरिने बैंक दरलाई भने ६.५ प्रतिशतबाट बढाएर ७ प्रतिशत कायम गरिएको छ। बैंकदर र साधारण पुनर्कर्जा दरलाई एकीकृत गरिएको छ।
७९. वित्तीय स्थायित्व कायम गर्न तथा तरलता व्यवस्थापनको लागि आर्थिक वर्ष २०६६/६७ देखि लागू गरिएको वैधानिक तरलता अनुपात सम्बन्धी व्यवस्थालाई पुनरावलोकन गरी वाणिज्य बैंकको हकमा १५ प्रतिशत, विकास बैंकको हकमा ११ प्रतिशत, वित्त कम्पनीको हकमा १० प्रतिशत र चल्ती खाता खोल्न स्वीकृत नलिएका वित्त कम्पनीको हकमा ६ प्रतिशत कायम गर्नु पर्ने व्यवस्था गरिएको छ। “घ” वर्गका वित्तीय संस्थाहरूलाई पनि निक्षेप परिचालन गर्ने स्वीकृति दिइएको पृष्ठभूमिमा निक्षेप परिचालन शुरु गरिसकेका संस्थाहरूले ४ प्रतिशत वैधानिक तरलता अनुपात कायम गर्नु पर्ने व्यवस्था गरिएको छ। बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले नेपाल सरकारको ऋणपत्रमा गरेको लगानी, ढुक्टीमा रहेको नगद मौज्जात,

अनिवार्य नगद मौज्जात र सो भन्दा माथिको रकमलाई यस प्रयोजनको लागि गणना गर्न पाउने व्यवस्था गरिएको छ । तर, यसमध्ये वाणिज्य बैंक, विकास बैंक र वित्त कम्पनीले ५.५ प्रतिशत र चल्ती खाता खोल्न स्वीकृत नलिएका वित्त कम्पनीहरूले २ प्रतिशत अनिवार्य नगद अनुपात भने अनिवार्य रूपमा कायम गर्नु पर्नेछ । त्यस्तै, सर्वसाधारणबाट निक्षेप परिचालन गर्ने “घ” वर्गका वित्तीय संस्थाहरूले पनि २ प्रतिशत अनिवार्य नगद अनुपात कायम गर्नु पर्नेछ ।

८०. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको पहलमा यस बैंकबाट स्वतः उपलब्ध हुने स्थायी तरलता सुविधाको व्याजदर गणना सम्बन्धी विद्यमान व्यवस्थामा परिवर्तन गरी उक्त सुविधाको व्याजदर निर्धारण गर्दा पछिल्लो ९९-दिने ट्रेजरी बिलको भारित औसत व्याजदर वा प्रचलित बैंकदर जुन अधिकतम छ त्यसैमा ३ प्रतिशत पेनाल दर जोडी कायम गर्ने व्यवस्था गरिएको छ । यस सुविधा सम्बन्धी अन्य प्रक्रियागत व्यवस्थालाई यथावत कायम गरिएको छ ।
८१. आर्थिक तथा वित्तीय स्थायित्वको लागि अनुत्पादक क्षेत्रतर्फको कर्जालाई न्यूनीकरण गर्दै उत्पादनमूलक क्षेत्रतर्फ कर्जा प्रवाहित हुन जरूरी छ । यस उद्देश्यका लागि यस बैंकले तोकिएका उत्पादनमूलक क्षेत्रहरूमा कर्जाको कमी हुन नदिन पुनरकर्जा व्यवस्था गरिसकेको छ । निर्यात प्रवर्द्धन हुने, आयात प्रतिस्थापन गर्ने तथा उर्जा र पर्यटन क्षेत्रमा कर्जाको कमी हुन नदिन यस बैंकले उक्त क्षेत्रहरूमा सम्बन्धित क्षेत्रकै असल कर्जाको धितोमा वाणिज्य बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई ७.५ प्रतिशत व्याजदरमा उपलब्ध गराउदै आएको पुनरकर्जा सुविधालाई प्रचलित बैंक दर (७ प्रतिशत) मै उपलब्ध गराउने व्यवस्था गरिएको छ । वाणिज्य बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले सम्बन्धित ऋणीलाई यस्तो पुनरकर्जामा १० प्रतिशत भन्दा बढी व्याजदर तोक्न नपाउने व्यवस्था गरिएको छ । त्यस्तै, पुनरकर्जा प्रदान गर्ने प्रकृत्यालाई थप सरलीकरण गरिएको छ ।
८२. उत्पादनशील र खासगरी कृषि, उर्जा, पर्यटन, घरेलु तथा साना उद्योगतर्फ पर्याप्त लगानी सुनिश्चित गर्न वाणिज्य बैंकहरूबाट ती क्षेत्रहरूमा कर्जा लगानी बढाउन अभिप्रेरित गर्ने नीति लिइने छ । यस प्रयोजनको लागि सम्बन्धित बैंकहरूलाई ३-वर्षभित्र ती क्षेत्रहरूमा औसत कर्जा प्रवाह दोब्बर गर्ने कार्ययोजना तयार गरी पेश गर्न लगाई सोही आधारमा अनुगमन र आवश्यक निर्देशन जारी गरिनेछ । हालसम्म यी क्षेत्रहरूमा औसत भन्दा कम कर्जा लगानी गरेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले अतिरिक्त लगानीको कार्ययोजना बनाई कार्यान्वयन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
८३. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट कर्जा-निक्षेप अनुपातका कारण उत्पादनशील क्षेत्रतर्फ थप कर्जा प्रवाह गर्न सक्ने स्थिति नदेखिएमा कर्जाको क्षेत्रगत वितरणको अध्ययन र उत्पादनमूलक क्षेत्र सम्बन्धी विद्यमान परिभाषालाई पुनरावलोकन गरी त्यस क्षेत्रतर्फ कर्जा विस्तार गर्न सहज हुने व्यवस्था गरिनेछ ।
८४. यस बैंकबाट निर्यात उद्योग, रूग्ण उद्योग, साना तथा घरेलु उद्योग र वैदेशिक रोजगारीको लागि तोकिएका वर्गका मानिसहरूलाई प्रवाह हुने कर्जाको पुनरकर्जादर क्रमशः १.५ प्रतिशत, १.५ प्रतिशत, २.५ प्रतिशत र १.५ प्रतिशत रहेकोमा सबैलाई १.५ प्रतिशतको विशेष पुनरकर्जा दर कायम गरिएको छ । यो सुविधा उपयोग गर्दा वाणिज्य बैंक तथा वित्तीय संस्थाले सम्बन्धित ग्राहकबाट ४.५ प्रतिशतभन्दा बढी व्याज लिन नपाउने व्यवस्था गरिएको छ । वाणिज्य बैंकहरूलाई विदेशी मुद्रामा उपलब्ध गराइने निर्यात पुनरकर्जाको व्याजदर

प्रचलित लाइवोर दर (LIBOR Rate) मा ०.२५ प्रतिशत विन्दु थप गरी निर्धारण गरिने व्यवस्थालाई भने यथावत कायम गरिएको छ ।

८५. आर्थिक वर्ष २०५८/५९ देखि शुरू गरिएको रूग्ण उद्योग पुनरकरजा सुविधालाई आर्थिक वर्ष २०६७/६८ मा पनि निरन्तरता दिई आर्थिक वर्ष २०६७/६८ को लागि साविकको शर्त अनुसार रूग्ण उद्योग पुनरकरजा सुविधा उपलब्ध गराउने व्यवस्थालाई यथावत कायम गरिएको छ ।
८६. कृषि उपजको रूपमा उत्पादन हुने पुष्प तथा पुष्पजन्य वस्तुको निकासीलाई प्रोत्साहित गर्न यस्ता वस्तु उत्पादन गर्ने र निर्यातयोग्य वस्तु उत्पादन गर्ने घरेलु तथा साना उद्योगलाई समेत निर्यात पुनरकरजा सुविधा उपलब्ध गराउने व्यवस्था गरिएको छ ।

वित्तीय क्षेत्र सुधार, नियमन तथा सुपरिवेक्षण

८७. विगत केही वर्षदेखि कार्यान्वयनमा आईरहेको वित्तीय क्षेत्र सुधार कार्यक्रमलाई आर्थिक वर्ष २०६७/६८ मा पनि निरन्तरता दिइनेछ । वित्तीय क्षेत्र सुधार कार्यक्रम अन्तर्गत संचालन गरिएको नेपाल बैंक लि. र राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक लि. को पुनरसंरचना, नेपाल राष्ट्र बैंकको रि-ईञ्जिनियरिङ्ग र वित्तीय क्षेत्रको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गर्दै लगिनेछ ।
८८. बैंकिङ्ग क्षेत्रमा प्रचलित अन्तराष्ट्रिय सुपरिवेक्षकीय मान्यताहरू क्रमशः लागू गर्दै जाने सन्दर्भमा पूँजीकोष सम्बन्धी नयाँ मापदण्ड-वासेल द्वितिय (BASEL II) तयार गरी “क” वर्गका इजाजत प्राप्त संस्थाको हकमा आर्थिक वर्ष २०६५/६६ देखि पूर्णरूपमा कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ । नयाँ मापदण्ड बमोजिम “क” वर्गका बैंकहरूको पूँजीकोष जोखिम भारित सम्पत्तिको १० प्रतिशत र प्राथमिक पूँजी अनुपात ६ प्रतिशत तथा वित्तीय संस्थाहरूको पूँजीकोष जोखिम भारित सम्पत्तिको ११ प्रतिशत र प्राथमिक पूँजी अनुपात ५.५ प्रतिशत कायम गर्नुपर्ने व्यवस्थालाई निरन्तरता दिइएको छ । पूँजीकोष सम्बन्धी नयाँ मापदण्ड अन्तर्गत Simplified Standardized Approach “क” वर्गका वाणिज्य बैंकहरूमा लागू भइसकेको र अन्य वित्तीय संस्थाहरूमा समेत उक्त मापदण्ड अनुरूप जोखिमका आधारमा पूँजीकोष लगायत अन्य पक्षको पर्याप्तता मापन गर्दै लैजानु पर्ने आवश्यकता देखिएकोले आर्थिक वर्ष २०६७/६८ देखि राष्ट्रिय स्तरका विकास बैंकहरूले पनि समानान्तर रूपमा उक्त मापदण्डले निर्दिष्ट गरे बमोजिम पूँजीकोष पर्याप्तता मापन गर्ने पद्धति अवलम्बन गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिनेछ ।
८९. वित्तीय क्षेत्रमा बढ्दै गएको प्रतिस्पर्धा एवं नयाँ वित्तीय उपकरण एवं सेवाहरूको तीव्र गतिमा विस्तार भइरहेको परिप्रेक्ष्यमा परम्परागत निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षण विधि प्रभावकारी नहुने हुँदा आगामी वर्षहरूमा बैंकहरूलाई जोखिमका आधारमा निरीक्षण गरिने विधि योजनाबद्ध रूपमा क्रमशः लागू गरिनेछ । साथै, बैंकिङ्ग क्षेत्रमा विद्यमान विभिन्न जोखिमहरूको पहिचान, मापन र व्यवस्थापन गर्न जोखिम व्यवस्थापन निर्देशिका तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ । यसबाट बैंकहरूलाई जोखिम व्यवस्थापनको न्यूनतम आधार प्राप्त हुनेछ ।
९०. जोखिममा आधारित सुपरिवेक्षण पद्धतिलाई थप प्रभावकारी बनाउन स्थलगत तथा गैर-स्थलगत निरीक्षणको विद्यमान ढाँचामा पुनरावलोकन एवं परिमार्जन गरिनेछ । गैर-स्थलगत सुपरिवेक्षकीय क्षमता अभिवृद्धि गर्दै लैजाने उद्देश्य अनुरूप विद्यमान पूर्व सचेतता प्रणाली (Early Warning System) लाई अभै बढी प्रभावकारी बनाउँदै लगिने छ । बैंकका ठूला

शाखाहरूको सुपरिवेक्षण कार्यलाई सघाउ पुऱ्याउन शाखा लेखापरीक्षण सम्बन्धी अवधारणापत्र तयार गरिसकिएको छ । उक्त अवधारणालाई कार्यान्वयनमा ल्याई सुपरिवेक्षण कार्यलाई थप प्रभावकारी बनाउन वाह्य क्षेत्रका विपेशज्ञहरूको सेवा समेत लिइनेछ ।

९१. अर्थतन्त्रमा आउने उतारचढावले बैंकहरूको वित्तीय स्वास्थ्यमा पार्न सक्ने सम्भावित प्रभावतर्फ नेपाल राष्ट्र बैंक सजग (Proactive) रहने छ । यस कार्यका लागि दवाव परीक्षण (Stress Testing) प्रणालीको विकास गर्ने कार्यलाई प्रोत्साहन गरिने छ । दवाव परीक्षण विधिको अध्ययन तथा प्रयोग गर्नका लागि एक स्थायी प्रकृतिको कार्यदल गठन भइसकेको सन्दर्भमा आर्थिक वर्ष २०६७/६८ सम्ममा बैंकहरू स्वयंले आफ्नो दवाव परीक्षण गर्न सक्ने गरी आवश्यक व्यवस्था मिलाइने छ । साथै, बैंक तथा वित्तीय क्षेत्रमा कुनै पनि समस्याहरूको अध्ययन, विश्लेषण तथा समस्या समाधानका लागि तत्काल लिनु पर्ने कदमहरूका लागि अगाडि बढाइएको आकस्मिक योजना (Contingency Plan) तयार गर्ने कार्यलाई सम्पन्न गरिनेछ । यसबाट बैंकहरूको सम्भावित जोखिम पहिचान तथा व्यवस्थापन प्रणाली विकास गरी वित्तीय प्रणालीमा अपर्भट आउन सक्ने संकटलाई समयमै सम्बोधन गर्न सहयोग पुग्नेछ । साथै, जोखिम पहिचान, वित्तीय प्रतिस्पर्धा र वित्तीय स्वास्थ्य सम्बन्धी जानकारी अभिवृद्धिमा सहयोग पुऱ्याउन साख मूल्याङ्कन संस्था स्थापना गर्ने कार्यलाई प्रोत्साहित गरिनेछ ।
९२. निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षणको क्रममा देखिएका कमी कमजोरीलाई तुरुन्त सुधार गरी वित्तीय प्रणालीप्रति सर्वसाधारणको विश्वसनीयता निरन्तर कायम राख्न आर्थिक वर्ष २०६५/६६ देखि ल्याइएको शीघ्र सुधारात्मक कारवाही सम्बन्धी विनियमावली, २०६४ को कार्यान्वयन एवं अनुगमनको प्रक्रियालाई थप प्रभावकारी बनाउँदै लगिने छ । साथै, नेपाल राष्ट्र बैंकको सुपरिवेक्षकीय दक्षता र क्षमता अभिवृद्धिका लागि बैंक सुपरिवेक्षण विभाग तथा वित्तीय संस्था सुपरिवेक्षण विभागको संरचना, अख्तियार प्रत्यायोजन तथा उत्तरदायित्व बहन सम्बन्धी विद्यमान व्यवस्थालाई पुनरावलोकन गरी अझ स्पष्ट र मापनयोग्य बनाइनेछ ।
९३. वित्तीय अनुशासन प्रवर्द्धनका लागि संस्थागत सुशासन, निर्देशनको पालना तथा संस्था अनुगमन सम्बन्धी व्यवस्थालाई अझ प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरिनेछ । त्यसैगरी बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले गर्ने पूँजीगत खर्च र अन्य मसलन्द खर्चमा पारदर्शिता, मितव्ययिता अपनाएको छ/छैन भनी लङ्ग फर्म अडिट प्रतिवेदनमा उल्लेख गरी वाह्य लेखापरीक्षकबाट तयार गरिने प्रतिवेदनमा समेत उल्लेख गर्ने व्यवस्था मिलाइने छ । साथै, बैंक तथा वित्तीय संस्थाका संचालक, प्रमुख कार्यकारी अधिकृत तथा उच्च पदस्थ कर्मचारीको सेवा-सुविधालाई मुलुकको वित्तीय प्रणालीले धान्ने र ग्राह्य हुने गरी व्यवस्थित गर्न तथा त्यस्तो सुविधालाई पूर्ण पारदर्शी तुल्याउन आवश्यक व्यवस्था गरिनेछ ।
९४. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको संख्यात्मक वृद्धिसँगै एउटै ग्राहकले एकभन्दा बढी वित्तीय संस्थाहरूसँग गर्ने बैंकिङ्ग (कर्जा) कारोवार समेत वृद्धि भइरहेको छ । यस्तो कारोवार गरे/नगरेको सम्बन्धमा जानकारी लिन ग्राहक पहिचान व्यवस्था (Know Your Consumer-KYC) अन्तर्गत बहु-बैंकिङ्ग घोषणा गराउनु पर्ने व्यवस्था गरिएको भएतापनि बढ्दो प्रतिस्पर्धाको कारणले सोको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा समस्या रहदै आएको अवस्था छ । यस प्रकारको अभ्यासबाट प्रणालीगत जोखिम बढ्न जाने देखिएकोले यस सम्बन्धी अनुगमनलाई थप प्रभावकारी बनाउँदै बहु-बैंकिङ्गलाई निरुत्साहित गरिनेछ ।

९५. बैंक तथा वित्तीय संस्थाको ग्राहकहरूको हित संरक्षणलाई ध्यानमा राखी निक्षेपमा दिइने व्याज, ऋणीबाट असुल गर्ने व्याज, हर्जना व्याज, व्यवस्थापन शुल्क, सेवा शुल्क लगायतका शुल्कका बारेमा स्पष्ट, सरल र बुझ्न सकिने गरी सूचना तथा जानकारी प्रदान गर्नु पर्ने व्यवस्थालाई थप प्रभावकारी बनाइनेछ । यसबाट सम्बन्धित ऋणीले अदृश्य लागतको व्ययभारमा पर्नु पर्ने अवस्थाको अन्त्य हुने विश्वास गरिएको छ । साथै, सम्बन्धित ऋणी तथा धितो/जमानत दिने पक्षले पालना गर्नुपर्ने गरी बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट निर्दिष्ट गरिने विभिन्न शर्त, बन्देज र अवस्थाहरू सम्बन्धित पक्षले स्पष्ट र सरल रूपमा बुझ्न सक्ने गरी पारदर्शी रूपमा प्रस्तुत गर्नुपर्ने गरी बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई थप क्रियाशील बनाउँदै लगिनेछ ।
९६. वाणिज्य बैंकहरूले एक अर्कामा मुद्दती निक्षेप तथा मागेको बखत फिर्ता हुने निक्षेप (Call deposit) खोली वित्तीय प्रणालीको मध्यस्थताको भूमिकालाई कमजोर नतुल्याउन र तरलताको कृत्रिम गणना हुने जोखिम नबढोस् भन्नाका लागि “क” वर्गका बैंकहरूले स्वदेशमा व्याज प्राप्त हुने कुनै पनि प्रकारका निक्षेप खाता खोल्न नपाउने व्यवस्था गरिएको छ ।
९७. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले आफ्नो प्राथमिक पूँजीको आधारमा अर्थव्यवस्थाको कुन-कुन क्षेत्रमा कति-कति अनुपातमा कर्जा प्रवाह गर्ने हो सोको सम्बन्धमा संस्था स्वयंमले निर्णय गरी क्षेत्रगत कर्जाको अनुगमन गर्ने विद्यमान पद्धतिको पालना नभएको र यसबाट अनुत्पादक क्षेत्रमा समेत अधिक कर्जा प्रवाह भई अधिकेन्द्रित जोखिम बढ्न जाने सम्भावनालाई दृष्टिगत गरी तोकिएका क्षेत्र बाहेकका कुनै एक व्यवसायिक क्षेत्रमा (कुनै एक आर्थिक क्षेत्रमा मात्र कर्जा प्रवाह गर्न स्वीकृति पाएका वित्तीय संस्था बाहेक) कुल बाँकी कर्जासापटको ४० प्रतिशतभन्दा बढी कर्जा प्रवाह गर्न नपाउने थप व्यवस्था गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ । तर, ४० प्रतिशतभन्दा कम सीमा तोकिएका क्षेत्रहरूमा भने सोही बमोजिम हुनेछ ।
९८. कर्जाको अधिकेन्द्रित जोखिमलाई न्यूनीकरण गर्न घरजग्गा तथा आवास कर्जामा सीमा तोकिएकोमा मूल्य अभिवृद्धि तुलनात्मक रूपले उच्च रहने आवास क्षेत्रतर्फको कर्जालाई केही खुकुलो गर्ने र जग्गाजमीन खरिद तथा प्लटिङ्गतर्फको कर्जामा सीमा कायम गर्दै लगिनेछ । यसका लागि आर्थिक वर्ष २०६७/६८ मा कुल कर्जाको १० प्रतिशतभन्दा बढी लगानी जग्गा खरिद बिक्रीमा गर्न नपाउने व्यवस्था गरिएको छ । हाल त्यस भन्दा बढी लगानी गर्ने संस्थाहरूले यस्तो कर्जा २ वर्षभित्रमा १० प्रतिशतमा भारी सक्नु पर्नेछ ।
९९. इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाको १ प्रतिशत भन्दा बढी संस्थापक शेयर धारण गरेका संस्थापक/संस्थापक समूहका शेयरधनीहरूले आफूले धारण गरेको संस्थापक शेयरमध्ये ५० प्रतिशतभन्दा बढी धितो राखी कर्जा लिन नपाइने व्यवस्था गरिनेछ । यो परिपाटीलाई क्रमशः निरुत्साहित गर्दै लगिनेछ ।
१००. मार्जिन प्रकृतिको कर्जा अन्तर्गत विगत १८० दिनको औसत शेयर मूल्य वा पछिल्लो बजार मूल्य जुन कम छ सोको ५० प्रतिशतसम्म प्रदान गर्न पाउने व्यवस्था रहेकोमा शेयर बजार र कर्जाको विद्यमान अवस्था समेतलाई दृष्टिगत गर्दै सो सीमामा वृद्धि गरी ६० प्रतिशतसम्म कर्जा प्रदान गर्न सक्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

१०१. औद्योगिक एवम् व्यवसायिक क्षेत्रहरूबाट विभिन्न समयमा Trust Receipt कर्जाको अवधि बढाउन माग भई आएको अवस्थालाई दृष्टिगत गरी सो कर्जाको विद्यमान ९० दिनको अवधिलाई बढाई १२० दिन कायम गरिएको छ ।
१०२. वित्तीय क्षेत्रको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम अन्तर्गत ऋण असुली न्यायाधिकरण तथा कर्जा सूचना केन्द्रको सुदृढीकरण गर्ने कार्यलाई यस वर्ष पनि कार्यान्वयन गरिदै लगिनेछ । कर्जा सूचना केन्द्र लिमिटेडमा डेभलपमेण्ट बैंकर्स एशोसिएसनलाई सहभागी गराउन आवश्यक व्यवस्था गरिनेछ । साथै, बैंक तथा वित्तीय संस्थाको निष्कृत्य कर्जामा सुधार ल्याउन निजी क्षेत्रको सहभागितामा सम्पत्ति व्यवस्थापन कम्पनी स्थापना गर्न प्रोत्साहन गर्ने नीति लिइनेछ ।
१०३. चल तथा अमूर्त सम्पत्ति उपरको दायित्व परिपालन गर्ने/गराउने व्यवस्थाका लागि सुरक्षित कारोबार ऐन, २०६३ जारी भइसकेको र सो ऐनको भावना एवं मर्मलाई मूर्तरूप दिन सुरक्षित कारोबार दर्ता कार्यालय सम्बन्धी स्थायी व्यवस्था गर्नु अनिवार्य भएको सन्दर्भमा त्यस्तो छुट्टै कार्यालयको स्थापना गर्न नेपाल सरकारलाई आवश्यक सहयोग पुऱ्याइनेछ ।
१०४. बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट उपभोग गरेको ऋण सम्बन्धित ऋणीले नतिरी उन्मुक्ती पाउने सम्भावना रहेमा वित्तीय क्षेत्र स्थायित्व कायम गर्न असहज हुनुको साथै बैंक तथा वित्तीय संस्थामा गरिने निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षणको कामकारवाही पनि प्रभावकारी हुन सक्दैन । यसर्थ, नियतवश ऋण नतिने ऋणीहरूलाई गरिने कारवाही सम्बन्धमा आवश्यक कार्यविधि बनाई लागू गरिनेछ । साथै, बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट रू. १ करोड वा सो भन्दा बढी कर्जा लिई नियतवश ऋण नतिने ऋणीहरूको राहदानी जफत लगायतका अन्य कारवाहीलाई थप प्रभावकारी बनाइनेछ ।
१०५. नयाँ वाणिज्य बैंक स्थापनाको लागि निवेदन लिने कार्य अर्को नीतिगत व्यवस्था नभएसम्मको लागि स्थगित गरिएको छ । तर, पूर्वाधार विकासको लागि समेत सहयोग पुग्ने गरी वैदेशिक सयुक्त लगानीमा ठूलो पूँजी र उच्च प्रविधि सहित स्थापना हुने बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको हकमा यो बन्देज लागू हुने छैन । बैंक तथा वित्तीय संस्था संस्थापना सम्बन्धी विद्यमान नीतिगत तथा प्रक्यागत व्यवस्थालाई परिमार्जन गरी चुक्ता पूँजी, संस्थापक समूहको व्यवसायिक संलग्नता र अनुभव, संस्थापक, संचालक तथा पदाधिकारीले उपभोग गर्न सक्ने कर्जा, संचालक मनोनयन/निर्वाचन, संस्थापक सेयर लगानी सीमा, संस्थापक तथा संचालकको योग्यता (Fit and Proper Test) तथा वित्तीय सेवामा सर्वसाधारणको पहुँच जस्ता पक्षहरूलाई मूलभूत रूपमा समयसापेक्ष बनाइनेछ ।
१०६. वित्तीय संस्थाको स्तरोन्नति गर्ने कार्य पूँजीको पर्याप्तताका अतिरिक्त व्यवसायिक सम्भाव्यता, संस्थागत क्षमता, प्रतिस्पर्धा र बजारको अवस्था आदिका आधारमा मात्र गर्ने नीतिगत व्यवस्था गरिनेछ । भौगोलिक क्षेत्र विस्तार र क्षेत्रीय बैंकबाट राष्ट्रिय बैंकमा परिवर्तन गर्ने कार्यलाई समेत निश्चित मापदण्डका आधारमा गरिनेछ ।
१०७. निश्चित शर्त र मापदण्ड पुरा गरेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले यस बैंकलाई जानकारी गराई शाखा खोल्न सक्ने व्यवस्था २०६५ बैशाखदेखि लागू गरिएकोमा वित्तीय सेवाको पहुँच कम भएका क्षेत्रमा शाखा विस्तार प्रोत्साहित गर्न, संस्थागत सम्भाव्यतालाई कायम राख्न र स्वस्थ प्रतिस्पर्धा सुनिश्चित गर्न शाखा विस्तारका लागि बैंक तथा वित्तीय संस्थाले यस बैंकको स्वीकृति लिनु पर्ने व्यवस्था गरिएको छ । यसरी स्वीकृति दिइँदा प्रस्तावित क्षेत्रको व्यवसायिक कारोबार, बैंकिङ्ग सेवाको पहुँच तथा उक्त बैंक वा वित्तीय संस्थाले कृषि, उर्जा,

पर्यटन र लघुउद्यमको क्षेत्रमा कर्जा प्रवाहमा हुन सक्ने वृद्धिको स्थिति समेतलाई आधार बनाइनेछ ।

१०८. पूर्वाधार विकासको लागि दीर्घकालीन लगानी गर्ने उद्देश्यले संस्थापना हुने वित्तीय संस्थाहरूको पूँजी, लगानी, खराब कर्जा नोक्सानी व्यवस्था तथा अन्य नियमन व्यवस्थाहरूका सम्बन्धमा यस बैंकले छुट्टै वित्तीय मापदण्डहरूको व्यवस्था गरी यस किसिमको संस्थाको स्थापना र संचालन गर्न प्रोत्साहित गरिने छ । साथै, पूर्वाधार विकास बैंकको स्थापनार्थ आवश्यक नीतिगत व्यवस्था गरी सो बैंक स्थापनाको लागि पहल गरिनेछ ।
१०९. वित्तीय स्थायित्वको लागि बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको संख्यात्मक वृद्धि भन्दा गुणात्मक क्षमता अभिवृद्धि गरी वित्तीय स्थायित्व र कृशल वित्तीय सेवा सुनिश्चित गर्न वित्तीय संस्थाहरू एकआपसमा गाभ्ने वा गाभिने सम्बन्धी कार्यलाई प्रोत्साहित गरिनेछ । यसका लागि मौद्रिक क्षेत्रबाट प्रदान गर्न सकिने छुट तथा सुहलियत (एकल ग्राहक कर्जा सीमा, विपन्न वर्गमा प्रवाह गर्नु पर्ने कर्जा, खराब ऋणको लागि व्यवस्था, न्यूनतम पूँजी कोषको स्तर आदिमा) दिने व्यवस्था गरिनेछ ।
११०. पूँजी बजारको दिगो विकास गरी साधन परिचालनमा टेवा पुऱ्याउन यस सम्बन्धी कार्य गर्ने संस्थाका साथै कारोवारको लागि यथेष्ट विविधीकृत उपकरणहरूको आवश्यकता रहने तथ्यलाई दृष्टिगत गरी नेपाल धितोपत्र बोर्डसँग आवश्यक समन्वयमार्फत म्यूचुअल फण्ड कारोवार गर्न निजी क्षेत्रका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।
१११. आर्थिक क्रियाकलापमा विस्तारसँगै नोटको मागमा हुने वृद्धि तथा चाडपर्वका अवसरहरूमा हुने सटहीको मागलाई पुरा गर्न तीन वर्षको नोटको मागलाई धान्ने गरी नोट छुपाई गर्ने र भुत्रो नोट चलनचल्तीबाट हटाउदै जाने उद्देश्यले सफा नोट मात्र चलनचल्तीमा ल्याउने नीति क्रमशः लागू गर्दै लगिनेछ । यो नीति अर्न्तगत नोट छान्ने/छुटाउने मेशिनको व्यवस्था गर्नुका अतिरिक्त बजारमा चलनचल्तीमा रहेको भुत्रो नोटहरू बैंकिङ्ग च्यानलभित्र ल्याई नष्ट गरिने, नोटको प्याकेटमा स्टिच गरिने व्यवस्थालाई निरुत्साहित गरिने र सफा नोट नीति बारे सर्वसाधारणलाई जागरुक गराउने विभिन्न उपायहरू अवलम्बन गरिनेछ ।
११२. मुलुकका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले सूचना प्रविधिमा आधारित विभिन्न वित्तीय उपकरणहरू प्रयोगमा ल्याएको परिप्रेक्ष्यमा सूचना प्रविधिमा आधारित वित्तीय कारोवारहरूको सुपरिवेक्षण कार्यलाई सहज बनाउने उद्देश्यले सूचना प्रविधि प्रयोग सम्बन्धी निर्देशिका तयार गरी बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई नियमन गर्ने व्यवस्था गरिने छ । नेपाल राष्ट्र बैंकमा सूचना प्रविधिको प्रयोगलाई व्यवस्थित गर्न सूचना संकलन, मौद्रिक तथ्याङ्क प्रशोधन र सम्प्रेषणमा हुने ढिलाई कम गर्न सूचना प्रविधि नीति तर्जुमा गरी लागू गरिनेछ ।

विदेशी विनिमय व्यवस्थापन

११३. वस्तु तथा सेवा निर्यात गर्ने निर्यात व्यवसायीले निर्यात प्रवर्द्धनको लागि विदेशमा शाखा/सम्पर्क/ प्रदर्शन कक्ष जस्ता कार्यालयहरू खोल्न चाहेमा र विदेशमा विक्री भएको रकम जम्मा गर्ने प्रयोजनको लागि विदेशमा खाता खोल्न चाहेमा कुल निर्यातको ५ प्रतिशतमा नबढ्ने गरी निश्चित कार्यविधि तथा शर्त तोकी त्यस्तो कार्यालय संचालनको लागि आवश्यक पर्ने विदेशी मुद्राको लागि सटही सुविधा र खाता खोल्न अनुमति प्रदान गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

११४. Cash Against Document (CAD) वा बैंक ग्यारेण्टीको आधारमा मालसामान निर्यात गर्दा निर्यात मूल्यको ५ प्रतिशतले हुने रकमको धरौटी वा बैंक जमानत राख्नु पर्ने र CAD को आधारमा एकपटकमा बढीमा अमेरिकी डलर २ लाखसम्मको मालसामान निर्यात गर्न अनुमति प्रदान गर्न सकिने व्यवस्था रहेकोमा यस्तो धरौटी १ प्रतिशत मात्र राख्ने पुग्ने र एकपटकमा अमेरिकी डलर ५ लाखसम्मको निर्यात अनुमति प्रदान गर्न सकिने व्यवस्था गरिनेछ ।
११५. निर्यात प्रतीतपत्र प्राप्त भएको आधारमा मात्र विदेशी मुद्रामा प्रि-शिपमेण्ट/पोस्ट-शिपमेण्ट कर्जा प्रदान गर्न सकिने व्यवस्था रहेकोमा यस्तो कर्जा अन्य प्रचलित माध्यमबाट निकासी गर्दा समेत उपलब्ध गराउन सकिने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
११६. निर्यात प्रवर्द्धन, उत्पादन लागत न्यूनीकरण र मूल्य नियन्त्रणमा समेत सकारात्मक योगदान पुगोस् भन्ने उद्देश्यले हालसम्म १३७ प्रकारका औद्योगिक कच्चा पदार्थ परिवर्त्य विदेशी मुद्रा भुक्तानी गरी भारतबाट आयात गर्न पाइने व्यवस्था गरिएकोमा यस्तो आयातको औचित्य तथा थप आवश्यकताका सम्बन्धमा अध्ययन गरी वस्तुहरूको सूचीलाई थपघट गर्दै लगिनेछ ।
११७. नगद भारतीय मुद्राको मागमा देखिएको चापलाई दृष्टिगत गरी आवश्यक मात्रामा सो मुद्राको सटही सुविधा उपलब्ध हुने तर यसको दुरुपयोग हुन नदिने अभिप्रायले आवश्यकताको प्रमाण (Documents of Necessity) को आधारमा भारतीय रूपैयाँको नगद सटही सुविधा प्रदान गर्ने व्यवस्थालाई अझै बढी सरल र पारदर्शी बनाउँदै लगिने छ ।
११८. भारतीय रूपैयाँको कारोवार गर्न इजाजतपत्रप्राप्त वित्त कम्पनीहरूबाट अनुरोध भई आएमा औचित्यका आधारमा भारतीय बैंकहरूमा Nostro Account खोल्न स्वीकृति दिइनेछ ।
११९. वैदेशिक रोजगार व्यवसायीहरूलाई व्यवसाय प्रवर्द्धन गर्न, भिसा शुल्क भुक्तानी गर्न र कामदार पठाए बापत कमिशन भुक्तानी गर्न आवश्यक पर्ने विदेशी मुद्रा सहज ढंगले उपलब्ध गराउने र विदेशमा कार्यरत नेपालीहरूले आर्जन गरेको रकम सरल, सुलभ र सुरक्षित तवरबाट मुलुक भित्र्याउने र उत्पादनशील क्षेत्रमा उपयोग गर्ने सम्बन्धमा आवश्यक व्यवस्था गरी रेमिट्यान्स कारोवारलाई थप पारदर्शी एवं सरलीकृत गरिनेछ । भारतमा कार्यरत नेपाली नागरिकहरूले नेपालमा पठाउने विप्रेषणलाई बैंकिङ प्रणालीमार्फत् भित्र्याउने कार्यलाई थप प्रभावकारी बनाउँदै लैजाने सम्बन्धमा आवश्यक व्यवस्था गरिनेछ ।
१२०. हाल मुलुकमा कार्यरत मनिचेञ्जरहरूको संख्या, क्षेत्रगत उपस्थिति तथा सेवाग्राहीको आवश्यकता समेतलाई विचार गरी यस्तो कारोवारलाई बढी सुरक्षित, पारदर्शी एवं सरल तुल्याउन अध्ययन भइरहेकोमा उक्त अध्ययनका आधारमा मनिचेञ्जर सम्बन्धी नीति र कारोवारलाई सुव्यवस्थित गरिनेछ ।
१२१. सुनचाँदी आयात सम्बन्धी विद्यमान व्यवस्थामा पुनरावलोकन गरी सुनचाँदी व्यवसायी संघको सिफारिशमा सम्बन्धित व्यवसायीहरूले पनि तोकिएको परिमाणमा आयात गर्न सक्ने व्यवस्था मिलाइने छ । साथै, चाँदीबाट बनेका गरगहना, हस्तकलाका वस्तुहरू निकासी गर्ने निकासीकर्ताहरूलाई चाँदी उपलब्ध गराउने विद्यमान व्यवस्थामा परिमार्जन गरिनेछ ।
१२२. विदेशी विनिमय कारोवारलाई अझ बढी व्यवस्थित एवं नियमित गर्न सरोकारवालाहरूसँग सहकार्य, विदेशी विनिमय सम्बन्धी गुनासो सुनुवाई तथा स्थलगत तथा गैर-स्थलगत निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षणलाई सुदृढ गरिनेछ ।

लघुवित्त तथा वित्तीय पहुँच

१२३. वित्तीय सेवामा पिछडिएका क्षेत्र, वर्ग, लिङ्ग तथा समुदायको पहुँच अभिवृद्धि गर्न त्यस्ता सेवा प्रदान गर्न स्थापना हुने वित्तीय संस्थाहरूलाई प्राथमिकताका साथ शिघ्र अनुमति प्रदान गर्ने नीतिलाई अघि बढाइने छ । यस्ता संस्थाहरूको विस्तारसँगै उत्पन्न हुन सक्ने नियामक तथा सुपरिवेक्षकीय चुनौतीलाई ध्यानमा राखी लघुवित्त संस्थाहरूको नियमन, निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षणका लागि दोश्रो नियामक निकाय (Second Tier Institution-STI) को रूपमा लघुवित्त प्राधिकरणको स्थापना गर्ने कार्यलाई अघि बढाइनेछ ।
१२४. समाजका कमजोर वर्गमा कर्जा विस्तार गर्न स्थापित ग्रामीण स्वावलम्बन कोषलाई लघुवित्त विकास कोषको रूपमा एक छुट्टै निकायको रूपमा संस्थापना गर्ने सम्बन्धी कारवाहीलाई अघि बढाइनेछ । लघु, साना र मझौला उद्योगमा कर्जा वृद्धि तथा पहुँच एवम् प्रभावकारिताको अनुगमन प्रयोजनको लागि एक छुट्टै डेस्क स्थापना गर्न बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई प्रोत्साहित गरिनेछ । लघुवित्त संस्थाहरूको निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षण कार्यलाई थप प्रभावकारी तुल्याउन नेपाल राष्ट्र बैंकमा छुट्टै विभागको व्यवस्था रहेको छ ।
१२५. वित्तीय पहुँच बढाउने उद्देश्यले वाणिज्य बैंकहरूले कुल कर्जाको ३ प्रतिशत, विकास बैंकले २ प्रतिशत र वित्त कम्पनीले १.५ प्रतिशत अनिवार्य रूपमा विपन्न वर्गमा कर्जा प्रवाह गर्नुपर्ने व्यवस्था अन्तर्गत तत्कालका लागि वाणिज्य बैंकतर्फको ३ प्रतिशतको विद्यमान सीमा यथावत कायम गरी विकास बैंकले २.५ प्रतिशत र वित्त कम्पनीले २ प्रतिशत अनिवार्य लगानी गर्नु पर्ने व्यवस्था गरिएको छ । लक्षित वर्गमा कर्जा प्रवाह सुनिश्चित गर्न बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले यस प्रयोजन बापतको रकम व्याज आर्जन गर्ने अभिप्रायले कुनै पनि बैंक तथा वित्तीय संस्थामा खाता खोली जम्मा गर्न नपाउने व्यवस्था गरिएको छ ।
१२६. विपन्न वर्ग कर्जा लगानीलाई प्रोत्साहित गर्न सामूहिक/व्यक्तिगत/संस्थागत जमानीमा प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा विपन्न वर्गमा गणना हुने गरी प्रवाह गरिएको कर्जाको लागि अतिरिक्त २० प्रतिशत थप कर्जा नोक्सानी व्यवस्था कायम गर्नु नपर्ने व्यवस्थालाई निरन्तरता दिइएको छ । विपन्न वर्ग कर्जातर्फ तोकिएका शर्तहरू पुरा गरेका आवास, विद्युत, अस्पतालहरूजस्ता क्षेत्रमा जाने कर्जा सम्बन्धमा पुनरावलोकन गरी यस्तो कर्जाको सीमा निर्धारण गरिनेछ ।
१२७. आर्थिक र व्यवसायिक क्रियाकलापमा महिलाहरूको सहभागिता बढाई महिला सशक्तीकरणमा सहयोग पुऱ्याउन उनीहरूद्वारा संचालित लघु उद्यमलाई बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट प्रवाह भएको रू ३ लाखसम्मको कर्जालाई विपन्न वर्ग कर्जामा समावेश गरिने छ र यस्तो कर्जामा नेपाल राष्ट्र बैंकबाट पुनरकर्जा सुविधा उपलब्ध गराइनेछ ।
१२८. सामुदायिक उपभोक्ता समिति वा निजी क्षेत्रले ५०० किलोवाट क्षमतासम्मको जलविद्युत आयोजनाको कुल लागतको न्यूनतम ५० प्रतिशत वा सो भन्दा बढी लगानी गर्ने परियोजनामा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले सामुदायिक उपभोक्ता समिति वा निजी क्षेत्रलाई प्रदान गर्ने रू १ करोडसम्मको कर्जा तथा सापटलाई विपन्न वर्ग कर्जा अन्तर्गत गणना गरिने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
१२९. विगत दुई वर्षदेखि विपन्न वर्ग कर्जा उपभोग गरी असल वर्गमा परेका प्रति समूह सदस्य/व्यक्तिलाई सामूहिक/व्यक्तिगत जमानतमा विपन्न वर्गमा प्रवाह गर्नुपर्ने कर्जाको विद्यमान ६० हजार रूपैयाँको सीमालाई बढाएर ९० हजार पुऱ्याइएको छ । यसैगरी लघु

उद्यम कर्जाको १ लाख ५० हजार रूपैयाँको सीमालाई वढाएर २ लाख रूपैयाँ कायम गरिएको छ । तर, २ लाख रूपैयाँसम्मको कर्जा प्रवाह गर्दा विपन्न वर्गमा जाने कुल कर्जासापटको २५ प्रतिशतभन्दा बढी हुन नहुने प्रवाधानलाई परिवर्तन गरी यस्तो सीमा एक तिहाई भन्दा बढी हुन नहुने व्यवस्था गरिएको छ । यो व्यवस्था लघुवित्त सम्बन्धी कारोबार गर्ने वित्तीय संस्थाको हकमा पनि समानरूपले लागू हुनेछ ।

१३०. ग्रामीण क्षेत्रमा गठित उपभोक्ता समिति वा त्यस्तो क्षेत्रमा कार्यरत सहकारी संस्था मार्फत सामुदायिक सिंचाई प्रणालीमा प्रवाह गरेको कर्जा तथा ग्रामीण क्षेत्रमा ट्याक्टर, थ्रेसर तथा अन्य कृषि औजार खरिद गर्ने प्रयोजनको लागि प्रवाह भएको कर्जालाई विपन्न वर्ग कर्जामा समावेश गर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।
१३१. किसान वर्गले अन्नबाली संरक्षण गर्ने प्रयोजनार्थ सामुहिक स्वामित्वमा कोल्डस्टोरेज स्थापना गर्न चाहेमा सोको लागि प्रवाह हुने प्रति परिवार १ लाख ५० हजार रूपैयाँसम्मको कर्जालाई विपन्न वर्ग कर्जाको रूपमा गणना गरिने छ । साथै, पशुपालन, मत्स्यपालन, मौरीपालन जस्ता व्यवसायको लागि प्रति परिवार २ लाख ५० हजार रूपैयाँसम्मको कर्जालाई पनि विपन्न वर्ग कर्जाको रूपमा गणना गरिनेछ ।
१३२. माध्यामिक तथा उच्च माध्यामिक तह सरहको प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा अध्ययनको लागि विपन्न परिवारका युवाहरूलाई बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट बिना धितोमा प्रवाह हुने रू २ लाखसम्मको कर्जालाई विपन्न वर्ग कर्जामा गणना गरिने व्यवस्था गरिएको छ ।
१३३. विपन्न वर्गमा तोकिएबमोजिम कर्जा प्रवाह नगर्ने बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई हर्जाना लगाउदै आएकोमा सो हर्जानाबाट छुट्टै कोष स्थापना गरी सो कोषको रकम ग्रामीण क्षेत्रमा वित्तीय पहुँच अभिवृद्धि कार्यक्रममा उपयोग गरिने छ । विपन्न वर्गमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले लक्ष्य अनुरूप कर्जा प्रवाह गर्न सहज स्थिति पैदा गर्नेतर्फ थप कार्यहरू गरिनेछ ।
१३४. नेपाल सरकारले परिभाषित गरे अनुसार दलित, जनजाति, उत्पीडित तथा महिला वर्गलाई राहत पुऱ्याउन र वैदेशिक रोजगार प्रवर्द्धनमा सहयोग पुऱ्याउन सो प्रयोजनका लागि प्रदान गरिने कर्जामा विशेष पुनरकर्जा दरमा पुनरकर्जा सुविधा उपलब्ध गराइनेछ ।
१३५. साना तथा मझौला जलविद्युत परियोजनाको विकासको लागि बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको साधनको केही अंश यस क्षेत्रतर्फ प्रवाह हुन सकोस् भन्ने उद्देश्यले सम्बद्ध सरोकारवालाहरूसँग सहकार्य र समन्वय गरी एउटा छुट्टै जलविद्युत विकास कोष/संस्था खडा गर्ने सम्बन्धमा आवश्यक पहल गरिनेछ ।
१३६. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको संख्यात्मक उपस्थिति तथा वित्तीय सेवामा भएको पहुँचलाई समेत दृष्टिगत गरी “घ” वर्गका वित्तीय संस्थाको स्थापनालाई प्रोत्साहित गर्दै वित्तीय पहुँच सीमित भएका तोकिएका ३० जिल्लामा १ देखि ३ जिल्ला कार्यक्षेत्र रहने गरी स्थापना हुने “ग” वर्गका वित्तीय संस्था तथा बैंकिङ्ग पहुँच नपुगेका ३ देखि १० जिल्ला कार्यक्षेत्र रहने गरी स्थापना हुने विकास बैंकहरूको हकमा इजाजतपत्र खुल्ला गर्ने सम्बन्धमा आवश्यक व्यवस्था मिलाइनेछ । बैंकिङ्ग सेवाको पहुँच कम भएका जिल्लालाई समेट्ने गरी वित्तीय संस्थाले आफ्नो भौगोलिक कार्य क्षेत्र विस्तार गर्न चाहेमा तत्काल क्षेत्र विस्तारको स्वीकृति दिने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

१३७. यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त “ग” वर्गका वित्तीय संस्थाहरूले शाखा विस्तार गर्दा काठमाडौं उपत्यकाभित्र प्रति शाखा रू. २ करोड र उपत्यकाबाहिर प्रति शाखा रू. ५० लाख चुक्ता पूँजी थप गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेकोमा त्यस्ता वित्तीय संस्थाहरूलाई वित्तीय सेवाको पर्याप्त पहुँच नपुगेका ठाउँमा शाखा विस्तारको लागि प्रोत्साहन गर्न दुईवटा सम्ममात्र बैंक तथा वित्तीय संस्था वा तीनका शाखा भएका नगरपालिका वा गाउँ विकास समितिमा शाखा विस्तार गरेमा त्यस्तो अतिरिक्त चुक्ता पूँजी थप गर्नुपर्ने व्यवस्थामा छुट दिइनेछ ।
१३८. वित्तीय सेवाको पहुँच नपुगेका क्षेत्रहरूमा बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई शाखा खोल्न प्रोत्साहन गरी वित्तीय समावेशीकरणलाई अभिवृद्धि गर्ने उद्देश्यले नेपाल सरकारले तोकेको २२ दुर्गम जिल्लाका सदरमुकाममा शाखा खोलेमा रू. ५० लाखसम्म र सदरमुकामभन्दा बाहिर शाखा खोलेमा संचालन खर्चको लागि नेपाल राष्ट्र बैंकबाट रू. १ करोडसम्म निर्व्याजी रकम निश्चित अवधिको लागि सापटीको रूपमा उपलब्ध गराउने व्यवस्था मिलाइने छ । साथै, बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको उपस्थिति न्यून रहेका तोकिएका ३० जिल्लाहरूमा कम्तीमा एक शाखा र अन्यत्र एक शाखा गरी दुई वटा शाखा खोली संचालनमा ल्याए पश्चात मात्र काठमाडौं उपत्यकाभित्र एक शाखा खोल्न पाउने व्यवस्था गरिनेछ ।
१३९. इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले न्यूनतम पूँजीगत तथा अन्य खर्चबाट नै ग्रामीण क्षेत्रमा बैंकिङ्ग सेवा उपलब्ध होस् भन्ने उद्देश्य राखी सीमित बैंकिङ्ग सेवा कार्यालय स्थापना गरी वा शाखारहित/विद्युतीय माध्यमले वित्तीय कारोवार गर्न सक्ने व्यवस्था मिलाइने छ । विभिन्न माध्यमबाट ग्रामीण क्षेत्रमा संकलित वित्तीय साधन पुनःशहरी क्षेत्रतर्फ परिचालित नहोस् भन्नेतर्फ नेपाल राष्ट्र बैंकको प्रयास रहनेछ ।
१४०. आर्थिक वर्ष २०६६/६७ को बजेट बक्तव्य तथा मौद्रिक नीतिमा उल्लेख भए अनुसार प्राकृतिक व्यक्तिको नाममा “घ” वर्गका वित्तीय संस्थामा बचत तथा मुद्दती निक्षेपमा रहेको रू. २ लाखसम्मको निक्षेप सुरक्षण गर्ने व्यवस्था मिलाई सकिएको छ । आर्थिक वर्ष २०६७/६८ को शुरुवातदेखि नै सो व्यवस्थालाई क्रमिक रूपमा बैंक तथा अन्य वित्तीय संस्थामा लागू गर्दै लगिने व्यवस्था मिलाइने छ ।
१४१. बैंक तथा वित्तीय संस्था र अन्य वित्तीय मध्यस्थता सेवा सम्वन्धी कार्य गर्ने संस्थाहरूको उपस्थिति, संस्थागत कर्जाको अवस्था, अनौपचारिक क्षेत्रको वित्तीय कारोवार, ग्रामीण वित्तीय पहुँच, कर्जा तथा व्याजदरको अवस्था आदि जस्ता पक्षहरूको बारेमा जानकारी लिने उद्देश्यले ग्रामीण कर्जा सर्वेक्षणको लागि प्रारम्भिक कार्य अगाडि बढाइने छ ।

अन्त्यमा

१४२. आर्थिक वर्ष २०६६/६७ मा देखिएको शोधनान्तर घाटा, निरन्तरको उच्च मूल्य वृद्धिदर, बैंकहरूमा तरलताको अभाव तथा कर्जा-निक्षेप अनुपात उच्च रहेका कारण निजी क्षेत्रमा कर्जा प्रवाहमा पछिल्लो समयमा आएको शिथिलता तथा घरजग्गा व्यवसायमा केही वित्तीय संस्थाबाट भएको अधिक कर्जा लगानीबाट उत्पन्न आर्थिक विकृति, ठूलो संख्यामा सर्वसाधारणले औपचारिक वित्तीय सेवाबाट अझै विमुख रहनु परेको अवस्था र कृषि तथा अन्य अनौपचारिक क्षेत्रमा संस्थागत कर्जा प्रवाह हुन नसकेको पृष्ठभूमिमा कार्यान्वयनमा ल्याइने यो मौद्रिक नीतिले कुनै न कुनै रूपमा यी चुनौतीहरू समाधान गर्नेतर्फ योगदान पुऱ्याउने अपेक्षा गरिएको छ । रोजगारी केन्द्रित उच्च आर्थिक वृद्धिदर बिना दिगो गरिवी

निवारण सम्भव छैन र यसका लागि अनुकूल वातावरण सृजना गर्न मौद्रिक क्षेत्र पनि पछि पर्नु हुन्छ भन्ने आशय पनि यो नीतिले लिएको छ ।

१४३. प्रस्तुत मौद्रिक नीतिको कार्यान्वयनबाट मुलुकको भुक्तानी सन्तुलनमा सुधार आउने, मुद्रास्फीतिदर एक अंकमा झर्ने, वित्तीय स्थायित्व हासिल हुने, सर्वसाधारणमा बैकिङ्ग पहुँच अभिवृद्धि हुने र लक्षित आर्थिक वृद्धिदर हासिल गर्नमा सहयोग पुग्ने विश्वास गरिएको छ । यो मौद्रिक नीतिको तर्जुमामा सहयोग पुऱ्याउने नेपाल सरकारका विभिन्न निकाय, वित्तीय संस्थाहरू, विभिन्न व्यवसायिक संघ संस्थाहरू, विद्वत् वर्ग, दातृ निकाय लगायत सबैलाई नेपाल राष्ट्र बैक धन्यवाद दिन चाहन्छ र यसमा व्यवस्था भएका नीतिगत व्यवस्था तथा कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयनमा यहाँहरू सबैको सदाभै सहयोग मिल्ने विश्वास बैकले लिएको छ ।

अनुसूची १

आर्थिक वर्ष २०६६/६७ को मौद्रिक नीतिमा उल्लेख भएका नीतिगत व्यवस्थाहरूको प्रगति तालिका विवरण

क्र.सं.	बुँदा नं.	लक्ष्य / कार्यक्रमहरू	कार्य विवरण	जिम्मेवार विभाग	कार्यान्वयन स्थिति
१	७३	एकाई मूल्यमा आधारित आयात तथा निर्यात मूल्य सूचकाङ्क (XMPI) तयार गरी प्रकाशनमा ल्याउने ।	यस सम्बन्धमा आवश्यक कामकारवाही अगाडि बढाउने ।	अनुसन्धान विभाग	सूचना संकलन गर्ने कार्य भइरहेको ।
२	७४	आधार वर्ष २०६२।६३ को आधारमा नयाँ उपभोक्ता मूल्य सूचकाङ्कको मापन गर्ने कार्य शुरु गरिने ।	यस सम्बन्धमा आवश्यक कामकारवाही अगाडि बढाउने ।	अनुसन्धान विभाग	यस सम्बन्धी आवश्यक कार्य अन्तिम चरणमा पुगेको ।
३	७५	समष्टिगत आर्थिक परिसूचकहरूको प्रक्षेपण गर्न सहयोग पुग्ने गरी आर्थिक वर्ष २०६६।६७ देखि Macroeconomic Modeling गर्ने कार्यको शुरु गर्ने ।	यस सम्बन्धमा आवश्यक कामकारवाही अगाडि बढाउने ।	अनुसन्धान विभाग	एशियाली विकास बैंकको प्राविधिक सहयोगमा कार्य शुरु भइसकेको ।
४	८२	आर्थिक वर्ष २०६६।६७ मा वार्षिक औषत मुद्रास्फीति ७.० प्रतिशत रहने प्रक्षेपण गरिएको ।	अनुगमन गर्ने र नीतिगत व्यवस्थाबारे विश्लेषण गर्ने ।	अनुसन्धान विभाग	खाद्यान्न समूहको मूल्य उच्च रहेको तथा आपूर्तिजन्य कारणहरूले गर्दा चालू वर्ष मूल्य वृद्धिदर १०.५ प्रतिशत रहने संशोधित अनुमान रहेको ।
५	८३	आर्थिक वर्ष २०६६।६७ का लागि कम्तिमा ६ महिनाको वस्तु तथा सेवा आयात धान्न सक्ने विदेशी विनिमय सञ्चितिको लक्ष्यको आधारमा शोधनान्तर बचत रू १८ अर्ब हुने प्रक्षेपण गरिएको ।	अनुगमन गर्ने र नीतिगत व्यवस्थाबारे विश्लेषण गर्ने ।	अनुसन्धान विभाग	चलू वर्षको अन्त्यसम्ममा शोधनान्तर घाटा रू ५ अर्ब रहने संशोधित अनुमान रहेको ।
६	८४	आर्थिक वर्ष २०६६।६७ को बजेट वक्तव्यमा उल्लेखित ५.५ प्रतिशतको आर्थिक वृद्धि हासिल गर्न सहज हुने गरी मौद्रिक तरलताको व्यवस्थापन गरिने ।	अनुगमन गर्ने र नीतिगत व्यवस्थाबारे विश्लेषण गर्ने ।	अनुसन्धान विभाग	आर्थिक वृद्धिदर ३.५ प्रतिशत रहने संशोधित अनुमान रहेकोले सोही अनुरूप तरलता व्यवस्थापन गरिएको ।
७	८५	आर्थिक वर्ष २०६६।६७ का लागि विस्तृत मुद्रा प्रदायको वाञ्छित वार्षिक वृद्धिदर १७.० प्रतिशत प्रक्षेपण गरिएको ।	अनुगमन गर्ने र नीतिगत व्यवस्थाबारे विश्लेषण गर्ने ।	अनुसन्धान विभाग	विस्तृत मुद्राप्रदायको वृद्धिदर १४ प्रतिशत रहने संशोधित अनुमान रहेको ।
८	८६	कुल आन्तरिक कर्जामध्ये वाणिज्य बैंकहरूबाट निजी क्षेत्रमा प्रवाह हुने कर्जाको वृद्धिदर आर्थिक वर्ष २०६६।६७ मा २०.७ प्रतिशत रहने प्रक्षेपण रहेको ।	अनुगमन गर्ने र नीतिगत व्यवस्थाबारे विश्लेषण गर्ने ।	अनुसन्धान विभाग	यस्तो कर्जा १७.८ प्रतिशतले विस्तार हुने संशोधित अनुमान रहेको ।

क्र.सं.	बुँदा नं.	लक्ष्य / कार्यक्रमहरू	कार्य विवरण	जिम्मेवार विभाग	कार्यान्वयन स्थिति
९	८८	आर्थिक वर्ष २०६६/७ देखि बैंक तथा वित्तीय संस्था ("क" देखि "ग" वर्गसम्म) हरूसँगको अनिवार्य नगद अनुपात बाहेकको अधिक तरलतालाई मौद्रिक नीतिको संचालन लक्ष्यको रूपमा लिइने ।	अनुगमन गर्ने र नीतिगत व्यवस्थाको कार्यान्वयनको लागि आवश्यक कार्य अगाडि बढाउने ।	अनुसन्धान विभाग/ बैंक सुपरिवेक्षण विभाग	यस सम्बन्धमा अध्ययन भइरहेको ।
१०	८९	आर्थिक वर्ष २०६६/७ भित्र नेपाल राष्ट्र बैंक, वाणिज्य बैंक लगायत विकास बैंक र वित्त कम्पनीको वासलातमा आधारित "विस्तारित मौद्रिक सर्वेक्षण" (Broad Monetary Survey) प्रशोधन र प्रकाशन गरिने ।	यस सम्बन्धमा आवश्यक कामकारवाही अगाडि बढाउने ।	अनुसन्धान विभाग/बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग	विकास बैंक तथा वित्त कम्पनीहरूबाट तथ्याङ्क संकलन तथा प्रशोधन गर्ने कार्य हुँदै गरेको ।
११	९७	आर्थिक वर्ष २०६६/७ देखि बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले कायम गर्नुपर्ने वैधानिक तरलता अनुपात (Statutory Liquidity Ratio) सम्बन्धी कार्यविधि २०६६ साउनभित्र जारी गरिने ।	नीतिगत व्यवस्थाको कार्यान्वयनको लागि आवश्यक कार्य अगाडि बढाउने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग	मिति २०६६।४।२६ मा परिपत्र जारी गरी २०६६ पुस मसान्तदेखि गणना सम्बन्धी कार्य शुरु भइसकेको ।
१२	१०१	वित्तीय क्षेत्र सुधार कार्यक्रम अन्तर्गत बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको नियमन तथा सुपरिवेक्षण कार्यलाई समयानुकूल सुधार गर्ने तथा ऋण असुली न्यायाधिकरणलाई थप प्रभावकारी बनाउने लगायतका कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइने ।	नीतिगत व्यवस्थाको विश्लेषण सहित कार्यान्वयनको लागि आवश्यक कामकारवाही अगाडि बढाउने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग, कानून महाशाखा	ऋण असुली ऐन, २०५८ मा दोस्रो संशोधन गरी मिति २०६६।१०।१३ देखि लागू भइसकेको । ऋण असुली न्यायाधिकरणलाई यान्त्रिकीकरण गर्ने र कर्मचारीलाई तालिम दिने कार्य भइरहेको ।
१३	१०२	नेपाल बैंक लिमिटेड र राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक लिमिटेडको सुधारलाई जारी राख्दै आगामी दुई वर्षभित्र पूँजी पर्याप्तता सुनिश्चित गर्ने कार्ययोजना प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरिने ।	नीतिगत व्यवस्थाको विश्लेषण सहित कार्यान्वयनको लागि आवश्यक कार्य अगाडि बढाउने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग	नेपाल बैंक लिमिटेड र राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक लिमिटेड दुवैको पूँजी योजना (Capital Plan) तयार गर्ने कार्य भइरहेको ।
१४	१०४	ग्रामीण क्षेत्रमा बैंकिङ सुविधाको पहुँच बढाउन व्यवसायिक प्रतिनिधिको सहायताले Point of Transaction Machine (POT) को माध्यमबाट स्मार्ट कार्डको प्रयोग गरी गरिने दुर्गम/ग्रामीण क्षेत्रमा शाखारहित बैंकिङ सेवा संचालन गर्न बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई प्रोत्साहित गरिने ।	नीतिगत व्यवस्थाको कार्यान्वयनको लागि आवश्यक कामकारवाही अगाडि बढाउने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग	परिपत्र जारी भइसकेको तथा केही बैंकहरूले यस्तो सुविधा उपलब्ध गराउन शुरु समेत गरिसकेको ।

क्र.सं.	बुँदा नं.	लक्ष्य / कार्यक्रमहरू	कार्य विवरण	जिम्मेवार विभाग	कार्यान्वयन स्थिति
१५	१०५	वित्तीय साधन परिचालनमा व्यापकता ल्याउन वित्तीय सम्पत्ति पुनरसंरचना तथा धितोपत्रीकरण (Securitization) सम्बन्धी अवधारणा तयार गरिने र यस सम्बन्धी ऐनको मस्यौदा आर्थिक वर्ष २०६६/६७ भित्र नेपाल सरकार समक्ष पेश गरिने ।	नीतिगत व्यवस्थाको कार्यान्वयनको लागि आवश्यक कामकारवाही अगाडि बढाउने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग, कानून महाशाखा	मस्यौदा तयार भई सम्बन्धित निकायहरूसँग छलफल जारी रहेको ।
१६	१०६	आर्थिक वर्ष २०६५/६६ देखि रु.१ करोडभन्दा माथि कर्जा लिई नियतवश ऋण नतिर्ने सबै ऋणी उपर कारवाही शुरु भइसकेकोमा आगामी दिनमा पनि यस्ता ऋणीहरू उपरको कारवाहीलाई प्रभावकारी रूपमा अगाडि बढाइने ।	नीतिगत व्यवस्थाको अनुगमन गर्ने र कार्यान्वयनको लागि आवश्यक कामकारवाही अगाडि बढाउने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग	उक्त व्यवस्थाको कार्यान्वयन जारी रहेको । हालसम्म ३५५ जना ऋणीहरूलाई कारवाही गरिएकोमा ३२ ऋणीहरूले ऋण चुक्ता गरिसकेकोले कारवाही फुकुवा समेत गरिएको ।
१७	१०७	सुरक्षित कारोवार सम्बन्धी कार्य गर्नका लागि छुट्टै कार्यालयको स्थापना गर्न नेपाल सरकारलाई आवश्यक सहयोग पुऱ्याइने ।	नीतिगत व्यवस्थाको कार्यान्वयनको लागि आवश्यक कारवाही अगाडि बढाउने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग, कानून महाशाखा	नेपाल सरकारबाट औपचारिक रूपमा यस सम्बन्धमा सहयोग माग भई नआएको ।
१८	१०८	कम्पनी ऐन २०६३, बमोजिम स्थापना भएका कम्पनीहरूका लागि छुट्टै वाणिज्य इजलास स्थापना गर्ने कार्यलाई प्रभावकारी बनाउनको लागि सबै सरोकारवाला पक्षहरूसँग समन्वय गरी पहल गरिने ।	नीतिगत व्यवस्थाको कार्यान्वयनको लागि आवश्यक कामकारवाही अगाडि बढाउने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग, कानून महाशाखा	सर्वोच्च अदालतको परामर्शमा चारवटा पुनरावेदन अदालतहरूमा वाणिज्य इजलास स्थापना भई कार्य समेत प्रारम्भ भइसकेको ।
१९	१०९	नेपाल सरकारले परिभाषित गरे अनुसार दलित, जनजाती, उत्पीडित तथा महिला वर्गलाई राहत पुऱ्याउन र वैदेशिक रोजगार प्रवर्द्धनमा सहयोग पुऱ्याउन सो प्रयोजनका लागि लिने कर्जामा रुग्ण उद्योगलाई प्रदान गरिने पुनरकर्जा सुविधा सरह २०६६/६७ मा पनि रु ५० करोडसम्मको पुनरकर्जा सुविधा उपलब्ध गराइने ।	नीतिगत व्यवस्थाको अनुगमन सहित कार्यान्वयनको लागि आवश्यक कामकारवाही अगाडि बढाउने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग, बैकिङ्ग कार्यालय	उक्त व्यवस्था यथावत कायम रहेको तथा यस व्यवस्था अन्तर्गत हालसम्म कुनै पनि माग आवेदन प्राप्त नभएको ।
२०	१११	विदेशी बैंकका थोक बैकिङ्ग कारोवार गर्ने शाखाहरू प्रवेश गराउने सम्बन्धमा तयार भएको प्रारम्भिक प्रतिवेदनको कार्यान्वयनको लागि आवश्यक पूर्वाधारहरू तयार गर्ने सन्दर्भमा आवश्यक निर्देशन तथा नीतिगत व्यवस्थाको तर्जुमा गरी लागू गरिने ।	नीतिगत व्यवस्थाको कार्यान्वयनको लागि आवश्यक प्रक्रिया अगाडि बढाउने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग	यस सम्बन्धी नीतिगत व्यवस्था तर्जुमा गरी लागू भइसकेको ।

क्र.सं.	बुँदा नं.	लक्ष्य / कार्यक्रमहरू	कार्य विवरण	जिम्मेवार विभाग	कार्यान्वयन स्थिति
२१	११२	वाणिज्य बैंकहरूले नेपाल बाहिर पनि शाखा खोल्न चाहेमा स्वीकृति दिने व्यवस्था मिलाइने ।	नीतिगत व्यवस्थाको कार्यान्वयनको लागि आवश्यक कामकारवाही अगाडि बढाउने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग	यस सम्बन्धमा मिति २०६६।१।२४ मा परिपत्र जारी गरी नीतिगत व्यवस्था भइसकेको ।
२२	११४	विपन्न वर्गमा लघुवित्तको पहुँच बढाउन विपन्न वर्ग कर्जा अन्तरगत वाणिज्य बैंकहरू (क वर्ग) ले कुल बाँकी कर्जाको ३ प्रतिशत प्रवाह गर्नुपर्ने वर्तमान व्यवस्थालाई यथावत कायम राखी आगामी आर्थिक वर्ष २०६६/६७ को लागि विकास बैंक (ख वर्ग) ले २.० प्रतिशत र वित्त कम्पनी (ग वर्ग) ले १.५ प्रतिशत अनिवार्य रूपमा कर्जा प्रवाह गर्नु पर्ने व्यवस्था गरिएको ।	नीतिगत व्यवस्थाको अनुगमन गर्ने र कार्यान्वयनको लागि आवश्यक कामकारवाही अगाडि बढाउने ।	बैंक/वित्तीय संस्था सुपरिवेक्षण विभाग, बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग	सो अनुरूप कर्जा प्रवाह भए/नभएको सम्बन्धमा आर्थिक वर्ष २०६६।६७ को दोश्रो त्रयमासदेखि अनुगमन गर्ने कार्य भइरहेको ।
२३	११६	नेपाल धितोपत्र बोर्डसँग आवश्यक समन्वय गरी म्यूचुअल फण्ड कारोवार गर्न बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई प्रोत्साहन गरिने ।	नीतिगत व्यवस्थाको कार्यान्वयनको लागि आवश्यक कारवाही अगाडि बढाउने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग	यस सम्बन्धी कार्य भइरहेको ।
२४	११७	निजी क्षेत्रमा साख मूल्याङ्कन संस्था खोल्न प्रोत्साहन गरिने र कर्जा सूचना प्रणालीलाई अत्याधुनिक सुविधा सम्पन्न बनाउन थप प्रभावकारी कार्यक्रमहरू ल्याइने ।	नीतिगत व्यवस्थाको कार्यान्वयनको लागि आवश्यक कामकारवाही अगाडि बढाउने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग	कर्जा सूचना केन्द्रको यान्त्रिकीकरण गर्ने कार्यको लागि टेण्डर आह्वान भई मूल्याङ्कनको चरणमा रहेको ।
२५	११८	बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको सुसंचालनका लागि विद्युतीय बैकिङ्ग कारोवारको लागि आवश्यक निर्देशन यस आर्थिक वर्षभित्रमा जारी गरिने ।	यस सम्बन्धमा आवश्यक प्रक्रिया अगाडि बढाउने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग	विद्युतीय भुक्तानी सम्बन्धमा परिपत्र जारी भइसकेको र विद्युतीय बैकिङ्ग सम्बन्धी प्रारम्भिक मस्यौदा तयार भई छलफलमा रहेको ।
२६	११९	सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनि लाउण्डरिङ्ग) निवारण ऐन, २०६४ को उद्देश्यलाई समेत सहयोग पुऱ्याउन रू ५० लाख वा सो भन्दा बढीको रकम भिक्दा वा जम्मा गर्दा अनिवार्यरूपमा चेक मार्फत गर्ने व्यवस्था गरिने । सम्पत्ति शुद्धीकरण कार्यलाई निरुत्साहित र अनुसन्धान तथा कारवाही प्रक्रियालाई प्रभावकारी बनाउन विशेषज्ञ जनशक्ति सहितको संगठनात्मक व्यवस्था र वित्तीय प्रणालीलाई व्यवस्थित पार्न नेपाल राष्ट्र बैंकले आवश्यक व्यवस्था गर्ने ।	नीतिगत व्यवस्थाको कार्यान्वयनको लागि आवश्यक कामकारवाही अगाडि बढाउने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग, कानून महाशाखा	मिति २०६६।४।३० मा जारी परिपत्र अनुसार उक्त व्यवस्था कार्यान्वयन भइसकेको । वित्तीय जानकारी ईकाइमा थप जनशक्तिको व्यवस्था गरिएको तथा आवश्यकता अनुसार थप गदै लगिने ।

क्र.सं.	बुँदा नं.	लक्ष्य / कार्यकमहरू	कार्य विवरण	जिम्मेवार विभाग	कार्यान्वयन स्थिति
२७	१२०	सूचक संस्थाहरूका लागि सीमा रकम निर्धारण तथा आवश्यक छुट प्रदान गर्ने र तोकिएको सीमा भन्दा माथिका सबै कारोवारको विवरण वित्तीय जानकारी ईकाइमा पठाउने व्यवस्था यसै आर्थिक वर्ष २०६६/६७ मा सम्पन्न गरिने ।	नीतिगत व्यवस्थाको कार्यान्वयनको लागि आवश्यक कामकारवाही अगाडि बढाउने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग, कानुन महाशाखा	सीमा रकम निर्धारण भई बैंक तथा वित्तीय संस्था, क्यासिनो, विप्रेषण तथा रकम स्थानान्तरण सम्बन्धी कारोवार गर्ने संस्था, मनि चेञ्जर र सहकारी संस्थाहरूलाई छुट्टाछुट्टै निर्देशन जारी भइसकेको ।
२८	१२१	गैर-कानूनी तथा आतंककारी क्रियाकलापमा वित्तीय लगानी गर्न रोक लगाउने कानूनको मस्यौदा नेपाल सरकार समक्ष पेश गरिने ।	नीतिगत व्यवस्थाको कार्यान्वयनको लागि आवश्यक कामकारवाही अगाडि बढाउने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग, कानुन महाशाखा	प्रचलित सम्पत्ति शृद्धीकरण निवारण ऐन, २०६४ को पहिलो संशोधन सम्बन्धी मस्यौदा तयार गरी यस सम्बन्धी व्यवस्थालाई समेटि नेपाल सरकार समक्ष पेश भइसकेको ।
२९	१२२	नेपाल सरकारको २०६६/६७ को बजेट वक्तव्यमा उल्लेख भए अनुरूप साना व्यक्तिगत निक्षेपकर्ताहरूको हित संरक्षणको लागि दुई लाखसम्मको बचत तथा मुद्दती निक्षेपको सुरक्षण अनिवार्य रूपले गराउन आवश्यक नीतिगत तथा संस्थागत व्यवस्था मिलाइने ।	नीतिगत व्यवस्था बमोजिम कार्यान्वयनको लागि आवश्यक कामकारवाही अगाडि बढाउने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग	तथ्याङ्क लिने कार्य सम्पन्न गरी राय सुझावको लागि अर्थ मन्त्रालय पठाइने ।
३०	१२३	“क”, “ख” र “ग” वर्गका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले आफ्नो स्वामित्वमा एउटा छुट्टै लघुवित्त संस्था खोली सो सहायक कम्पनी मार्फत् विपन्न वर्गमा कर्जा प्रवाह गर्न चाहेमा र सोको लागि आवश्यक प्रक्रिया पुरा गरेमा कारोवार अनुमति दिइने ।	नीतिगत व्यवस्था बमोजिम कार्यान्वयनको लागि आवश्यक कारवाही अगाडि बढाउने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग	यस सम्बन्धमा मिति २०६६/६७ मा परिपत्र जारी भइसकेको ।
३१	१२४	कर्जा प्रवाहबाट उत्पन्न हुने अधिकेन्द्रित जोखिमलाई कम गर्न र अर्थतन्त्रका विभिन्न क्षेत्रहरूमा कर्जा प्रवाहलाई सर्वसुलभ बनाउन हाल कोषमा आधारित सीमा प्राथमिक पूँजीको २५ प्रतिशत र गैर-कोषमा आधारित समेत गरी कुल एकल ग्राहक कर्जा सीमा प्राथमिक पूँजीको ५० प्रतिशतसम्म कायम रहेको व्यवस्थालाई यस वर्ष पनि निरन्तरता दिइएको । वासल कोर सिद्धान्तले कायम गरेको व्यवस्थानुसार विद्यमान एकल ग्राहक कर्जा सीमालाई २०६७ साउन १ गतेदेखि गैर-कोषमा आधारित सीमा समेत गरी प्राथमिक पूँजीको २५ प्रतिशत कुल सीमा कायम गर्ने व्यवस्था गरिएको ।	नीतिगत व्यवस्थाको कार्यान्वयनको लागि आवश्यक कारवाही अगाडि बढाउने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग	यस सम्बन्धी व्यवस्थाको कार्यान्वयन २०६७ माघ १ गते देखि हुने गरी मिति २०६६/६७ मा परिपत्र जारी भइसकेको ।

क्र.सं.	बुँदा नं.	लक्ष्य / कार्यक्रमहरू	कार्य विवरण	जिम्मेवार विभाग	कार्यान्वयन स्थिति
३२	१२५	वित्तीय संस्थाहरू एकआपसमा गाभिने कार्यबाट पूँजीको आधार विस्तार हुन गई वित्तीय क्षेत्र सुदृढीकरणमा समेत सहयोग पुग्ने भएकोले वाणिज्य बैंक, विकास बैंक र वित्त कम्पनीहरू आ-आफ्नो वित्तीय खण्डबीच एकआपसमा गाभिने प्रक्रियालाई प्रोत्साहन गर्ने नीति लिइने।	यस सम्बन्धमा आवश्यक कारवाही अगाडि बढाउने।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग	गाभने/गाभिने प्रक्रियालाई निरन्तरता दिइएको। यो अवधिमा २ वटा वित्त कम्पनीहरू एकआपसमा गाभिएको।
३३	१२७	राष्ट्रिय महत्वका पूर्वाधार विकासको लागि अधिकेन्द्रित जोखिम व्यवस्थापन गर्ने रणनीति लिई पूर्वाधार निर्माणको क्षेत्रलाई श्रोत र साधनको अभाव हुन नदिन आवश्यक नीतिगत व्यवस्था गरिने।	नीतिगत व्यवस्थाको कार्यान्वयनको लागि आवश्यक कामकारवाही अगाडि बढाउने।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग	पूर्वाधार विकास बैंक स्थापना सम्बन्धमा नीतिगत व्यवस्था हुँदै गरेको।
३४	१२८	नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ मा भएको व्यवस्था वमोजिम विभिन्न वित्तीय संस्थाहरूमा रहेको यस बैंकको शेयर विनिवेश गरिने कार्यलाई निरन्तरता दिइने।	यस सम्बन्धमा आवश्यक कारवाही अगाडि बढाउने।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग	यस कार्यलाई निरन्तरता दिइएको।
३५	१२९	यस बैंक र बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको अधिकांश शेयर स्वामित्व रहने गरी समाशोधन गृहको काम गर्ने एउटा छुट्टै संस्था खडा गरी संचालनमा ल्याउन नेपाल क्लियरिङ हाउस लि. स्थापना भइसकेकोले यस सम्बन्धी सम्पूर्ण कानूनी, प्रशासनिक र प्राविधिक प्रक्रियाहरू पुरा गरी यथाशिघ्र समाशोधन गृह संचालनमा ल्याइने।	यस सम्बन्धमा आवश्यक कारवाही अगाडि बढाउने।	बैंकिङ्ग कार्यालय	उक्त कार्यको लागि आवश्यक कार्य अगाडि बढिरहेको।
३६	१३०	राष्ट्र बैंकको दैनिक भुक्तानी तथा हिसाब मिलान कार्य हाल यस बैंकको KBOSYS System को Software बाट संचालन भइरहेकोमा सो Software लाई केन्द्रीय बैंकस्तरको ABBS लागू गर्न सकिने Software संचालन गर्ने गरी सूचना प्रणालीलाई आधुनिकीकरण गर्ने कार्यको थालनी गरिने।	यस सम्बन्धमा आवश्यक कारवाही अगाडि बढाउने।	सूचना प्रविधि विभाग, बैंकिङ्ग कार्यालय	यस सम्बन्धी आवश्यक कार्य भइरहेको।
३७	१३१	यस बैंकबाट सीमित बैंकिङ्ग कारोवार गर्न इजाजत प्राप्त वित्तीय मध्यस्थताको कारोवार गर्ने गैर-सरकारी संस्थाहरूले हाल त्यस्ता संस्थाहरू दर्ता भएको जिल्लामा मात्र कार्यक्षेत्र सीमित गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेकोमा यस बैंकले तोकेको मापदण्ड पूरा गरेको अवस्थामा त्यस्ता संस्थाहरू दर्ता भएको जिल्ला बाहेक अन्य जिल्लाहरूमा पनि आफ्नो कार्यक्षेत्र विस्तार गर्न सक्ने व्यवस्था गरिने।	नीतिगत व्यवस्थाको विश्लेषण सहित कार्यान्वयनको लागि आवश्यक कामकारवाही अगाडि बढाउने।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग	मिति २०६६।७।२३ मा परिपत्र जारी गरी उक्त व्यवस्था कार्यान्वयन भइसकेको।

क्र.सं.	बुँदा नं.	लक्ष्य / कार्यक्रमहरू	कार्य विवरण	जिम्मेवार विभाग	कार्यान्वयन स्थिति
३८	१३३	वासल कोर सिद्धान्त लागू भएको परिप्रेक्ष्यमा स्थलगत निरीक्षण प्रतिवेदनको गुणस्तर सुधार गर्न सोको विद्यमान ढाँचामा पुनरावलोकन र परिमार्जन गरिने ।	नीतिगत व्यवस्थाको विश्लेषण सहित आवश्यक कामकारवाही अगाडि बढाउने ।	बैंक/वित्तीय संस्था सुपरिवेक्षण विभाग	स्थलगत निरीक्षण प्रतिवेदनको गुणस्तरमा सुधार ल्याउन सोको ढाँचा परिमार्जन गरी लागू गरिसकिएको ।
३९	१३४	शीघ्र सुधारात्मक कारवाही सम्बन्धी विनियमावली, २०६४ देखि लागू भइसकेको सन्दर्भमा यस विनियमावलीको कार्यान्वयनबाट बैंक तथा वित्तीय क्षेत्रमा आइपने समस्याहरूलाई समयमै सुधार गर्न मद्दत पुग्ने र सोको कार्यान्वयन एवम् अनुगमनको प्रकृत्यालाई अझ प्रभावकारी बनाइने ।	नीतिगत व्यवस्थाको विश्लेषण सहित कार्यान्वयनको लागि आवश्यक कामकारवाही अगाडि बढाउने ।	बैंक सुपरिवेक्षण विभाग	मासिक रुपमा अनुगमन गर्ने गरिएको ।
४०	१३५	आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा वासल कोर सिद्धान्तहरूको स्वमूल्याङ्कन गर्ने कार्य सम्पन्न गरी उक्त प्रकृत्याबाट देखिएका कमी कमजोरीहरूलाई निर्दिष्ट समयमा पूरा गर्ने गरी लक्ष्य सहितको वासल कोर सिद्धान्त कार्यान्वयन योजना तर्जुमा भई कार्यान्वयनमा आइसकेको सन्दर्भमा उक्त योजनामा उल्लेखित कार्यहरू समयबद्धरूपमा कार्यान्वयन गर्नका लागि समय तालिका र उल्लेखित व्यवस्थालाई पुनरावलोकन गरिने ।	नीतिगत व्यवस्था बमोजिम कार्यान्वयनको लागि आवश्यक कामकारवाही अगाडि बढाउने ।	बैंक सुपरिवेक्षण विभाग	वासल कोर सिद्धान्त कार्यान्वयन योजनामा उल्लेखित व्यवस्थामा पुनरावलोकन गरिसकिएको र यसलाई चरणबद्ध रुपमा कार्यान्वयन गरिने ।
४१	१३६	विदेशी बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको थोक कर्जा कारोवारका लागि शाखा तथा कार्यालय नेपालमा खुल्न सक्ने सम्भावनालाई मध्यनजर गर्दै यस वर्ष होम-होष्ट सुपरिवेक्षकीय सम्बन्धको समझदारीपत्र तयार गरिने । साथै, क्रस बोर्डर बैंकिङ तथा संस्थागत सुशासन सम्बन्धी कार्यहरूमा जोड दिइने ।	नीतिगत व्यवस्था बमोजिम कार्यान्वयनको लागि आवश्यक कामकारवाही अगाडि बढाउने ।	बैंक सुपरिवेक्षण विभाग	होम-होष्ट सुपरिवेक्षकीय सम्बन्धको समझदारी पत्रको मस्यौदा तयार भइसकेको ।
४२	१३८	गैर-स्थलगत सुपरिवेक्षकीय क्षमतामा अभिवृद्धि गर्दै लैजाने उद्देश्य अनुरूप गैर-स्थलगत सुपरिवेक्षण सम्बन्धी विद्यमान पूर्व सचेतता प्रणालीलाई अझ बढी प्रभावकारी बनाउँदै लगिने । यस क्रममा वाणिज्य बैंकहरूको हकमा दवाव परीक्षण (Stress Testing) गर्ने कार्य प्रक्रियालाई अगाडि बढाइने ।	नीतिगत व्यवस्था बमोजिम आवश्यक कामकारवाही अगाडि बढाउने ।	बैंक/वित्तीय संस्था सुपरिवेक्षण विभाग	यस सम्बन्धी कार्यदल गठन भई कार्याारम्भ भइसकेको ।

क्र.सं.	बुँदा नं.	लक्ष्य / कार्यक्रमहरू	कार्य विवरण	जिम्मेवार विभाग	कार्यान्वयन स्थिति
४३	१३९	वित्तीय क्षेत्रमा बढ्दै गएको प्रतिस्पर्धा, नयाँ वित्तीय उपकरण एवम् सेवाहरूको तीव्र गतिमा विस्तार भइरहेको परिप्रेक्ष्यमा परम्परागत (Compliance Based) निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षण पर्याप्त नहुने हुँदा आगामी वर्षहरूमा बैकहरूलाई जोखिमका आधारमा निरीक्षण गरिने विधि योजनाबद्ध रूपमा तयार गरी लागू गरिने। साथै, बैकिङ्ग क्षेत्रमा देखा पर्न सक्ने विभिन्न जोखिमहरूको पहिचान तथा न्यूनीकरण गर्ने कार्यका लागि जोखिम व्यवस्थापन निर्देशिका तयार गरी लागू गरिने।	नीतिगत व्यवस्था बमोजिम आवश्यक कामकारवाही अगाडि बढाउने।	बैंक सुपरिवेक्षण विभाग	बैंकलाई जोखिमको आधारमा निरीक्षण गरिने विधिको लागि मस्यौदा तयार गर्ने क्रममा रहेको।
४४	१४०	विपन्न वर्गमा प्रवाह हुने कर्जालाई निर्दिष्ट वर्गसम्म पहुँच पुऱ्याउन यस प्रकारको कर्जा प्रवाह भए/नभएको अनुगमन गर्ने र लक्ष्य अनुरूप कर्जा प्रवाह नगरेमा बैकहरूलाई हर्जाना लगाउने कार्यलाई निरन्तरता दिइने।	नीतिगत व्यवस्था बमोजिम आवश्यक कामकारवाही अगाडि बढाउने।	बैंक/वित्तीय संस्था सुपरिवेक्षण विभाग, बैक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग	यस्तो कर्जाको निरन्तर अनुगमन भइरहेको र तोकिएअनुसार कर्जा प्रवाह नगर्ने बैक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई गैर-स्थलगत र स्थलगत निरीक्षणका आधारमा हर्जाना लगाउने कार्य भइरहेको।
४५	१४१	बैकिङ्ग क्षेत्रको तरलता स्थिति तथा सो सम्बन्धी जोखिमलाई समयमै पहिचान गर्न र खुला बजार कारोवारलाई सहयोग पुऱ्याउन दैनिक रूपमा बैकिङ्ग क्षेत्रमा रहेको तरलतालाई अनुगमन गर्ने कार्यलाई प्रभावकारी बनाइने।	नीतिगत व्यवस्थाको विश्लेषण सहित कार्यान्वयनको लागि आवश्यक कामकारवाही अगाडि बढाउने।	अनुसन्धान विभाग/ बैंक सुपरिवेक्षण विभाग	दैनिक रूपमा तरलता स्थितिको अनुगमन गर्ने गरिएको।
४६	१४२	एकल कर्जा सीमा सम्बन्धी निर्देशन परिपालना भए/नभएको अनुगमन गर्न समेत सहयोग पुऱ्ने गरी टूला ऋणीहरू र त्यस्ता ऋणीहरूले उपभोग गरेको बैकिङ्ग सुविधा सम्बन्धी एकिकृत तथ्याङ्क तयार गरिने।	नीतिगत व्यवस्था बमोजिम आवश्यक कामकारवाही अगाडि बढाउने।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग, बैक सुपरिवेक्षण विभाग	यस सम्बन्धी सफ्टवेयर (software) तयार गरी बैकहरूलाई उपलब्ध गराई सकिएको।
४७	१४४	राष्ट्रिय लघुवित्त नीति, २०६४ अनुरूप वित्तीय मध्यस्थताको कारोवार गर्न स्वीकृत प्राप्त लघु वित्त विकास बैक तथा अन्य सहकारी/गैर-सरकारी संस्थाहरूको नियमन, निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षणको लागि एक छुट्टै दोश्रो तहको निकाय (Second Tier Institution) गठन र लघु वित्त विकास कोषको रकम परिचालन गर्ने कार्य समेत समावेश गरी आर्थिक वर्ष २०६६/६७ को मध्यसम्ममा लघु वित्त ऐनको मस्यौदा तयार गरी नेपाल सरकार समक्ष पेश गरिने।	नीतिगत व्यवस्था बमोजिम आवश्यक कामकारवाही अगाडि बढाउने।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग, लघु वित्त विभाग	लघुवित्त ऐनको मस्यौदा तयार गरिसकिएको र उक्त मस्यौदालाई अन्तिम रूप दिन ग्रामीण स्वावलम्बन कोषको संचालक समिति समक्ष पेश गरिएको।

क्र.सं.	बुँदा नं.	लक्ष्य / कार्यक्रमहरू	कार्य विवरण	जिम्मेवार विभाग	कार्यान्वयन स्थिति
४८	१४५	लघु परियोजना तथा ऋणीहरूको असफलताको अवस्थामा कर्जाको सुरक्षण गर्ने गरी निजी क्षेत्रको सहभागितामा लघु वित्त सुरक्षण सम्बन्धी संस्थाहरू स्थापना गर्न इच्छुक देखिएमा त्यस्तो कार्यलाई उत्प्रेरित गरिने ।	नीतिगत व्यवस्थाको कार्यान्वयनको लागि आवश्यक कामकारवाही अगाडि बढाउने ।	लघु वित्त विभाग	यस सम्बन्धी व्यवस्थालाई कार्यान्वयनमा ल्याउन आवश्यक कार्य भइरहेको ।
४९	१४७	मुलुकमा लघु वित्त सम्बन्धी गतिविधि, कानूनी, नीतिगत र विद्यमान कार्यप्रणाली सम्बन्धी समग्र अवस्थाको बारेमा जानकारी गराउने निकायको अभाव देखिएको परिप्रेक्ष्यमा यस सम्बन्धी सूचना तथा तथ्याङ्कहरू व्यवस्थित गरी सार्वजनिक जानकारीका लागि प्रकाशन गरिने ।	नीतिगत व्यवस्था बमोजिम आवश्यक कामकारवाही अगाडि बढाउने ।	लघु वित्त विभाग	उक्त उद्देश्यका लागि लघुवित्त विभागमा तथ्याङ्क फाँट खडा गरी सूचना तथा तथ्याङ्क व्यवस्थित गर्ने काम भइरहेको र उक्त काम सम्पन्न भइसकेपछि सर्वसाधारण र सरोकारवालाहरूको जानकारीका लागि प्रकाशन समेत गरिने योजना रहेको ।
५०	१४८	बहुराष्ट्रिय कम्पनीहरूले आफ्ना क्षेत्रीय कार्यालय भारतमा स्थापना गरी नेपाल लगायत यस क्षेत्रका मुलुकहरूसँगको कारोवार सोही कार्यालयबाट गर्न थालेकाले भारतस्थित त्यस्ता कार्यालयको नाममा प्रतितपत्र खोली तेश्रो मुलुकमा निर्मित वस्तुहरू भारत वा तेश्रो मुलुकबाट शिपमेन्ट गरेको आधारमा हुने आयातको भुक्तानी परिवर्त्य विदेशी मुद्रामा भारतमा समेत गर्न सकिने व्यवस्था गरिने ।	नीतिगत व्यवस्थाको अनुगमन सहित कार्यान्वयनको लागि आवश्यक कामकारवाही अगाडि बढाउने ।	विदेशी विनिमय व्यवस्थापन विभाग	मिति २०६६/४/१८ मा परिपत्र जारी गरी उक्त व्यवस्था कार्यान्वयन भइसकेको ।
५१	१४९	विदेशमा ऋण लिने प्रयोजन बाहेक विदेशस्थित कुनै निकायलाई नेपालबाट वस्तु निर्यात तथा सेवा उपलब्ध गराउने लगायतका विविध व्यवसाय गर्न एवम् सो प्रयोजनको लागि अग्रिम भुक्तानी लिन आवश्यक पर्ने विदेशी मुद्रा (भारतीय रुपैया समेत) को बैक ग्यारेण्टी (Bid Bond, Performance Bond) जारी गर्न यस बैकबाट स्वीकृति लिनु पर्ने व्यवस्था रहेकोमा अवदेखि यस्ता बैक ग्यारेण्टीहरू "क" वर्गका बैकहरूले जारी गर्न सक्ने व्यवस्था गरिने ।	नीतिगत व्यवस्थाको अनुगमन सहित कार्यान्वयनको लागि आवश्यक कामकारवाही अगाडि बढाउने ।	विदेशी विनिमय व्यवस्थापन विभाग	मिति २०६६/४/१८ मा जारी परिपत्र अनुसार उक्त व्यवस्था कार्यान्वयन भइसकेको ।

क्र.सं.	बुँदा नं.	लक्ष्य / कार्यक्रमहरू	कार्य विवरण	जिम्मेवार विभाग	कार्यान्वयन स्थिति
५२	१५०	नेपाल भ्रमणमा आएका विदेशी पर्यटकले इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्था र मनिचेन्जरसँग सटही गरेको नेपाली रुपैया खर्च नभई बाँकी रहेको अमेरिकी डलर १०० वा सो बराबरसम्मको विदेशी मुद्रा सटही गर्न Foreign Exchange Encashment Receipt (FEER) आवश्यक नपर्ने व्यवस्था गरिने ।	यस सम्बन्धमा आवश्यक नीतिगत व्यवस्था मिलाइने ।	विदेशी विनिमय व्यवस्थापन विभाग	मिति २०६६/४/१८ मा जारी परिपत्र अनुसार उक्त व्यवस्था कार्यान्वयन भइसकेको ।
५३	१५१	Documentary Collection अन्तर्गत Documents Against Payment (DAP) को माध्यमबाट मात्र आयात गर्न पाइने व्यवस्था रहेकोमा इण्टरनेशनल च्याम्बर अफ कमर्सको Uniform Rules for Collections (URC), ICC Publication No. 522 मा भएको प्रावधान समेत अनुसार "क" वर्गका बैंक र राष्ट्रिय स्तरका "ख" वर्गका वित्तीय संस्था मार्फत् कारोवार गर्नु पर्ने शर्तमा DA (Documents against Acceptance) को माध्यमबाट पनि आयात गर्न सकिने व्यवस्था गरिने ।	नीतिगत व्यवस्थाको अनुगमन सहित कार्यान्वयनको लागि आवश्यक कामकारवाही अगाडि बढाउने ।	विदेशी विनिमय व्यवस्थापन विभाग	मिति २०६६/४/१८ मा जारी परिपत्र अनुसार उक्त व्यवस्था कार्यान्वयन भइसकेको ।
५४	१५२	प्रतिपत्र कारोवारमा अपनाउनु पर्ने प्रकृया अनुसार नै ड्राफ्ट टी.टी. तथा डकुमेण्टरी कलेक्सन मार्फत् पनि एफ.ओ.बी. मूल्यमा आयात गर्न पाइने व्यवस्था गरिने ।	यस सम्बन्धमा आवश्यक नीतिगत व्यवस्था मिलाइने ।	विदेशी विनिमय व्यवस्थापन विभाग	मिति २०६६/४/१८ मा जारी परिपत्र अनुसार उक्त व्यवस्था कार्यान्वयन भइसकेको ।
५५	१५३	परिवर्त्य विदेशी मुद्रा भुक्तानी गरी भारतबाट आयात गर्न पाइने वस्तुहरूको सूची थप गर्दै जाने साविकको नीतिलाई यथावत राखिएको ।	यस सम्बन्धमा आवश्यक नीतिगत व्यवस्था मिलाइने ।	विदेशी विनिमय व्यवस्थापन विभाग	नीतिगत व्यवस्था कार्यान्वयन भइरहेको तथा यस्ता वस्तुहरूको संख्या १३७ पुऱ्याइएको ।
५६	१५४	नेपालका व्यवसायीहरूले इण्टरनेट मार्फत् आफ्ना उत्पादन तथा सेवा विक्री तथा निकासी गर्न सहज हुने गरी इण्टरनेट मार्फत् अन्तरराष्ट्रिय डेबिट/क्रेडिट कार्डबाट भुक्तानी स्वीकार गर्न सकिने व्यवस्था गरिने ।	नीतिगत व्यवस्थाको अनुगमन र कार्यान्वयनको लागि आवश्यक कामकारवाही अगाडि बढाउने ।	विदेशी विनिमय व्यवस्थापन विभाग	मिति २०६६/४/१८ मा जारी परिपत्र अनुसार उक्त व्यवस्था कार्यान्वयन भइसकेको ।
५७	१५५	विभिन्न प्रयोजनको लागि व्यक्ति तथा संघ/संस्थाहरू र बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई अमेरिकी डलर ४,००० सम्मको सटही सुविधा "क" वर्ग का बैंक र राष्ट्रिय स्तरका "ख" वर्गका वित्तीय संस्थाहरूबाट आवश्यक कागजातको आधारमा सोफै प्राप्त गर्न सकिने व्यवस्था रहेकोमा यस्तो सटही सुविधाको सीमा वृद्धि गरी अमेरिकी डलर ६,००० सम्म पुऱ्याइने ।	यस सम्बन्धमा आवश्यक नीतिगत व्यवस्था मिलाइने ।	विदेशी विनिमय व्यवस्थापन विभाग	मिति २०६६/४/१८ मा जारी परिपत्र अनुसार उक्त व्यवस्था कार्यान्वयन भइसकेको ।

अनुसूची २
मौद्रिक सर्वेक्षणको प्रक्षेपण

	(रु. करोडमा)					वार्षिक परिवर्तन					
	२०६४ असार	२०६५ असार	२०६६ असार	२०६७ असार ^अ	२०६८ असार ^{प्र}	२०६५/६६		२०६६/६७		२०६७/६८	
						रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१. खुद वैदेशिक सम्पत्ति	१३१९०.९०	१७५५.५०	२२१०८.३७	२०७११.८७	२१६११.८७	४१२८.०२	२४.०८	-५००.००	-२.२६	९००.००	४.३५
१.१ वैदेशिक सम्पत्ति	१६५७१.४०	२१३२५.४०	२८०५४.०९	२६५१९.१७	२८२४४.१७	६७२८.६९	३१.५५	-१५३४.९२	-५.४७	१७२५.००	६.५०
१.२ विदेशी मुद्रा निक्षेप	२८२४.७०	३४२२.९०	५१७९.४७	४९७६.२०	५५११.२०	१७५६.५७	५१.३२	-२०३.२७	-३.९२	५३५.००	१०.७५
१.३ अन्य वैदेशिक दायित्व	५५५.७०	७५७.००	७६६.२५	८३१.१०	११२१.१०	९.२५	१.२२	६४.८५	८.४६	२९०.००	३४.८९
२. खुद आन्तरिक सम्पत्ति	२६३६०.९०	३२३९२.२०	४११६६.१७	५१५१३.१३	६१३६२.१४	९६०८.८१	२९.६६	९३५०.४६	२२.७१	९९४९.०१	१९.३५
२.१ कुल आन्तरिक कर्जा	३६०५५.८०	४३७२७.००	५५३६३.२५	६५८६६.२२	७५७७४.९८	११६३६.२५	२६.६१	१०५०२.९७	१८.९७	९९०८.७६	१५.०४
<i>कुल आन्तरिक कर्जा*</i>	<i>३७६५८.२०</i>	<i>४५३२९.४०</i>	<i>५४३२९.४०</i>	<i>६४३२९.४०</i>	<i>७४३२९.४०</i>	<i>११६३६.२५</i>	<i>२६.६१</i>	<i>१०५०२.९७</i>	<i>१८.९७</i>	<i>९९०८.७६</i>	<i>१५.०४</i>
क. सरकारलाई गएको खुद कर्जा	७८३४.४०	८७०८.००	१०४८६.७७	१३१४१.७३	१४९९५.३५	१७७८.७७	२०.४३	२६५४.९६	२५.३२	१८५३.६२	१४.१०
अ. सरकारमाथिको ढाढी	८१४६.६०	९१०२.६०	१०४८६.७७	१३१४१.७३	१४९९५.३५	१३८५.१७	१५.२१	२६५४.९६	२५.३२	१८५३.६२	१४.१०
आ. सरकारी निक्षेप	३१२.३०	३९४.६०	०.००	०.००	०.००	-३९२.६०	-१००.००	०.००	-	०.००	-
ख. सरकारी संस्थानहरूलाई गएको कर्जा	८७३.७०	१०३५.६०	१२३५.९६	१४४६.६९	१५५३.९१	२२९.५६	२६.१७	१८१.५३	१४.३५	१०७.२२	७.४१
वित्तीय	३६२.२०	४७१.००	७५५.९२	८७५.४४	९६३.०६	२८४.९२	६०.४९	११९.९२	१५.८६	८७.२२	९.९६
गैर-वित्तीय	५११.५०	५६४.६०	५०९.२४	५७०.८५	५९०.८५	-५४.३६	-९.८१	६१.६१	१२.१०	२०.००	३.५०
ग. निजी क्षेत्रलाई गएको कर्जा	२७३४७.७०	३३९८३.४०	४३६११.३२	५१२७७.८०	६१२२५.७२	९६२७.९२	२८.३३	७६६६.४८	१७.५८	७९४७.९२	१५.५०
<i>निजी क्षेत्रलाई गएको कर्जा*</i>	<i>२८९४०.१०</i>	<i>३५५८५.८०</i>	<i>४३६११.३२</i>	<i>५१४४३.०९</i>	<i>६१४१२.८४</i>	<i>२०२७.४४</i>	<i>१७.८९</i>	<i>११५२.५१</i>	<i>८.१२</i>	<i>-४०.२५</i>	<i>-०.२८</i>
२.२ खुद अमौद्रिक दायित्व	९६९४.९०	११३३४.८०	१४१९७.०८	१४४४३.०९	१४४१२.८४	२०२७.४४	१७.८९	११५२.५१	८.१२	-४०.२५	-०.२८
<i>खुद अमौद्रिक दायित्व*</i>	<i>११२९७.३०</i>	<i>१२८०९.२०</i>	<i>१४१९७.०८</i>	<i>१४४४३.०९</i>	<i>१४४१२.८४</i>	<i>२०२७.४४</i>	<i>१७.८९</i>	<i>११५२.५१</i>	<i>८.१२</i>	<i>-४०.२५</i>	<i>-०.२८</i>
३. विस्तृत मुद्रा प्रदाय (M_२)	३९५५१.८०	४९५३७.७०	६३२७४.५३	७२१२५.००	८२९७४.०१	१३७७६.८३	२७.७३	८८५०.४७	१३.९९	१०८४९.०१	१५.०४
३.१ मुद्रा प्रदाय (M _१)	१२६८८.८०	१५४३४.४०	१९६४६.०८	२१६१५.००	२४५११.५६	४२११.६८	२७.२९	१९६८.९२	१०.०२	२८९६.५६	१३.४०
क. मुद्रा	८३५५.३०	१००१७.५०	१२५७६.००	१४४४०.००	१६४९५.९६	२५५८.५०	२५.५४	१८६४.००	१४.८२	२०५५.९६	१४.२४
ख. चल्ती निक्षेप	४३३३.४०	५४१६.९०	७०७०.०८	७५५०.००	८०१५.६०	१६५३.१८	३०.५२	१०४.९२	१.४८	८४०.६०	११.७२
३.२ आवधिक निक्षेप	२६८६३.००	३४१०३.३०	४३६२८.४५	५०५१०.००	५८४६२.४५	९५२५.१५	२७.९३	६८८१.५५	१५.७७	७९५२.४५	१५.७४
४. विस्तृत मौद्रिक तरलता (M_२)	४२३७६.५०	५२९६०.६०	६८४५४.०१	७७०१९.२०	८८४८५.२१	१५४९३.५१	२९.२५	८६४७.१९	१२.६३	११३८५.०१	१५.७७

अ = संशोधित अनुमान

प्र = प्रक्षेपित

१. विदेशी विनिमय दर मूल्याङ्कन नाफा रु. ८३४.८४ करोड समायोजन गरी।

२. विदेशी विनिमय दर मूल्याङ्कन नोक्सान रु. ८९६.५ करोड समायोजन गरी।

* नेपाल बैंक लिमिटेड र राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकले अपलेखन गरेको कर्जालाई समायोजन गर्दा। ने. बैं. लि. ले २०६३ असार महिनामा रु ११ अर्ब ५ करोड र २०६३ असोज महिनामा रु २ अर्ब ८७ करोड कर्जा अपलेखन गर्‍यो। रा. वा. बैंकले २०६३ मंसिर महिनामा रु १३ अर्ब १५ करोड कर्जा अपलेखन गरेको छ।

अनुसूची ३
परिवर्त्य विदेशी मुद्रा भुक्तानी गरी भारतबाट
आयात गर्न पाइने वस्तुहरूको सूची

सि.नं.	हारमोनिक कोड नम्बर	सामानको नाम
१	भाग १३.०१.०२ मा उल्लेख भएको	Extracts
२	भाग २१.०६.९०.४० मा उल्लेख भएको	Soft Drink Concentrate
३	भाग २७.१०.१९.११ मा उल्लेख भएको	Furnace Oil
४	भाग २७.१३.२० मा उल्लेख भएको	Bitumen
५	भाग २८ मा उल्लेख भएको	यस भागमा उल्लेखित सबै औद्योगिक रसायनहरू (मानव औषधि बनाउने केमिकल बाहेक)
६	भाग २८.०३ मा उल्लेख भएको	कार्बन ब्ल्याक (Carbon Black)
७	भाग २९.०१.१० मा उल्लेख भएको	L.L.P. (Light Liquid Paraffin)
८	भाग २९.०२.२० मा उल्लेख भएको	Benzene र Toluene
९	भाग २९.०५.११ मा उल्लेख भएको	Methanol
१०	भाग २९.०५.१६.०० मा उल्लेख भएको	2-Ethyl Hexanol
११	भाग २९.०५.३१ मा उल्लेख भएको	Ethylene Glycol
१२	भाग २९.०५.४४.०० उल्लेख भएको	Sorbitol
१३	भाग २९.१५.०० मा उल्लेख भएको	Methylene Salicylate
१४	भाग २९.१५.२१.०० मा उल्लेख भएको	Acetic Acid
१५	भाग २९.१५.३२ मा उल्लेख भएको	Vinyl Acetate Monomer
१६	भाग २९.१६.१२ मा उल्लेख भएको	Buty Acrylate Monomer र 2 Etyl Hexyls Acrylate
१७	भाग २९.१७.३४ मा उल्लेख भएको	Dibutyl Phthalate
१८	भाग २९.१७.३५ मा उल्लेख भएको	Phthalic Anhydride
१९	भाग २९.१७.३६ मा उल्लेख भएको	Terephthalic Acid
२०	भाग २९.२२ मा उल्लेख भएको	Oxygen Function Amino-Compounds
२१	भाग २९.२४ मा उल्लेख भएको	Carboxamide-Function Compounds
२२	भाग २९.३३ मा उल्लेख भएको	Heterocyclic compound
२३	भाग २९.३४ मा उल्लेख भएको	Nucleic Acids
२४	भाग २९.४१ मा उल्लेख भएको	Antibiotics
२५	भाग ३२.१५ मा उल्लेख भएको	Printing Ink
२६	भाग ३३.०२.९० मा उल्लेख भएको	Flavour (तृथपेप्टमा प्रयोग हुने कच्चा पदार्थ), Odoriferous Substances र Perfume
२७	भाग ३४.०२.९०.१० मा उल्लेख भएको	LABSA (डिटरजेन्टमा प्रयोग हुने कच्चा पदार्थ)
२८	भाग ३६.१७.१० मा उल्लेख भएको	Mixed Alkyl benzenes
२९	भाग ३६.२३.११.०० मा उल्लेख भएको	Stearic Acid
३०	भाग ३६.२३.१९ मा उल्लेख भएको	Palm Stearin DFA / Palm Karmel DFA
३१	भाग ३९.०१. को १० र २० मा उल्लेख भएको	Polyethylene
३२	भाग ३९.०२.१० मा उल्लेख भएको	Polypropylene
३३	भाग ३९.०३.१९.०० मा उल्लेख भएको	Polysterence
३४	भाग ३९.०५.३० मा उल्लेख भएको	Polyvinyl Alcohol
३५	भाग ३९.०७.६०.०० मा उल्लेख भएको	Plastic Pet Chips / Pet Resin
३६	भाग ३९.११.९० मा उल्लेख भएको	PVC Resin

सि.नं.	हारमोनिक कोड नम्बर	सामानको नाम
३७	भाग ३९.२० मा उल्लेख भएको	Poethelyne
३८	भाग ३९.२०.२० मा उल्लेख भएको	Polypropylene Films/Noodle Strapper
३९	भाग ३९.२०.५९ मा उल्लेख भएको	Printed Laminated Web
४०	भाग ३९.२०.५९.०० मा उल्लेख भएको	Seasoning Wrapper
४१	भाग ४०.०१ मा उल्लेख भएको	प्राकृतिक रबर (Natural Rubber)
४२	भाग ४०.०२ मा उल्लेख भएको	सिन्थेटिक रबर (Synthetic Rubber)
४३	भाग ४८.०१.००.०० मा उल्लेख भएको	News Print Paper
४४	भाग ४८.०२.०० मा उल्लेख भएको	कागजहरू (Papers)
४५	भाग ४८.०६.०० मा उल्लेख भएको	कागजहरू (Papers)
४६	भाग ४८.१० मा उल्लेख भएको	Paper
४७	भाग ५०.०४ मा उल्लेख भएको	सिल्क यार्न (Silk Yarn)
४८	भाग ५०.०५ मा उल्लेख भएको	सिल्क यार्न (Silk Yarn)
४९	भाग ५१.०६ मा उल्लेख भएको	उनी यार्न Yarn of Carded wool (होजियारी बाहेक)
५०	भाग ५१.०७ मा उल्लेख भएको	उनी यार्न Yarn of Combed wool (होजियारी बाहेक)
५१	भाग ५१.०८ मा उल्लेख भएको	उनी यार्न Yarn of fine animal hair (होजियारी बाहेक)
५२	भाग ५२.०१ मा उल्लेख भएको	कपास
५३	भाग ५२.०५.११ देखि ५२.०५.१४ सम्म र ५२.०६.११ देखि ५२.०६.१४ सम्म उल्लेख भएको	कटन यार्न
५४	भाग ५४.०२.४२ मा उल्लेख भएको	पोलिष्टर पार्सियली ओरिन्टेड यार्न (५४.०२.४२.०० मा उल्लेखित Partially Oriented Polyester Yarn र ५४.०२.४९ मा उल्लेखित Synthetic Filament Yarn बाहेक)
५५	भाग ५४.०२.४९ मा उल्लेख भएको	Synthetic Filament Yarn
५६	भाग ५४.०३, ५५.९, ५५.१० मा उल्लेख भएको	कृत्रिम यार्न (होजियारी यार्न बाहेक)
५७	भाग ५५.०१, ५५.०२, ५५.०३, ५५.०४, ५५.०६, ५५.०७ मा उल्लेख भएको	मानव निर्मित कृत्रिम फाइबरहरू
५८	भाग ५५.०३.२० मा उल्लेख भएको	पोलिष्टर फाइबर
५९	भाग ५५.०४.१० मा उल्लेख भएको	भिस्कोज रेयन Viscose Rayon (फाइबर)/ Viscose Staple Fiber
६०	भाग ५९.०२ मा उल्लेख भएको	टायर कर्ड फेब्रिक (Tyre Cord)
६१	भाग ७०.१०.९०.०० मा उल्लेख भएको	Carboys, Bottles, Plasks, Jar, Pots.
६२	भाग ७२.०३.१०.०० मा उल्लेख भएको	Sponge Iron
६३	भाग ७२.०४.४९ मा उल्लेख भएको	M. S. Scrap
६४	भाग ७२.०६ मा उल्लेख भएको	फलाम (इनगोट) Iron Ingots
६५	भाग ७२.०७ मा उल्लेख भएको	माइल्ड स्टिल बिलेट
६६	भाग ७२.०८ को २७.००, ३६.००, ३७.००, ३८.००, ३९.००, ५१.००, ५२.०० मा उल्लेख भएको भाग ७२.०८.५१ र ७२.०८.५२ मा उल्लेख भएको	हटरोल सिट ईन क्वायल तथा हटरोल सिट नट ईन क्वायल
६७	भाग ७२.०९ को १५.००, १६.००, १७.०० र १८.०० मा उल्लेख भएको	कोल्डरोल सिट ईन क्वायल
६८	भाग ७२.१०.१२ मा उल्लेख भएको	टिन प्लेट

सि.नं.	हारमोनिक कोड नम्बर	सामानको नाम
६९	भाग ७२.११.१४.०० मा उल्लेख भएको	Hot Rolled Sheet in Coil
७०	भाग ७२.११.१९.०० मा उल्लेख भएको	Hot Rolled Sheet in Coil
७१	भाग ७२.१३.९१.१० मा उल्लेख भएको	एम. एस. वायर रड ईन क्वायल
७२	भाग ७२ को ७२.१७.२०, ७२.१७.३०, ७२.१७.९० मा उल्लेख भएको	Bead Wire (कपर कोटेड)
७३	भाग ७२.१८.९९ मा उल्लेख भएको	स्टिल ब्युम
७४	भाग ७२.१९ मा उल्लेख भएको	स्टिल प्लेट
७५	भाग ७२.२६.११ मा उल्लेख भएको	Silicon Steel
७६	भाग ७४.०४ मा उल्लेख भएको	Aluminum Copper/Brass Scraps Re-Melted Ingots (वातावरण, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालयको सूचना बमोजिम मात्र)
७७	भाग ७४.०७.१०.०० मा उल्लेख भएको	Copper Rods
७८	भाग ७४.०८.११.०० मा उल्लेख भएको	Copper Wire
७९	भाग ७६.०१ मा उल्लेख भएको	आल्मोनियम ईनगट विलेट
८०	भाग ७६.०२.०० मा उल्लेख भएको	आल्मोनियम वेस्ट (वातावरण विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालयको मिति २०६४ साउन २९ को सूचनाअनुसार)
८१	भाग ७६.०४ र ७६.०५ मा उल्लेख भएको	आल्मोनियम रड ईन क्वायल
८२	भाग ७६.१२.१०.०० मा उल्लेख भएको	Tubes
८३	भाग ७९.०१.११.०० मा उल्लेख भएको	Zinc
८४	भाग ७९.०१.२० मा उल्लेख भएको	Zinc Alloy
८५	भाग ८३.०९.१०.०० मा उल्लेख भएको	Metal Crown Corks
८६	भाग ८४ मा उल्लेख भएको	सम्पूर्ण मेसिनरी उपकरणहरू (पार्टपूर्जा बाहेक)
८७	भाग ८५.०१, ८५.०२ मा उल्लेख भएको	विद्युतीय मोटर, जेनेरेटिड सेट
८८	भाग ८५.०४.९० मा उल्लेख भएको	Amorphous Matalcores
८९	भाग ८५.०७.९०.०० मा उल्लेख भएको	PP Battery Container & Battery Separator
९०	भाग ८५.२९.९० मा उल्लेख भएको	TV PictureTube
९१	भाग ८५.४०.११ मा उल्लेख भएको	Spare Parts for TV Receiver
९२	भाग उल्लेख नभएको	तयारी पोशाक निर्यात उद्योगले आफ्नो परिवर्त्य विदेशी मुद्रा आर्जनको ५० प्रतिशतसम्मको आर्जनले खाम्ने गरी कच्चा पदार्थको रूपमा आयत गर्न पाउने कपडा (Fabrics)
	२०६४ वैशाख ४ गतेदेखि लागू हुने गरी थप भएका वस्तुहरूको सूची	
९३	भाग १७.०२.३० मा उल्लेख भएको	Dextrose Anhydrous I.P.
९४	भाग २५.२३.१०.०० मा उल्लेख भएको	क्लिंकर
९५	भाग २७.१०.१९.१६ मा उल्लेख भएको	एम.टी.ओ. (मिनरल टरपेन्टाईन आयल)
९६	भाग २७.१०.१९.९० मा उल्लेख भएको	पेट्रोसोल
९७	भाग २९.१६ मा उल्लेख भएको	Unsaturated acyclin Monocarboxylic Acid
९८	भाग २९.३५ मा उल्लेख भएको	Sulphonamides: Sulphamethoxazole, Sulphafurazole, Sulphadiazine, Sulphadimidine, Sulphacetamide
९९	भाग २९.३५.११ मा उल्लेख भएको	Sulphamethoxazole
१००	भाग २९.३५.१२ मा उल्लेख भएको	Sulphafurazole

सि.नं.	हारमोनिक कोड नम्बर	सामानको नाम
१०१	भाग २९.३५.१३ मा उल्लेख भएको	Sulphadiazine
१०२	भाग २९.३५.१४ मा उल्लेख भएको	Sulphadimidine
१०३	भाग २९.३५.१५ मा उल्लेख भएको	Sulphacetamide Sulphamethoxy, Pyridarine, Sulphamethiazole, Sulphamoxole, Sulphamide
१०४	भाग २९.३५.२१ मा उल्लेख भएको	Sulphamethoxy, Pyridarine
१०५	भाग २९.३५.२२ मा उल्लेख भएको	Sulphamethiazole
१०६	भाग २९.३५.२३ मा उल्लेख भएको	Sulphamoxole
१०७	भाग २९.३५.२४ मा उल्लेख भएको	Sulphamide
१०८	भाग २९.४२ मा उल्लेख भएको	Other Organic Compounds
१०९	भाग ३२.१२.९०.०० मा उल्लेख भएको	जायलिन, लायट सोलभेन्ट नेप्था
११०	भाग ३३.०२.१० मा उल्लेख भएको	एसेन्स फ्लेवर
१११	भाग ९६.०२.००.०० मा उल्लेख भएको	Geltain Capsules
११२	भाग ३९.०५.४२.०० मा उल्लेख भएको	पेंटा एरीथ्रीटोल
११३	भाग ३९.२० मा उल्लेख भएको	Polyester, Polythelyne, BOPP, Pvc, OPP, CPP का Film
११४	भाग ३९.२१.१९ मा उल्लेख भएको	प्रिन्टेड र्यापर
११५	भाग ३९.२३.९० मा उल्लेख भएको	प्लाष्टिक ललिपप स्टीक
११६	भाग ४८.२३.९० (७६.०७.२०) मा उल्लेख भएको	चुइडङ्गम रैपर
११७	भाग ७०.१०.२० मा उल्लेख भएको	Stoppers, Lids and Other Closures
११८	भाग ७२.०१.१०.०० मा उल्लेख भएको	पिग आइरन
११९	भाग ७२.११.२३ मा उल्लेख भएको	CRCA Strips (76.20 MM)
१२०	भाग ७६.०७ मा उल्लेख भएको	Aluminum foils
१२१	भाग ७९.०१.१२.०० मा उल्लेख भएको	Zinc
१२२	भाग ८५.०४.२२.०० मा उल्लेख भएको	3000 KVA Transformer
	२०६४ कार्तिक २७ गतेदेखि लागू हुने गरी बप भएका वस्तुहरूको सूची	
१२३	भाग ७८.०१.१०.०० मा उल्लेख भएको	शुद्ध तथा प्रशोधित शिशा
१२४	भाग ७८.०१.११.०० मा उल्लेख भएको	Antimony Lead Alloy
	२०६५ चैत्र २१ गतेदेखि लागू हुने गरी बप भएका वस्तुहरूको सूची	
१२५	भाग २९.०५.१३.०० मा उल्लेख भएको	N. Butanol
१२६	भाग २९.०५.१४.०० मा उल्लेख भएको	ISO Butanol
१२७	भाग ७२.१६.२२.०० मा उल्लेख भएको	एंगल
१२८	भाग ७२.१६.४०.०० मा उल्लेख भएको	एंगल
१२९	भाग ७२.१६.५०.०० मा उल्लेख भएको	एंगल
१३०	भाग ७२.०६.९१.०० मा उल्लेख भएको	आल्मोनियम सर्कल
१३१	भाग २९.१२.६०.०० मा उल्लेख भएको	Parafarmaldehyde
१३२	भाग २९.३३.६१.०० मा उल्लेख भएको	Melamin
१३३	भाग ३८.२४.९०.०० मा उल्लेख भएको	Alkyl Ester (Bio-Fuel)
१३४	भाग १५.२०.००.०० मा उल्लेख भएको	Glycerol (Glycerin)
१३५		LP Gas (उपभोग्य इन्धन)
	२०६६ भदौ ७ गतेदेखि लागू हुने गरी बप भएका वस्तुहरूको सूची	
१३६	भाग ७४.०३.११.०० मा उल्लेख भएको	Cathodes र Cathodes को Section
१३७	भाग ७६.०१.१०.४० मा उल्लेख भएको	एलुमिनियम तारको रड

तालिका सूची

तालिका १	कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (२०५७५८ को स्थिर मूल्यमा)
तालिका २	कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (प्रचलित बजार मूल्यमा)
तालिका ३	कुल राष्ट्रिय खर्चयोग्य आम्दानी (प्रचलित बजार मूल्यमा)
तालिका ४	शहरी क्षेत्रको राष्ट्रिय उपभोक्ता मूल्य सूचकाङ्क
तालिका ५	मौद्रिक सर्भेक्षण
तालिका ६	ट्रेजरी बिल्स बिक्री बोलकबोल
तालिका ७	ट्रेजरी बिल्स खरिद बोलकबोल
तालिका ८	रिपो बोलकबोल
तालिका ९	रिभर्स रिपो बोलकबोल
तालिका १० (क)	विदेशी मुद्रा बजार हस्तक्षेप कारोबार
तालिका १० (ख)	विदेशी मुद्रा बजार हस्तक्षेप कारोबार (अमेरिकी डलरमा)
तालिका ११	स्थायी तरलता सुविधा
तालिका १२	अन्तरबैंक कारोबार रकम र भारित औषत दर
तालिका १३	व्याजदर संरचना
तालिका १४	९१ दिने ट्रेजरी बिल्सको भारित औषत व्याजदर
तालिका १५	३६४ दिने ट्रेजरी बिल्सको भारित औषत व्याजदर
तालिका १६	नेपाल सरकारको कुल आन्तरिक ऋण
तालिका १७	नेपाल सरकारको खूद आन्तरिक ऋण
तालिका १८	सरकारी वित्त स्थिति
तालिका १९	वैदेशिक व्यापार
तालिका २०	शोधनान्तर स्थिति
तालिका २१	बैंकिंग क्षेत्रसँग रहेको कुल विदेशी विनिमय सञ्चिति
तालिका २२	अमेरिकी डलर भुक्तानी गरी भारतबाट भएको आयात
तालिका २३	अमेरिकी डलर बिक्री गरी भएको भारतीय मुद्रा खरिद

तालिका १
कुल गार्हस्थ्य उत्पादन
(२०५७/५८ को स्थिर मूल्यमा)

	(रु. करोडमा)						प्रतिशत परिवर्तन					
	२०६१/६२	२०६२/६३	२०६३/६४	२०६४/६५	२०६५/६६	२०६६/६७	६१/६२	६२/६३	६३/६४	६४/६५	६५/६६	६६/६७
कृषि	१७,९८१.०	१८,३०१.५	१८,४७९.६	१९,५५५.९	२०,१५०.०	२०,३७५.३	३.५	१.८	१.०	५.८	३.०	१.१
कृषि तथा वन मत्स्यपालन	१७,७३०.४	१८,०२६.०	१८,१९५.८	१९,२५१.४	१९,८२८.२	२०,०३६.४	३.५	१.७	०.९	५.८	३.०	१.०
गैर कृषि	३०,०५३.५	३१,६५२.५	३३,०३३.१	३४,९७४.३	३६,६११.०	३८,४७८.२	३.२	५.३	४.४	५.९	४.७	५.१
उद्योग	७,९९२.५	८,४५९.९	८,६७९.२	८,८३०.५	९,१५०.८	९,१५०.८	३.०	४.५	३.९	१.७	-०.२	३.९
खानी तथा उत्खनन	२१६.९	२३४.८	२३८.३	२५१.३	२५३.१	२६३.८	६.८	८.३	१.५	५.५	०.७	४.२
उत्पादन उद्योग	३,८१३.६	३,८८९.८	३,९८९.१	३,९५४.५	३,९१३.२	४,०१६.८	२.६	२.०	२.६	-०.९	-१.०	२.६
विद्युत्, ग्यास तथा पानी	१,१११.७	१,१५६.२	१,३०६.५	१,३२०.४	१,३०८.४	१,३१५.३	४.०	४.०	१.३.०	१.१	-०.९	०.५
निर्माण	२,८५०.३	३,०६९.०	३,१४५.३	३,३०४.३	३,३३३.१	३,५४४.९	२.९	७.७	२.५	५.१	०.९	६.६
सेवा	२२,०६०.९	२३,३०२.६	२४,३५३.९	२६,१४३.८	२७,८०२.२	२९,३२७.३	३.३	५.६	४.५	७.३	६.३	५.५
शोक तथा खुद्रा व्यापार	६,५६९.४	६,८०९.९	६,४२९.२	६,६९६.२	७,०९०.५	७,४८९.५	-६.२	३.७	-५.६	४.२	५.९	५.६
होटल तथा रेस्टुरेन्ट	७५२.५	८००.१	८२७.८	८८५.१	९११.३	९८९.१	-५.४	६.३	३.५	६.९	३.०	८.५
यातायात, भण्डारण तथा संचार	४,०९८.५	४,२००.१	४,४०९.४	४,८२२.६	५,१८८.३	५,५२३.२	६.४	२.५	५.०	९.४	७.६	६.५
वित्तीय मध्यस्थता	१,५९५.७	१,९८४.३	२,२१०.३	२,४१४.२	२,४५०.२	२,४८८.७	२४.३	२४.४	११.४	९.२	१.५	१.६
घर जग्गा, भाडा तथा व्यावसायिक सेवाहरु	३,४७०.०	३,६९०.०	४,१२४.०	४,५४४.४	४,६३४.३	४,८५९.८	१०.०	६.३	११.८	१०.४	१.८	४.९
सार्वजनिक प्रशासन तथा रक्षा	८५५.१	९३९.९	९३९.२	९३९.९	९९९.९	१,०४१.९	६.६	६.९	१.३	०.६	७.३	४.२
शिक्षा	२,७६०.६	२,८६४.०	३,०७३.८	३,२७१.६	३,६३९.९	३,८७६.१	९.८	३.७	७.३	६.४	११.३	६.५
स्वास्थ्य तथा सामाजिक कार्य	६१०.९	६४७.०	६८८.८	७४७.४	८३०.८	८७७.४	११.३	५.९	६.५	८.५	११.३	५.६
अन्य सामुदायिक, सामाजिक तथा व्यक्तिगत सेवाहरु	१,३४८.३	१,३९३.३	१,६६४.३	१,८२०.४	२,०५७.०	२,१८१.७	-३.३	३.३	१९.५	९.४	१३.०	६.१
कुल मूल्य अभिवृद्धि (अप्रत्यक्ष वित्तीय मध्यस्थतासहित)	४८,०३४.५	४९,९५४.०	५१,५१२.७	५४,५३०.२	५६,७६१.०	५८,८५३.५	३.३	४.०	३.१	५.९	४.१	३.७
अप्रत्यक्ष वित्तीय मध्यस्थता	१,७१८.०	१,९१०.५	२,१४७.६	२,३०४.३	२,४७०.६	२,६४९.०	६.२	११.२	१२.४	७.३	७.२	७.२
कुल मूल्य अभिवृद्धि (आधारभूत मूल्यमा)	४६,३१६.५	४८,०४३.५	४९,३६५.१	५२,२२६.०	५४,२९०.३	५६,२०४.४	३.२	३.७	२.८	५.८	४.०	३.५
उत्पादित वस्तुमा खुद कर	३,४५७.४	३,४७५.१	३,८३८.८	४,३०४.७	४,९०३.०	५,६४९.५	६.९	-१.५	१२.७	१०.१	१६.०	१६.२
कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (उत्पादकको मूल्यमा)	४९,७७३.९	५१,५१८.६	५३,२०३.८	५६,५३०.७	५९,१९३.३	६१,९०३.०	३.५	३.४	३.४	६.१	४.९	४.६

स- संशोधित अनुमान
प्रा- प्रारम्भिक अनुमान
स्रोत: केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग

तालिका २
कुल गार्हस्थ्य उत्पादन
(प्रचलित बजार मूल्यमा)

	(रु. करोडमा)						प्रतिशत परिवर्तन					
	२०६१/६२	२०६२/६३	२०६३/६४	२०६४/६५	२०६५/६६ ^म	२०६६/६७ ^म	६१/६२	६२/६३	६३/६४	६४/६५	६५/६६	६६/६७
कृषि	१९९३६.८	२११७०.४	२२६८२.३	२४७९९.१	३०६७९.४	३७२५६.१	७.१	६.२	७.१	९.०	२४.१	२१.५
कृषि तथा वन मत्स्यपालन	१९६६८.६ २६८.२	२०८४९.१ ३११.३	२२३५३.६ ३२८.७	२४३३२.३ ३८६.८	३०१५६.७ ५१४.७	३६६७४.४ ५८१.६	७.१ ७.१	६.१ १६.१	७.२ ५.६	८.९ १७.७	२३.९ ३३.१	२१.६ १३.०
गैर कृषि	३६७२१.१	४१८६२.६	४७०४४.१	५३२२५.६	६३२८०.८	७३७७४.४	१०.६	१४.०	१२.४	१३.१	१८.९	१६.६
उद्योग	९७०५.९	१०५०९.८	११५५३.०	१३०९१.३	१४८०५.४	१६५४१.१	८.६	८.३	९.९	१३.३	१३.१	११.७
खानी तथा उत्खनन	२७४.८	३१३.४	३४१.७	४३७.५	५०८.४	५७८.२	९.६	१४.०	९.०	२८.०	१६.२	१३.७
उत्पादन उद्योग	४४८८.५	४७८४.०	५२१७.२	५७९८.५	६४९६.५	६९३४.९	७.७	६.६	९.१	९.६	१२.२	८.१
विद्युत्, ग्यास तथा पानी निर्माण	१२७८.२	१३१७.२	१४८४.१	१५२१.९	१५१२.२	१६५९.७	६.७	३.१	१२.७	२.५	-०.६	९.८
सेवा	२७०१५.२	३१३५२.८	३५५०९.२	४०१३४.३	४८४७५.४	५७२३३.३	११.४	१६.१	१३.२	१३.१	२०.८	१८.१
शोक तथा खुद्रा व्यापार	७९८३.९	९०२१.४	९२६४.८	१०५३०.६	१२५८८.५	१५५१३.९	०.८	१३.०	२.७	१३.७	१९.५	२३.२
होटल तथा रेष्टुरेन्ट	८८९.५	९३९.८	१००४.३	११५०.३	१४०३.१	१८५७.१	-०.५	५.७	६.९	१४.५	२२.०	३२.४
यातायात, भण्डारण तथा संचार	५१३३.६	६१२५.०	६९५५.५	७६८१.८	९३२६.१	१०८३९.४	१०.९	१९.३	१३.६	१०.४	२१.४	१६.२
वित्तीय मध्यस्थता	१७३४.२	२१९७.९	२८४६.७	३३५३.९	३८५४.५	४५१८.२	२६.३	२६.७	२९.५	१७.८	१४.९	१७.२
घर जग्गा, भाडा तथा व्यावसायिक सेवाहरु	४९२४.२	६००४.२	७०७९.१	७३६३.६	८२५४.१	९१६६.१	२३.१	२१.९	१७.९	४.०	१२.१	११.०
सार्वजनिक प्रशासन तथा रक्षा	९५४.८	१०९६.७	१२२२.७	१४३५.२	१८५३.२	२२०५.३	१९.१	१४.९	११.५	१७.४	२९.१	१९.०
शिक्षा	३१६७.१	३४९९.६	४०९३.९	४८७२.२	६२८७.५	७४०५.५	२०.४	१०.५	१७.०	१९.०	२९.०	१७.८
स्वास्थ्य तथा सामाजिक कार्य	७०१.७	७८४.२	८५६.८	१०९६.३	१३९५.९	१६२५.०	२०.५	११.८	९.३	२८.०	२७.३	१६.४
अन्य सामुदायिक, सामाजिक तथा व्यक्तिगत सेवाहरु	१५२६.२	१६८४.०	२१७७.४	२६५०.५	३५१२.५	४१०२.८	७.९	१०.३	२९.३	२१.७	३२.५	१६.८
कुल मूल्य अभिवृद्धि (अप्रत्यक्ष वित्तीय मध्यस्थतासहित)	५६६५७.९	६३७३३.०	६९७३६.४	७७९४४.७	९३९५२.२	१११०३०.५	९.४	११.३	१०.६	११.८	२०.५	१८.२
अप्रत्यक्ष वित्तीय मध्यस्थता	१८०९.४	१९२१.२	२१५०.५	२४१८.५	२९३६.२	३५१५.६	४.६	६.२	११.९	१२.५	२१.४	१९.७
कुल मूल्य अभिवृद्धि (आधारभूत मूल्यमा)	५४८४८.५	६१९११.८	६७५८५.९	७५५२६.२	९१०१६.०	१०७५१४.९	९.५	११.४	१०.६	११.७	२०.५	१८.१
उत्पादित वस्तुमा खुद कर	४०९२.७	४२९६.६	५१९६.८	६०४०.१	८११५.६	१०७५३.१	१३.५	५.०	२१.०	१६.२	३४.४	३२.५
कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (उत्पादकको मूल्यमा)	५८९४१.२	६६२०८.४	७२७८२.७	८१५६६.३	९९१३१.६	११८२६८.०	९.८	११.०	११.३	१२.१	२१.५	१९.३

सं- संशोधित अनुमान
 प्रा- प्रारम्भिक अनुमान
 स्रोत: केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग ।

तालिका ३
कुल राष्ट्रीय खर्चयोग्य आमदानी
(प्रचलित बजार मूल्यमा)

	(रु. करोडमा)						प्रतिशत परिवर्तन					
	२०६१/६२	२०६२/६३	२०६३/६४	२०६४/६५	२०६५/६६ ^म	२०६६/६७ ^म	६१/६२	६२/६३	६३/६४	६४/६५	६५/६६	६६/६७
कुल उपभोग	५२१३०.१	५९५३२.७	६५६३७.४	७३५४७.०	८१५०१.८	१०७१९२.९	१०.१	१४.२	१०.३	१२.१	२१.७	१९.८
सरकारी क्षेत्र	५२४५.३	५६७९.४	६६९४.९	८०६६.३	१०६५०.३	१३६५७.४	१३.१	८.३	१७.९	२०.५	३२.०	२८.२
निजी क्षेत्र	४५९५३.०	५२७८१.४	५७६९१.१	६४१०८.५	७०८३६.२	९१७०६.६	९.६	१४.९	९.३	११.१	२०.५	१८.७
गैर-मुनाफाकारी संस्थाहरू	९३१.९	१०७१.९	१२५१.५	१३७२.१	१५७५.३	१८२८.९	१६.५	१५.०	१६.८	९.६	१४.८	१६.१
कुल लगानी	१५५९०.७	१७५६३.३	२०८७७.९	२४७२७.७	३१६०९.७	४५१८०.४	१८.४	१२.७	१८.९	१८.४	२७.८	४२.९
कुल स्थिर पूँजी लगानी	११७५३.९	१३५५३.२	१५३३३.७	१७८४४.६	२११०३.९	२५१४९.०	७.७	१५.३	१३.१	१६.४	१८.३	१९.२
सरकारी क्षेत्र	१७२१.३	१७५०.९	२४६४.५	३२९९.३	४४२७.८	५९४२.१	१५.१	१.७	४०.८	३३.९	३४.२	३४.२
निजी क्षेत्र	१००३२.६	११८०२.३	१२८६९.२	१४५४५.३	१६६७६.१	१९२०६.९	६.५	१७.६	९.०	१३.०	१४.६	१५.२
स्टक परिवर्तन	३८३६.८	४०१०.०	५५४४.२	६८८३.१	१०५०५.८	२००३१.४	७०.६	४.५	३८.३	२४.२	५२.६	९०.७
कुल आन्तरिक माग	६७७२०.८	७७०९६.०	८६५१५.३	९८२७४.७	१२११११.५	१५२३७३.३	११.९	१३.८	१२.२	१३.६	२३.२	२५.८
वस्तु तथा सेवा निर्यात	८५९५.८	८७९५.२	९३५६.७	१०४२०.७	१२२७३.७	१०९१४.०	-४.०	२.३	६.४	११.४	१७.८	-११.१
वस्तु तथा सेवा आयात	१७३७५.४	२०४८२.८	२३०८९.३	२७२२९.१	३४२५३.६	४५०१९.३	९.९	१७.९	१२.७	१७.५	२६.३	३१.४
खुद वस्तु तथा सेवा निर्यात	-८७७९.६	-११६८७.६	-१३७३२.६	-१६७०८.४	-२१९७९.९	-३४१०५.३	२८.०	३३.१	१७.५	२१.७	३१.६	५५.२
कुल गार्हस्थ्य उत्पादन	५८९४१.२	६५४०८.४	७२७८२.७	८१५६६.३	९९१३१.६	११८२६८.०	९.८	११.०	११.३	१२.१	२१.५	१९.३
खुद साधन आय	१६३.७	४९५.६	७४३.२	७९४.७	११७५.०	१२४३.८	-१९७.२	२०२.८	५०.०	६.९	४७.९	५.९
कुल राष्ट्रिय आय	५९१०४.८	६५९०४.०	७३५२५.९	८२३६१.०	१००३०६.५	११९५११.८	१०.५	११.५	११.६	१२.०	२१.८	१९.१
खुद ट्रान्सफर	९७७०.४	१२६१४.६	१२८९९.२	१८२८१.७	२४९४८.७	२८३९८.३	१५.१	२९.१	२.३	४१.७	३६.५	१३.८
कुल राष्ट्रिय खर्चयोग्य आमदानी	६८८७५.२	७८५१८.५	८६४२५.१	१००६४२.६	१२५२५५.२	१४७९१०.१	११.१	१४.०	१०.१	१६.५	२४.५	१८.१

स- संशोधित अनुमान
प्रा- प्रारम्भिक अनुमान
स्रोत: केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग

तालिका ४
शहरी क्षेत्रको राष्ट्रिय उपभोक्ता मूल्य सूचकाङ्क
(२०५२।५३=१००)

महिना	२०६१/६२		२०६२/६३		२०६३/६४		२०६४/६५		२०६५/६६		२०६६/६७*	
	सूचकाङ्क	% परिवर्तन	सूचकाङ्क	% परिवर्तन	सूचकाङ्क	% परिवर्तन	सूचकाङ्क	% परिवर्तन	सूचकाङ्क	% परिवर्तन	सूचकाङ्क	% परिवर्तन
साउन	१५९.१	२.४	१७०.७	७.३	१८३.१	७.३	१९४.७	६.३	२२०.२	१३.१	२४३.१	१०.४
भदौ	१६०.२	२.६	१७३.३	८.२	१८४.८	६.६	१९७.८	७.०	२२४.५	१३.५	२४६.३	९.७
असोज	१६१.२	२.६	१७३.८	७.८	१८६.९	७.५	१९८.७	६.३	२२६.८	१४.१	२४८.०	९.३
कात्तिक	१६०.८	२.७	१७४.५	८.५	१८६.९	७.१	१९८.७	६.३	२२७.५	१४.५	२५०.०	९.९
मंसिर	१५९.०	३.१	१७३.०	८.८	१८५.६	७.३	१९६.१	५.७	२२३.७	१४.१	२४९.०	११.३
पुस	१५९.५	४.६	१७०.६	७.०	१८३.६	७.६	१९४.२	५.८	२२२.१	१४.४	२४८.३	११.८
माघ	१६१.४	५.७	१७०.८	५.८	१८४.५	८.०	१९६.३	६.४	२२३.१	१३.७	२४९.९	१२.०
फागुन	१६१.९	५.७	१७४.३	७.७	१८५.१	६.२	१९८.४	७.२	२२४.४	१३.१	२४९.५	११.२
चैत	१६३.१	५.८	१७६.०	७.९	१८५.९	५.६	२०२.४	८.९	२२६.५	११.९	२५०.९	१०.८
बैशाख	१६४.०	६.४	१७९.०	९.१	१८७.३	४.६	२०४.६	९.२	२३०.९	१२.९	२५३.९	१०.०
जेठ	१६४.६	६.२	१७९.६	९.१	१८७.६	४.५	२०८.३	११.०	२३४.०	१२.३	२५६.४	९.६
असार	१६६.८	६.६	१८०.६	८.३	१८९.८	५.१	२१२.७	१२.१	२३७.०	११.४		
वार्षिक औसत	१६१.८	४.५	१७४.७	८.०	१८५.९	६.४	२००.२	७.७	२२६.७	१३.२		१०.५*

अ-अपरिस्कृत

* अनुमानित

तालिका ५
मौद्रिक सर्भेक्षण
(एघार महिनाको तथ्याङ्कमा आधारित)

(रु. करोडमा)

	२०६५ असार	२०६६ जेष्ठ	२०६६ असार	२०६७ जेष्ठ ^अ	परिवर्तन (पहिलो एघार महिना)			
					२०६५/६६		२०६६/६७	
					रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१. खुद वैदेशिक सम्पत्ति	१७,१४५.६	२१,४३१.९	२२,१०८.४	१९,६१२.२	३,९०५.७ ^{१/}	२२.८	-१,५०७.२ ^{२/}	-६.८
१.१. वैदेशिक सम्पत्ति	२१,३२५.४	२७,२२२.५	२८,०५४.१	२५,३५६.२	५,८९७.१	२७.७	-२,६९७.९	-९.६
१.२. विदेशी मुद्रा निक्षेप	३,४२२.९	४,९४७.४	५,१७९.५	४,५९५.८	१,५२४.५	४४.५	-४८३.७	-९.३
१.३. अन्य वैदेशिक दायित्व	७५७.०	८४३.२	७६६.३	१,०४८.२	८६.२	११.४	२८१.९	३६.८
२. खुद आन्तरिक सम्पत्ति	३२,३९२.२	३८,५३७.३	४१,१६६.२	४८,८६४.२	६,५२५.८ ^{१/}	२०.१	६,७०९.० ^{२/}	१६.३
२.१. कुल आन्तरिक कर्जा	४३,७२७.०	५१,१७७.१	५५,३६३.२	६२,५०७.४	७,४५०.१	१७.०	७,१४४.०	१२.९
क. सरकारलाई गएको खुद कर्जा	८,७०८.०	७,५०५.५	१०,४८६.८	१०,०७४.३	-१,२०२.५	-१३.८	-४१२.५	-३.९
अ. सरकारमाथिको दावी	९,१०२.६	९,२४९.४	१०,४८६.८	१०,१३३.२	१४६.८	१.६	-३५३.६	-३.४
आ. सरकारी निक्षेप	३९४.६	१,७४३.९	०.०	५८.९	१,३४९.३	३४१.९	५८.९	-
ख. गैर वित्तीय सरकारी संस्थानहरूलाई गएको कर्जा	५६४.६	४९०.२	५०९.२	४९६.४	-७४.४	-१३.२	-१२.८	-२.५
ग. वित्तीय संस्थाहरूलाई गएको कर्जा	४७१.०	५६७.०	७५५.९	७४९.१	९६.०	२०.४	-६.९	-०.९
अ. सरकारी संस्थानहरू	१६७.०	१४५.१	१३७.६	२०९.२	-२१.९	-१३.१	७१.६	५२.०
आ. गैर-सरकारी संस्थाहरू	३०३.९	४२१.८	६१८.३	५४९.९	११७.९	३८.८	-७८.५	-१२.७
घ. निजी क्षेत्रलाई गएको कर्जा	३३,९८३.४	४२,६१४.४	४३,६११.३	५१,१८७.६	८,६३१.०	२५.४	७,५७६.३	१७.४
२.२. खुद अमौद्रिक दायित्व	११,३३४.८	१२,६३९.७	१४,१९७.१	१३,६४३.२	९२४.३ ^{१/}	८.२	४३५.१ ^{२/}	३.१
३. विस्तृत मुद्रा प्रदाय (M₂)	४९,५३७.७	५९,९६९.३	६३,२७४.४	६८,४७६.३	१०,४३१.५	२१.१	५,२०१.८	८.२
३.१. मुद्रा प्रदाय (M ₁)	१५,४३४.४	१८,८०५.३	१९,६४६.१	२०,५३९.०	३,३७०.९	२१.८	८९२.९	४.५
क. मुद्रा	१०,०१७.५	१२,२९९.०	१२,४७६.०	१३,८१०.९	३,७९२.४	२२.८	१,२३४.९	९.८
ख. चल्ती निक्षेप	५,४१६.९	६,५०६.३	७,१७०.१	६,७२८.१	१,०८९.४	२०.१	-३४२.०	-४.८
३.२. आवधिक निक्षेप	३४,१०३.३	४१,१६४.०	४३,६२८.४	४७,९३७.३	७,०६०.७	२०.७	४,३०८.९	९.९
४. विस्तृत मौद्रिक तरलता (M₃)	५२,९६०.६	६४,९१६.६	६८,४५४.०	७३,१७२.१	११,९५६.०	२२.६	४,७१८.१	६.९

अ- संशोधित अनुमान

१. विदेशी विनिमय दर मूल्याङ्कन नाफा रु.३८०.६५ करोड समायोजन गरी ।

२. विदेशी विनिमय दर मूल्याङ्कन नोक्सान रु. ९८८.९६ करोड समायोजन गरी ।

तालिका ६ *
ट्रेजरी बिल्स बिक्री बोलकबोल

(रु. करोडमा)

महिना	२०६२/६३		२०६३/६४		२०६४/६५		२०६५/६६		२०६६/६७	
	रकम	औसत भारत बढ्दा दर (प्रतिशत)	रकम	औसत भारत बढ्दा दर (प्रतिशत)	रकम	औसत भारत बढ्दा दर (प्रतिशत)	रकम	औसत भारत बढ्दा दर (प्रतिशत)	रकम	औसत भारत बढ्दा दर (प्रतिशत)
साउन	१४४.०	३.४७	१००.०	२.५१	-	-	३५०.०	४.९४	७४४.०	२.१७
भदौ	-	-	१२५.०	३.०६	-	-	-	-	-	-
असोज	२००.०	३.८५	१०२.०	३.३८	-	-	-	-	-	-
कात्तिक	३०.०	३.०२	-	-	५०.०	३.४४	२००.०	५.२०	-	-
मंसिर	८३.०	१.९०	२६२.०	१.५९	७४.०	४.३३	१९६.०	४.९५	-	-
पुस	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
माघ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
फागुन	४७.०	३.७४	२००.०	२.९४	२४६.०	४.८७	-	-	-	-
चैत	९३.०	४.०१	१०१.०	२.५४	७७.०	४.०५	-	-	-	-
वैशाख	-	-	१३०.०	३.३७	२००.०	५.३८	-	-	-	-
जेठ	३३९.०	३.५०	६०५.०	२.८०	३४३.०	५.९८	-	-	-	-
असार	४१५.०	३.६८	२१५.०	४.५१	४९५.०	५.६५	-	-	-	-
कुल जम्मा	१,३५१.०	-	१,८४०.०	-	१,४८५.०	४.८१	७४६.०	-	७४४.०	२.१७

तालिका ७
ट्रेजरी बिल्स खरिद बोलकबोल

(रु. करोडमा)

महिना	२०६२/६३		२०६३/६४		२०६४/६५		२०६५/६६		२०६६/६७	
	रकम	औसत भारत बढ्दा दर (प्रतिशत)	रकम	औसत भारत बढ्दा दर (प्रतिशत)	रकम	औसत भारत बढ्दा दर (प्रतिशत)	रकम	औसत भारत बढ्दा दर (प्रतिशत)	रकम	औसत भारत बढ्दा दर (प्रतिशत)
साउन	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
भदौ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
असोज	५३.०	४.९९	-	-	-	-	-	-	-	-
कात्तिक	३०.०	३.५२	-	-	-	-	-	-	-	-
मंसिर	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
पुस	-	-	-	-	-	-	-	-	३३८.२	४.५१
माघ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
फागुन	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
चैत	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
वैशाख	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
जेठ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
असार	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
कुल जम्मा	८३.०	-	-	-	-	-	-	-	३३८.२	४.५१

* आर्थिक वर्ष २०६१/६२ देखि ट्रेजरी बिल्सको बिक्री तथा खरिद बोलकबोल मौद्रिक उपकरणको रूपमा नेपाल राष्ट्र बैंकको पहलमा सञ्चालन गरिने व्यवस्था मिलाइएको छ ।

तालिका ८*
रिपो बोलकबोल

(रु. करोडमा)

महिना	२०६१/६२	२०६२/६३	२०६३/६४	२०६४/६५	२०६५/६६	२०६६/६७
साउन	-	-	-	-	-	-
भदौ	-	-	-	-	-	-
असोज	-	-	-	-	-	१००.००
कात्तिक	१०५.००	-	-	-	-	२००.००
मंसिर	१६१.००	-	-	-	-	१,३००.००
पुस	-	-	-	२००.००	-	२,३९८.२०
माघ	२८०.००	४५.००	-	५००.००	४००.००	१,८९५.३०
फागुन	३०.००	-	-	२००.००	५००.००	१,५२५.०३
चैत	-	-	-	-	-	२,०९२.९०
वैशाख	६०.००	-	२००.००	-	-	१,२००.००
जेठ	-	-	-	-	२००.००	१,१९९.६५
असार	३२.००	-	-	-	-	१,२५६.६०
कुल जम्मा	६६८.००	४५.००	२००.००	९००.००	१,१००.००	१३,१६७.६८

तालिका ९
रिभर्स रिपो बोलकबोल

(रु. करोडमा)

महिना	२०६१/६२	२०६२/६३	२०६३/६४	२०६४/६५	२०६५/६६	२०६६/६७
साउन	-	-	२५९.००	-	२००.००	-
भदौ	-	-	१५०.००	१००.००	३५२.००	१००.००
असोज	१५०.००	-	१५०.००	४५७.००	-	-
कात्तिक	-	५०.००	६१५.००	-	-	-
मंसिर	-	१५०.००	७५.००	-	३५०.००	-
पुस	२५७.००	२००.००	१०७.००	-	४२४.००	-
माघ	-	१००.००	-	-	-	-
फागुन	-	-	५०.००	-	-	-
चैत	१२०.००	१५०.००	-	१००.००	-	-
वैशाख	-	-	-	-	-	-
जेठ	-	-	-	-	-	-
असार	-	-	२८.००	-	-	-
कुल जम्मा	५२७.००	६५०.००	१,४३४.००	६५७.००	१,३२६.००	१००.००

* आर्थिक वर्ष २०६१/६२ देखि ट्रेजरी बिल्सको रिपो तथा रिभर्स रिपो बोलकबोल मौद्रिक उपकरणको रूपमा नेपाल राष्ट्र बैंकको पहलमा सञ्चालन गरिने व्यवस्था मिलाइएको छ ।

तालिका १० (क)
विदेशी मुद्रा बजार हस्तक्षेप कारोबार *

(रु. करोडमा)

महिना	२०६४/६५			२०६५/६६			२०६६/६७		
	खरिद	बिक्री	खुद तरलता प्रवाह/प्रशोचन	खरिद	बिक्री	खुद तरलता प्रवाह/प्रशोचन	खरिद	बिक्री	खुद तरलता प्रवाह/प्रशोचन
साउन	२२५.०७	-	२२५.०७	५५७.४१	१८.३८	५३९.०३	५७६.६१	-	५७६.६१
भदौ	४७९.२०	४०.०४	४३९.१६	७७७.००	९७.४७	६७९.५३	९८५.११	-	९८५.११
असोज	७३८.७१	-	७३८.७१	१,८४६.७०	-	१,८४६.७०	४५६.१८	-	४५६.१८
कात्तिक	६६०.२४	-	६६०.२४	१,१५४.८८	-	१,१५४.८८	६३७.२०	-	६३७.२०
मंसिर	९१२.४४	-	९१२.४४	१,७४९.२०	-	१,७४९.२०	७२१.०१	-	७२१.०१
पुस	५९१.५१	-	५९१.५१	१,३४९.४७	-	१,३४९.४७	४२५.८९	४४.६८	३८१.२२
माघ	७०३.३१	४४.८९	६५८.४२	१,२१३.४१	-	१,२१३.४१	८६४.२३	-	८६४.२३
फागुन	१,२८३.४०	-	१,२८३.४०	१,१९१.९८	-	१,१९१.९८	८९५.०९	-	८९५.०९
चैत	१,०९९.३३	-	१,०९९.३३	१,०७९.४५	-	१,०७९.४५	१,३७०.१५	-	१,३७०.१५
वैशाख	१,०६२.२४	-	१,०६२.२४	१,३४६.४८	-	१,३४६.४८	१,५५८.११	-	१,५५८.११
जेठ	१,२५०.३१	-	१,२५०.३१	९०९.८५	३७.७७	८७२.०८	१,६५४.५०	-	१,६५४.५०
असार	१,३५१.६७	२१.५४	१,३३०.१३	१,२२७.६९	-	१,२२७.६९	१,७६६.५९	-	१,७६६.५९
जम्मा	१०३५७.४४	११६.४७	१०२४०.९६	१४४०३.५१	१५३.६३	१४२४९.८८	११९१०.६८	४४.६८	११८६६.००

तालिका १० (ख)
विदेशी मुद्रा बजार हस्तक्षेप कारोबार (अमेरिकी डलरमा) *

(अमेरिकी डलर करोडमा)

महिना	२०६४/६५			२०६५/६६			२०६६/६७		
	खरिद	बिक्री	खुद तरलता प्रवाह/प्रशोचन	खरिद	बिक्री	खुद तरलता प्रवाह/प्रशोचन	खरिद	बिक्री	खुद तरलता प्रवाह/प्रशोचन
साउन	३.४६	-	३.४६	८.१८	०.२७	७.९१	७.४८	-	७.४८
भदौ	७.२९	०.६०	६.६९	१०.९६	१.३८	९.५९	१२.६६	-	१२.६६
असोज	११.५९	-	११.५९	२४.५२	-	२४.५२	५.९८	-	५.९८
कात्तिक	१०.४१	-	१०.४१	१४.९५	-	१४.९५	८.५३	-	८.५३
मंसिर	१४.३४	-	१४.३४	२१.५५	-	२१.५५	९.७०	-	९.७०
पुस	९.३३	-	९.३३	१७.४५	-	१७.४५	५.७४	०.६०	५.१४
माघ	११.११	०.८६	१०.२५	१५.५२	-	१५.५२	११.६७	-	११.६७
फागुन	१९.९६	-	१९.९६	१४.७७	-	१४.७७	१२.१७	-	१२.१७
चैत	१७.०३	-	१७.०३	१३.२६	-	१३.२६	१९.०२	-	१९.०२
वैशाख	१६.४३	-	१६.४३	१६.८९	-	१६.८९	२१.८९	-	२१.८९
जेठ	१८.३५	-	१८.३५	११.९५	०.५०	११.४५	२२.२३	-	२२.२३
असार	१९.६४	०.३१	१९.३३	१५.९१	-	१५.९१	२३.७१	-	२३.७१
कुल जम्मा	१५८.९२	१.७७	१५७.१५	१८६.२९	२.१५	१८४.१४	१६०.७६	०.६०	१६०.१६

* विदेशी मुद्राको खरीद तथा बिक्री कारोबार वाणिज्य बैंकहरूको अनुरोध (पहल) मा हुने गरेको छ।

तालिका ११
स्थायी तरलता सुविधा *

(रु. करोडमा)

महिना	२०६१/६२	२०६२/६३	२०६३/६४	२०६४/६५	२०६५/६६	२०६६/६७
साउन	५०.५०	४०.००	-	-	२,२४३.२०	-
भदौ	१८.९०	५५.००	३७.००	४०८.००	३७२.००	३५.००
असोज	३३६.७३	२२.००	१५७.५०	९६६.५०	१,११५.५०	३७०.००
कात्तिक	१५८३.६८	-	२१०.१५	१,३१३.५०	२५०.००	१,३२३.४०
मंसिर	२३६.२५	-	१०७.४७	९३१.००	-	२,८१७.८९
पुस	२०.००	७५.३५	३०७.००	१,०७८.००	६०१.००	१,९७८.४४
माघ	६२२.४८	२०.००	-	२,५५३.२०	१,२२६.००	१,८५२.७२
फागुन	११४०.२०	१६.००	३०.००	-	२,९४३.७५	१३९.४३
चैत	४०२.७९	९५.००	८६३.००	३८५.००	२१५.००	६६१.७५
वैशाख	१०४.००	४८०.००	१३८२.१०	२,१२५.००	१,१२२.००	६.७१
जेठ	६०.००	-	३५.००	४५०.००	१,११८.००	०.२९
असार	३४७.२१	१८५.००	१५६८.७०	१७३.००	-	४०८.००
जम्मा	४९३०.७३	९८८.३५	४६९७.९२	१०,३८३.२०	१०,७७८.२५	९,५९३.६३

* आर्थिक वर्ष २०६१/६२ देखि आन्तरिक भूतानी व्यवस्थाको सेफ्टी भल्भको रुपमा धितो कर्जाको रुपमा प्रयोग हुँदै आएको यो सुविधा कारोबार बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुको पहलमा हुने गरेको छ।

तालिका १२
अन्तरबैंक कारोबार रकम र भारतत औषत दर

(रु. करोडमा)

महिना	२०६३/६४		२०६४/६५		२०६५/६६		२०६६/६७	
	रकम	दर (%)	रकम	दर (%)	रकम	दर (%)	रकम	दर (%)
साउन	१३३९.७०	२.०७	३५४५.५०	४.१०	२२४३.२०	५.१५	९५२.७०	१.४१
भदौ	१८८३.००	१.८३	३१३५.३०	२.१८	२१८९.७०	२.३३	२९७६.३०	२.००
असोज	१५८५.५०	२.११	३५०६.२०	३.३५	२३९३.४०	५.१६	२६२३.९०	५.१०
कात्तिक	१४८८.००	१.२०	२१४७.२०	३.७३	३६८८.००	५.३४	३०५५.९५	९.२२
मंसिर	१४१८.००	१.३४	२०४१.८०	४.७३	२१६६.१०	२.३८	२२८४.५०	९.९३
पुस	१७३९.५०	३.०३	२४३७.९०	४.९३	१९९५.५०	३.३७	३१९६.४०	१२.८३
माघ	८९६.२०	२.०१	१२२३.६०	७.५५	२७२९.३०	८.३२	२४५९.६०	११.६४
फागुन	७७१.३०	१.३९	१०४४.३०	५.०७	१८९३.८६	६.३८	१३०४.५०	८.८५
चैत	७२९.५०	१.६९	१२५८.३९	२.६९	२७५१.८०	५.०६	२६९९.९०	७.८१
वैशाख	२०३०.००	३.३५	२१५७.००	६.४८	२७६८.६०	७.०७	१६१७.७०	७.१३
जेठ	१७३९.७०	२.७२	१७४१.३०	४.६५	२३७०.२०	५.०२	१४११.००	५.५२
असार	१३९८.००	३.०३	१५९३.४२	३.६६	२१५२.२०	३.६६	२३०२.२०	६.५७
कुल जम्मा	१७०१८.४०	२.२६	२५८३१.९१	५.०७	२९३४१.८६	५.०७	२६८८४.६५	७.७४

तालिका १३
व्याजदर संरचना
(प्रतिशत प्रतिवर्ष)

वर्ष महिना	२०६१ असार	२०६२ असार	२०६३ असार	२०६४ असार	२०६५ असार	२०६६ असार	२०६६ असोज	२०६६ पूस	२०६६ चैत	२०६७ बैशाख	२०६७ जेठ
क. नैतिगत दरहरू											
अनिवार्य नगद मौज्जात (सीआरआर)	६.०	५.०	५.०	५.०	५.०	५.५	५.५	५.५	५.५	५.५	५.५
बैंक दर	५.५०	५.५०	६.२५	६.२५	६.२५	६.५	६.५	६.५	६.५	६.५	६.५
पुनरकर्जा दर											
रुग्ण उद्योगहरूलाई जाने कर्जामा	२.०	१.५	१.५	१.५	१.५	१.५	१.५	१.५	१.५	१.५	१.५
ग्रामीण विकास बैंकहरूलाई जाने कर्जा	४.५	३.०	३.५	३.५	३.५	२.०	२.०	२.०	२.०	२.०	२.०
निर्यातको लागि स्वदेशी मुद्रामा दिइने कर्जा	४.५	३.०	३.५	३.५	३.५	३.५	३.५	३.५	३.५	३.५	३.५
निर्यातको लागि विदेशी मुद्रामा दिइने कर्जा	२.००	२.००	३.२५	३.२५	३.२५	लाइबोर + ०.२५	लाइबोर + ०.२५	लाइबोर + ०.२५	लाइबोर + ०.२५	लाइबोर + ०.२५	लाइबोर + ०.२५
स्थायी तरलता सुविधा पिनल व्याजदर	०.०	१.५	१.५	१.५	२.०	३.०	३.०	३.०	३.०	३.०	३.०
ख. सरकारी सेयुरिटी											
ट्रेजरी बिल्ल* (२८ दिने)	१.८२	-	२.४०	२.१३	५.१६	४.९४	२.०	९.७	-	-	७.४
ट्रेजरी बिल्ल* (९१ दिने)	१.४७	३.९४	३.२५	२.७७	५.१३	६.८०	२.७	८.७	७.३	७.४	६.८
ट्रेजरी बिल्ल* (१८२ दिने)	-	४.४२	३.८६	३.५१	५.११	५.९१	०.०	७.८	६.९	-	६.६
ट्रेजरी बिल्ल* (३६४ दिने)	३.८१	४.७९	४.०४	४.००	६.४७	६.५५	०.०	७.४	७.६	-	७.०
विकास ऋण पत्र	३.०-८.०	३.०-८.०	३.०-६.७५	३.०-६.७५	५.०-८.०	५.०-८.०	५.०-९.०	५.०-९.०	५.०-९.०	५.०-९.०	५.०-९.०
राष्ट्रिय/नागरिक बचत पत्र	६.५-१३.०	६.५-१३.०	६.०-८.५	६.०-८.५	६.०-७.७५	६.०-८.०	६.०-१०.०	६.०-१०.०	६.०-१०.०	६.०-१०.०	६.०-१०.०
ग. अन्तर बैंक कारोबार दर	०.७	४.७	२.१	३.०	३.६	३.४४	५.१	१२.८	७.८	७.१	५.५
घ. वाणिज्य बैंकहरू											
१. निक्षेपमा दिने व्याजदर											
बचत निक्षेप	२.०-५.०	१.७५-५.०	२.०-५.०	२.०-५.०	२.०-६.५	२.०-७.५	२.०-७.५	२.०-७.५	२.०-१२.०	२.०-१२.०	२.०-१२.०
आवधिक निक्षेप											
१ महिना	२.०-३.५	१.७५-३.५	१.५-३.५	१.५-३.५	१.५-३.५	१.५-३.७५	१.५-३.७५	१.५-३.७५	१.५-७.२५	१.५-७.२५	१.५-७.२५
३ महिना	२.०-४.०	१.५-४.०	१.५-४.०	१.५-४.०	१.५-४.०	१.५-६.७५	१.५-६.०	१.५-६.०	१.५-७.५	१.५-७.५	१.५-७.५
६ महिना	२.०-४.५	२.५-४.५	१.७५-४.५	१.७५-४.५	१.७५-४.५	१.७५-६.७५	१.७५-७.०	१.७५-७.०	१.७५-८.७५	१.७५-१०.०	१.७५-१०.०
१ वर्ष	२.७५-५.७५	२.२५-५.०	२.२५-५.०	२.२५-५.०	२.२५-५.०	२.५-६.०	२.५-९.०	२.५-९.०	३.५-११.५	३.५-११.५	३.५-११.५
२ वर्ष र सोभन्दा माथि	३.०-६.०	२.५-६.०५	२.५-६.४	२.५-६.५	२.७५-६.७५	२.७५-९.५	२.७५-९.५	२.७५-९.५	३.०-१३.०	३.०-१३.०	३.०-१३.०
२. कर्जामा दिने व्याजदर											
उद्योग	८.५-१३.५	८.२५-१३.५	८.०-१३.५	८.०-१३.५	७.०-१३.५	८.०-१३.५	७.०-१३.५	७.०-१३.५	८.०-१३.५	८.०-१३.५	८.०-१३.५
कृषि	१०.५-१३.५	१०-१३.५	९.५-१३.५	९.५-१३.५	९.५-१३.५	९.५-१३.५	९.५-१३.५	९.५-१३.५	९.५-१३.५	९.५-१३.५	९.५-१३.५
निर्यात वील	४.०-११.५	४.०-१२.०	५.०-११.५	५.०-११.५	५.०-११.५	४.०-११.५	४.०-११.५	४.०-११.५	४.०-११.५	४.०-११.५	४.०-११.५
व्यापारिक कर्जा	९-१४.५	८.०-१४	८.०-१४	८.०-१४.०	८.०-१४.०	८.०-१४.०	८.०-१४.०	८.०-१४.०	८.०-१४.०	८.०-१४.०	८.०-१४.०
अग्रिमकर्ष	१०.०-१६.०	५-१४.५	६.५-१४.५	६.५-१४.५	६.५-१३.५	६.५-१३.५	६.५-१३.५	६.५-१३.५	७.०-१५.०	७.०-१५.०	७.०-१५.०
मुद्रा स्फीति (वार्षिक औसत)	४.०	४.५	८.०	६.४	७.७	१३.२					

* भारत औसत डिफ्लेक्टर दर

तालिका १४
९१ दिने ट्रेजरी बिल्सको भारत औषत व्याजदर (प्रतिशत)

आर्थिक वर्ष	महिना											वार्षिक औसत	
	साउन	भदौ	असोज	कात्तिक	मंसिर	पुस	माघ	फागुन	चैत	बैशाख	जेठ		असार
२०४८/४९	८.४३	८.७८	८.८४	८.७०	८.८२	८.९३	९.३३	९.५६	९.६०	९.६४	९.५९	९.६४	९.२४
२०४९/५०	१०.१७	१०.४५	१२.१७	११.६८	१२.०३	१२.३६	१२.५७	१२.४३	११.३०	९.५६	११.२८	११.९२	११.३४
२०५०/५१	८.४९	५.९४	७.२४	८.७४	६.०५	३.९३	७.५७	७.५६	६.३८	४.९३	५.३१	६.०१	६.५०
२०५१/५२	६.३६	६.२६	६.५४	७.०२	६.९१	६.९९	७.३८	७.९७	८.१२	७.९४	७.८९	८.३३	७.३५
२०५२/५३	८.३४	८.६१	८.७८	९.१४	९.६९	११.८३	१२.६८	१२.२१	१०.९३	१२.७०	१२.८८	१२.६६	१०.९३
२०५३/५४	१२.१८	११.७५	११.४३	११.६३	११.५१	११.४७	११.६२	१०.९९	९.७७	८.५१	६.०३	५.६२	१०.२२
२०५४/५५	४.८७	३.३६	३.८१	३.३६	२.६३	२.७१	३.९०	४.००	४.१७	३.४४	३.२४	२.८७	३.५२
२०५५/५६	१.६१	०.९०	०.८५	२.८८	३.२४	३.२९	१.६१	१.२१	२.१६	३.०९	३.३५	३.२२	२.३३
२०५६/५७	३.४०	२.९०	३.४१	४.०९	३.९९	४.४४	५.१६	५.६०	५.४६	५.७३	५.४६	५.३६	४.६६
२०५७/५८	५.४३	५.२२	४.८७	५.२४	५.३०	५.२६	५.१७	४.५५	३.८७	४.६७	४.९४	४.९५	४.९६
२०५८/५९	४.७८	३.७८	४.६६	४.९६	४.९५	४.८५	५.१९	५.३९	५.०५	४.८६	४.५२	३.७८	४.७१
२०५९/६०	३.४२	३.४९	३.६०	४.०३	३.७५	४.१०	४.०१	३.९१	४.०६	२.९१	१.६७	२.९८	३.४८
२०६०/६१	४.०३	३.६६	३.७०	३.६८	३.८५	३.९५	३.९४	३.८१	१.७०	०.७०	०.८२	१.४७	२.९३
२०६१/६२	०.६२	०.६३	१.३४	१.९७	२.४०	२.०८	२.३८	२.९४	३.११	३.७०	३.८२	३.९४	२.४६
२०६२/६३	२.२६	३.३८	३.१०	२.६९	२.२०	२.४६	२.२०	२.६५	२.८९	३.६३	३.३१	३.२५	२.८४
२०६३/६४	२.९९	२.७८	२.५४	२.११	१.९८	२.६७	२.६०	२.३६	१.८५	२.४३	२.१७	२.७७	२.४४
२०६४/६५	४.२५	२.१४	२.३५	३.०३	३.५९	३.८६	५.७९	५.५४	४.०७	५.३२	५.४१	५.१३	४.२१
२०६५/६६	५.१७	३.७३	६.०८	५.५५	४.७२	४.३२	६.६४	६.८३	५.९८	६.००	६.७२	६.८३	५.८३
२०६६/६७	१.७७	२.४१	२.७३	४.६७	६.३५	८.७४	९.०१	७.७९	७.३५	७.४१	६.७७	८.१३	६.५०

तालिका १५
३६४ दिने ट्रेजरी बिल्सको भारत औसत व्याजदर (प्रतिशत)

आर्थिक वर्ष	महिना											वार्षिक औसत	
	साउन	भदौ	असोज	कात्तिक	मंसिर	पुस	माघ	फागुन	चैत	बैशाख	जेठ		असार
२०५३/५४	-	-	-	-	-	११.९६	-	-	१०.५३	-	८.९८	-	१०.३४
२०५४/५५	-	-	-	-	-	६.३०	-	-	७.२५	-	६.९९	-	६.८६
२०५५/५६	-	-	-	-	-	-	-	-	४.९१	५.४२	५.३१	-	५.१३
२०५६/५७	-	-	-	-	५.६७	५.५७	६.०८	७.२८	६.१४	-	-	-	६.१६
२०५७/५८	-	-	-	-	५.७३	५.४४	५.४६	५.११	४.९२	५.२७	५.५२	५.६२	५.२६
२०५८/५९	-	-	-	-	५.५१	५.१५	५.६६	५.५६	५.१४	५.०४	४.९९	४.४३	५.२०
२०५९/६०	-	-	-	-	४.०८	४.४६	४.२२	४.९४	५.१३	४.६३	३.३१	४.९३	४.७१
२०६०/६१	५.३१	५.१८	५.३०	५.१५	५.१२	४.९५	४.७०	४.०४	३.०२	२.६५	२.५७	३.८१	४.१५
२०६१/६२	-	-	३.५३	-	३.०६	२.४९	२.७८	३.५४	३.९८	४.८४	४.८७	४.७९	४.३२
२०६२/६३	-	-	३.८७	३.९३	३.०९	३.४२	३.५०	३.८०	४.३१	४.२०	४.७४	४.०४	३.९५
२०६३/६४	-	-	३.७८	३.३३	३.०४	३.१४	३.२१	३.०१	३.०९	३.५५	३.१९	४.००	३.५०
२०६४/६५	-	३.०४	३.०४	३.२८	३.४०	४.६७	६.४५	५.९५	४.८२	५.३०	५.६६	६.४७	५.४९
२०६५/६६	-	३.५६	५.५७	५.६५	४.९६	५.२०	६.८४	६.१९	५.९६	६.५३	६.५९	६.५५	६.०६
२०६६/६७	-	३.३९	-	६.०४	५.४३	७.३९	८.११	-	७.६०	-	६.९६	७.२८	७.८५

तालिका १७
नेपाल सरकारको खुद आन्तरिक ऋण

रु. करोडमा

	२०६०/६१	२०६१/६२	२०६२/६३	२०६३/६४	२०६४/६५	२०६५/६६	२०६६/६७*
क कुल आन्तरिक ऋण	७०५.३	९०२.६	११८५.०	१७८९.२	२०४९.६	१८४१.७	२९९१.४
ट्रेजरी बिल्स	३७०.०	५४७.१	१०८३.४	१२०५.२	१२५०.०	९००.०	१९९३.०
विकास ऋणपत्र	२००.०	३००.०	७५.०	५५०.०	६०७.०	७७५.०	९०४.१
राष्ट्रिय बचतपत्र	९०.०	२१.७	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०
नागरिक बचतपत्र ⁺	२४.८	२५.०	२५.०	३४.०	१९२.६	१६६.७	९४.३
विशेष ऋणपत्र	२०.५	८.८	१.६	०.१	०.०	०.०	०.०
ख भुक्तानी	५४१.५	६१३.५	७३६.०	९६१.४	८५६.१	८७८.३	७९२.८
ट्रेजरी बिल्स	२४३.१	१२६.४	१८७.०	१६४.८	१९१.२	७५१.८	४४०.१
विकास ऋणपत्र	५१.०	५५.०	२७९.०	४२८.२	३५१.२	०.७	३००.०
राष्ट्रिय बचतपत्र	१५०.०	२६७.०	२७०.०	२३६.०	४०.०	९०.०	२१.७
नागरिक बचतपत्र	०.०	०.०	०.०	६२.८	३०.३	२४.८	२५.०
विशेष ऋणपत्र	९७.४	१६५.१	०.०	६९.७	२४३.४	११.०	६.०
ग खुद आन्तरिक ऋण (क-ख)	१६३.८	२८९.१	४४९.०	८२७.८	११९३.५	९६३.४	२१९८.६
ट्रेजरी बिल्स	१२६.९	४२०.७	८९६.४	१०४०.४	१०५८.८	१४८.२	१४४२.९
विकास ऋणपत्र	१४९.०	२४५.०	-२०४.०	१२१.८	२५५.८	७७४.३	६०४.१
राष्ट्रिय बचतपत्र	-६०.०	-२४५.३	-२७०.०	-२३६.०	-४०.०	-९०.०	-२१.७
नागरिक बचतपत्र	२४.८	२५.०	२५.०	-२८.८	१६२.३	१४१.९	६९.३
विशेष ऋणपत्र	-७६.९	-१५६.३	१.६	-६९.६	-२४३.४	-११.०	-६.०
घ अधिविकर्ष^१	-७५.३	२६२.३	१०७.१	-३१२.३	-८२.४	८८३.६	६१६.४
ङ खुद आन्तरिक ऋण (ओभर ड्राफ्ट सहित, ग +घ)	८८.५	५५१.४	५५६.१	५१५.६	९८३.१	१८४७.०	२८१५.०
च कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (उत्पादक मूल्यमा)	५३६७४.९	५८९४१.२	६५४०८.४	७२७८२.६९७	८१५६६.३	९९१११.६	११८२६८.०
छ खुद आन्तरिक ऋण/कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (प्रतिशत)	०.३१	०.४९	०.६९	१.१४	१.४६	१.००	१.८६
ज खुद आन्तरिक ऋण (ओभर ड्राफ्ट सहित)/कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (प्रतिशत)	०.१६	०.९४	०.८५	०.७१	१.२१	१.८६	२.३८

अ अपरिष्कृत

+ २०६७ असारमा जारी गरिएको वैदेशिक रोजगार बोण्डको रकम रु ४० लाख समावेश

^१ ऋणात्मक अंकले सरकारको नेपाल राष्ट्र बैंकमा रहेको बचत जनाउँछ

तालिका १८
सरकारी वित्त स्थिति ^१
(नगद प्रवाहमा आधारित)

(रु. करोडमा)

	२०६४/६५	२०६५/६६	२०६६/६७ ^अ	परिवर्तन			
				२०६५/६६		२०६६/६७	
				रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
विनियोजित खर्च	१५५७५.८	२१८३६.९	२५६२५.९	६२६१.०	४०.२	३७८९.०	१७.४
चालू खर्च	८९६२.२	१२६२९.४	१४७२४.९	३६६७.३	४०.९	२०९५.५	१६.६
पूँजीगत खर्च	४७३७.२	६७३०.४	८०३९.८	१९९३.२	४२.१	१३०९.४	१९.५
क. आन्तरिक साधान / श्रोत र ऋण	३९८४.४	५६३०.२	६४५३.९	१६४५.८	४१.३	८२३.७	१४.६
ख. वैदेशिक अनुदान	७५२.८	११००.२	१५८५.९	३४७.४	४६.२	४८५.७	४४.१
साँवा भुक्तानी	१६३८.७	१९१८.०	१८४३.२	२७९.४	१७.०	-७४.८	-३.९
अन्य (फ्रिज)	२३७.८	५५९.०	१०१७.९	३२९.२	१३५.१	४५९.०	८२.१
खर्च भई बाँकी रहेको सरकारी मौज्जात	५७९.९	११६७.६	७८८.४	५८७.७	१०१.३	-३७९.२	-३२.५
चालू खर्च	१२८.६	६७२.५	२८७.१	५४३.९	४२२.९	-३८५.५	-५७.३
पूँजीगत खर्च	४१२.२	४५७.४	५०१.४	४५.२	११.०	४४.०	९.६
साँवा भुक्तानी	३९.१	३७.७	०.०	-१.४	-३.६	-३७.७	-१००.०
यथार्थ खर्च	१४९९५.९	२०६६९.२	२४८३७.४	५६७३.३	३७.८	४१६८.२	२०.२
चालू खर्च	८८३३.६	११९५६.९	१४४३७.८	३१२३.४	३५.४	२४८०.९	२०.७
पूँजीगत खर्च	४३२५.०	६२७३.०	७५३८.४	१९४८.०	४५.०	१२६५.४	२०.२
साँवा भुक्तानी	१५९९.६	१८८०.३	१८४३.२	२८०.८	१७.६	-३७.१	-२.०
अन्य (फ्रिज)	२३७.८	५५९.०	१०१७.९	३२९.२	१३५.१	४५९.०	८२.१
साधन श्रोत	१२७४८.३	१७२३३.६	२०९२९.१	४४८५.३	३५.२	३६९५.४	२१.४
राजस्व	१०७८२.३	१४३४७.५	१७९९४.६	३५८५.२	३३.३	३६४७.२	२५.४
वैदेशिक अनुदान	१७५३.१	२४४०.१	२४८५.४	६८७.०	३९.२	४५.४	१.९
गौर वजेटरी आय, खुद	१५५.९	४४.६	५४९.६	-१११.३	-७१.४	५०५.०	११३२.७
अन्य आय #	-२.१	-५.८	८.१	-३.७	-१७.४	१३.९	-२३९.६
भि.ए.टी.	४.६	२८.७	-३०.४	२४.१	५२०.३	-५९.१	-२०५.७
स्थानिय निकाय हिसाव	७४.६	३७८.६	-७८.२	३०४.०	४०७.५	-४५६.९	-१२०.७
बचत (+), न्यून (-)	-२२४७.६	-३४३५.६	-३९०८.४	-११८८.०	५२.९	-४७२.७	१३.८
न्यून व्यहोरिने श्रोतहरु	२२४७.६	३४३५.६	३९०८.४	११८८.०	५२.९	४७२.७	१३.८
आन्तरिक ऋण	१९६७.३	३११९.९	३६०७.८	११५२.६	५८.६	४८८.०	१५.६
वैदेशिक ऋण	३८०.२	३७२.६	४२६.७	-१४.६	-३.८	५४.१	१४.५
अन्य रकम तथा व्याज आय / भुक्तानी (-)	-१०६.९	-५६.९	-१२६.२	५०.०	-४६.८	-६९.३	१२९.८

१ - नेपाल राष्ट्र बैंकको रेकर्ड अनुसार

- गा.वि.स र जि.वि.स.लाई वितरण भएको मध्ये खर्च नभई बाँकी रहेको रकम

अ - अनुमानित

तालिका १९
वैदेशिक व्यापार*
(एघार महिनाको तथ्याङ्कमा आधारित)

(रु. करोडमा)

	२०६०/६१	२०६१/६२	२०६२/६३	२०६३/६४	२०६४/६५	२०६५/६६	एघार महिनाको तथ्याङ्क			प्रतिशत परिवर्तन	
	वार्षिक	वार्षिक	वार्षिक	वार्षिक	वार्षिक	वार्षिक	२०६४/६५	२०६५/६६ ^प	२०६६/६७ ^ब	६५/६६	६६/६७
कुल निर्यात	५३९१.०७	५८७०.५७	६०२३.४१	५९३८.३१	५९२६.६५	६७६९.७५	५३०३.८४	६१४०.१९	५५३६.७९	१५.८	-९.८
भारततर्फ	३०७७.७१	३८९१.६९	४०७१.४७	४१७२.८८	३८५५.५७	४१००.५९	३४९१.७८	३७९०.२३	३६२०.५२	८.५	-४.५
अन्य मुलुकहरुतर्फ	२३१३.३६	१९७८.८८	१९५१.९४	१७६५.४३	२०७१.०८	२६६९.१६	१८१२.०६	२३४९.९६	१९१६.२७	२९.७	-१८.५
कुल आयात	१३६२७.७१	१४९४७.३६	१७३७८.०३	१९४६९.४६	२२१९३.७७	२८४४६.९६	२००६७.७३	२५३५९.७६	३४२९८.५५	२६.४	३५.२
भारततर्फ	७८७३.९५	८८६७.५५	१०७५.३१	११५८७.२३	१४२३७.६५	१६२४३.७६	१२९०२.५१	१४४३७.०४	१९५९६.९२	११.९	३५.७
अन्य मुलुकहरुतर्फ	५७४३.७६	६०७९.८१	६६६३.७२	७८८२.२३	७७५६.१२	१२२०३.२०	७९६५.२२	१०९२२.७२	१४७०१.६३	५२.४	३४.६
व्यापार सन्तुलन	-८२३६.६४	-९०७६.७९	-११३५४.६२	-१३५३१.१५	-१६२६७.१२	-२१६७७.२१	-१४७६३.८९	-१९२१९.५७	-२८७६१.७६	३०.२	४९.६
भारततर्फ	-४७९६.२४	-४९७५.८६	-६६४२.८४	-७४१४.३५	-१०३८२.०८	-११२१४३.१७	-९४१०.७३	-१०६४६.८१	-१५९७६.४०	१३.१	५०.१
अन्य मुलुकहरुतर्फ	-३४४०.४०	-४१००.९३	-४७११.७८	-६११६.८०	-५८८४.०४	-९५६३.०४	-५३५३.१६	-८५७२.७६	-१२७८५.३६	६०.१	४९.५
कुल व्यापार	१९०१८.७८	२०८१७.९३	२३४०९.४४	२४४०७.७७	२८१२०.४२	३५९१६.७१	२५३५९.५७	३१४९९.९५	३९८३५.३४	२४.२	२६.५
भारततर्फ	१०९५१.६६	१२७५९.२४	१४७८५.७८	१५७९०.१५	१८०९३.२२	२०३४४.३५	१६३९४.२९	१८२२७.७७	२३२१७.४४	११.२	२७.४
अन्य मुलुकहरुतर्फ	८०६७.१२	८०५८.६९	८६२३.६६	९६४७.६६	१००२७.२०	१५५७२.३६	८९१७.२८	१३२७२.६८	१६६१७.९०	४७.८	२५.२
वैदेशिक व्यापारसँग सम्बन्धित केही अनुपातहरु											
निर्यात / आयात अनुपात	३९.६	३९.३	३४.७	३०.५	२६.७	२३.८	२६.४	२४.२	१६.१		
भारतसंग	३९.१	४३.९	३८.०	३६.०	२७.१	२५.२	२७.१	२६.३	१८.५		
अन्य मुलुकहरुसंग	४०.२	३२.५	२९.३	२२.४	२६.०	२९.९	२५.३	२९.५	१३.०		
कुल निर्यात अनुपात	५.७.१	६६.३	६७.६	७०.३	६५.१	६०.६	६५.८	६९.७	६५.४		
भारतसंग	४२.९	३३.७	३२.४	२९.७	३४.९	३९.४	३४.२	३३.३	३४.६		
कुल आयात अनुपात	५.७.८	५.९.३	६.१.७	५.९.५	६.४.२	५.७.१	६.४.३	५.६.९	५.७.१		
भारतसंग	४२.२	४०.७	३८.३	४०.५	३५.८	४२.९	३५.७	४३.१	४२.९		
कुल व्यापार सन्तुलन अनुपात	५.८.२	५.८.८	५.८.५	५.४.८	६.३.८	५.६.०	६.३.७	५.५.४	५.५.५		
भारतसंग	४१.८	४५.२	४१.५	४४.२	३६.२	४४.०	३६.३	४४.६	४४.५		
कुल व्यापार अनुपात	५.७.६	६.१.३	६.३.२	६.२.०	६.४.३	५.७.८	६.४.६	५.७.९	५.८.३		
भारतसंग	४२.४	३८.७	३६.८	३८.०	३५.७	४२.२	३५.४	४२.१	४१.७		
कुल व्यापारमा निर्यात र आयातको अनुपात	२.८.३	२.८.२	२.५.७	२.३.४	२.१.१	१.९.२	२.०.९	१.९.५	१.३.९		
निर्यात	७.१.७	७.१.८	७.४.३	७.६.६	७.८.९	८.०.८	७.९.१	८.०.५	८.६.१		

* = संसार तथ्याङ्कमा आधारित

प = परिष्कृत

ब = अनुमानित

तालिका २०
शोधनान्तर स्थिति

(रु. करोडमा)

शीर्षक	२०६४/६५		२०६५/६६*		२०६६/६७*		प्रतिशत परिवर्तन एघार महिना	
	एघार महिना	वार्षिक	एघार महिना	वार्षिक	एघार महिना	२०६४/६६	२०६६/६७	
	क. चालू खाता	१५९७.९	२३६८.०	३९५८.२	४१४३.७	-३४५८.६	१४५.७	-१८७.४
नियात (वस्तु) एफ. ओ. बी.	५५६९.४	६१९७.१	६३८१.०	६९९०.७	५७५१.६	१४.६	-९.९	
तेल	-	-	-	-	०.०	-	-	
अन्य	५५६९.४	६१९७.१	६३८१.०	६९९०.७	५७५१.६	१४.६	-९.९	
आयात (वस्तु) एफ. ओ. बी.	-१९७२८.६	-२१७९६.३	-२४८६७.९	-२७९२२.८	-३३५६६.९	२६.१	३५.१	
पेट्रोलियम पदार्थ	-३७६.२	-४०८१.६	-३७०१.८	-४१३५.७	-४५९५.५	-०.४	२४.१	
अन्य	-१९३५२.४	-१७७१४.७	-२१४९६.१	-२३७८७.१	-२८९७१.४	३२.२	३६.९	
व्यापार सन्तुलन	-१४१३०.७	-१४५९९.२	-१८९०९.७	-२०९३२.१	-२७८१५.४	३०.६	५०.५	
बुद्ध सेवा आय	-६४१.४	-११०९.२	-८२६.४	-१०४७.८	-२१२६.२	-१२.२	१५७.३	
सेवा आय	३८११.९	४२२३.६	४९४५.२	५२८३.०	४१४३.२	२७.७	-१६.२	
यात्रा	१७२१.१	१८६३.३	२६२२.०	२७६६.०	२२३५.९	५३.५	-१४.९	
अन्य नपरेको सरकारी आय	११९४.८	१३३०.२	१२१२.७	१२७३.४	१५५५.५	१.५	-४.२	
अन्य	९०५.०	१०२८.१	११०४.६	१२१३.६	१३३१.८	२२.०	२०.६	
सेवा भुक्तानी	-४७५३.४	-५३३२.८	-५७७७.७	-६३३०.८	-६९६९.३	२१.१	८.६	
यातायात	-१९७२.६	-२२६७.६	-२०६९.८	-२२११.६	-२१६७.४	४.९	४.७	
यात्रा	-१८९९.२	-२०८६.९	-२०४८.५	-२१३९.६	-२०५५.७	५.०	५.९	
जसमा शिक्षामात्र	-६८१.७	-७७७.३	-१०९७.५	-१२१२.६	-११५६.२	६.१	५.४	
अन्य	-८८१.६	-९७९.०	-८५३.४	-९७९.६	-१०८८.२	-३.२	२.७	
व्यापार तथा सेवा क्षेत्रको सन्तुलन	-१५१००.७	-१६७०८.४	-१९३३६.४	-२१९७९.९	-२९९४१.६	२७.७	५५.०	
बुद्ध आय	६६८.९	७५४.७	१०७६.९	११७५.०	६६८.४	६१.०	-३६.३	
आय प्राप्ती	११७९.२	१३३४.८	१५२५.८	१६५०.७	१२१७.४	२९.४	-२०.२	
आय भुक्तानी	-५१०.४	-५७९.१	-४४९.२	-४७५.७	-५४९.७	-५३.२	१.८	
व्यापार, सेवा तथा आय सन्तुलन	-१४४८९.८	-१६९५३.७	-१८२६६.७	-२०८०४.०	-२९२७४.२	२६.२	६०.४	
बुद्ध ट्रान्स्फर	१६०२९.७	१८२८१.७	२२१९४.९	२४९४८.७	२५७७९.६	३८.५	१६.२	
ट्रान्स्फर आय	१६२७१.२	१८५४६.३	२२९३७.१	२५७७९.९	२६२६६.५	४१.०	१५.५	
अनुदान	१७८६.६	२०९९.३	२१८४.८	२६७९.६	२४७२.१	२४.३	१३.१	
निजी क्षेत्रको विप्रेषण	१२५१०.९	१४२६८.३	१८८८८.१	२०९६९.९	२१११६.८	५१.०	११.८	
पेन्सन	१६९७.७	१८७९.०	१५८४.७	१७७५.५	२४०५.८	-६.७	५१.८	
अन्य (भारतीय अन्तःशुल्क फिर्ता)	२७६.०	२९९.७	२७९.५	३२१.१	२७१.८	१.३	-२.८	
ट्रान्स्फर भुक्तानी	-२४१.५	-२६४.६	-७४२.३	-७७९.५	-७६८.९	२०.७	-३६.८	
ख. पूँजी खाता (पूँजी ट्रान्स्फर)	७५२.३	७५१.३	६०३.६	६२३.१	११५०.८	-१९.८	९०.७	
जम्मा (क+ख)	२३४०.७	३१५९.२	४५६१.८	४७६६.८	-२३०७.८	९४.१	-१५०.६	
ग. वित्तीय खाता (समूह ड बाहेक)	७५८.६	११०३.४	१७७६.९	१८०५.०	४८०.४	१२१.४	-७२.८	
प्रत्यक्ष वैदेशिक लगानी आप्रवाह	२८.३	२९.४	१८२.३	१८२.९	२४१.२	५४५.२	३२.५	
पोर्टफोलियो लगानी	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	-	-	
अन्य लगानी: सम्पत्ति	(१,०१६.७५)	(१,१३९.६१)	(१,४४३.८५)	(१,७६७.५१)	-१९२५.६	४.२	३३.४	
व्यापारिक साख	-३१.८	८५.३	-३६७.८	-३०२.२	-२०१.२	१०५.७	-४५.३	
अन्य	-९.८	-१२२.९	-१०७६.१	-१४६५.१	-१७२४.४	९.२	६०.३	
अन्य लगानी: वायित्व	१७८७.१	२२१३.५	३०२९.५	३३८९.६	२९६४.५	६९.५	-२८.६	
व्यापारिक साख	८५८.६	१२४८.४	१६७५.५	१९५५.५	२९४४.२	९.४	७६.१	
ऋण	३०८.६	३३९.२	-२४२.७	-२८९.९	-३४०.३	-१७८.६	४०.२	
सरकार	३१२.१	३४५.६	-२३७.१	-२८३.२	-३३७.२	-१७८.०	४२.२	
ऋण प्राप्ती	९८३.१	११३२.६	६७३.९	७२८.८	६३३.२	-३१.०	-६.०	
साँचा भुक्तानी	-६७१.०	-७८७.०	-९११.०	-१०१२.०	-९७०.४	३५.८	६.५	
अन्य क्षेत्र	-३.५	-६.४	-५.६	-६.७	-३.१	५९.१	-४४.०	
मुद्रा तथा निक्षेप	६१९.९	६२६.०	१६००.७	१७४४.०	-४३९.५	१५.८	-१२७.५	
नेपाल राष्ट्र बैंक	-०.६	-०.६	-०.३	-०.४	०.०	-४.५	-१००.०	
वाणिज्य बैंकहरु	६२०.५	६२६.६	१६०१.१	१७४४.४	-४३९.५	१५.८	-१२७.५	
अन्य दायित्व	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	-	-	
जम्मा (क+ख+ग)	३,१४९.२८	४,२६२.४७	६,३२९.६७	६,५७१.८	-१,८२७.४	१०१.०	-१२८.९	
घ. बुद्ध विविध पूँजी आप्रवाह	-६२.९	-६९९.०	-८२३.२	-७९९.८	-११९.३	१२०.९	-८५.५	
जम्मा (क+ख+ग+घ)	३,०८६.४	३,५६३.४	५,५०६.५	५,७७२.०	-१,९४६.७	७८.५	-१३४.४	
ङ. सञ्चित तथा सम्बन्धित शीर्षक	-३०८६.४	-३५९३.४	-४,५०६.५	-४,८५२.०	१९४६.७	७८.५	-१३४.४	
सञ्चित सम्पत्ति	-३१९३.२	-३७००.२	-४,४९८.४	-४,८५२.०	१६१६.६	७२.२	-१२९.६	
नेपाल राष्ट्र बैंक	-२२६५.६	-२९६३.७	-४२९.८	-४५७.१	१०८७.०	८.७	-१२५.३	
वाणिज्य बैंकहरु	-९२७.६	-७३६.५	-१२००.३	-१२९४.९	५३१.६	२९.४	-१४४.३	
आई. एम. एफ. कर्जा उपयोग	१०६.८	१०६.८	-८.९	०.०	३२.०	-१०७.६	-	
बुद्ध वैदेशिक सम्पत्तिमा परिवर्तन (-बुद्धि)	-२४६६.५	-२९६७.५	-३,९०५.७	-४,१२८.०	१,५०७.२	५.८	-१३८.६	

अ - अनुमानित
प - परिष्कृत

तालिका २१
बैंकिङ्ग क्षेत्रसँग रहेको कुल विदेशी विनिमय सञ्चिति

(रु. करोडमा)

	२०६२ असार	२०६३ असार	२०६४ असार	२०६५ असार	२०६६ जेठ	२०६६ असार	२०६७ जेठ ^१	प्रतिशत परिवर्तन	
								असारदेखि जेठसम्म २०६५/६६	जेठसम्म २०६६/६७
नेपाल राष्ट्र बैंक									
परिवर्त्य विदेशी मुद्रा	१०४४२.३७	१३१९६.७६	१२९६२.६४	१६९६८.३६	२१६६२.३६	२२४१९.०३	१९६८४.०९	२७.७	-१२.२
अपरिवर्त्य विदेशी मुद्रा	१००८२.३६	१२४१४.७२	१२३७५.५३	१४२८४.८८	१९३७७.३१	२०१७५.६०	१६०७८.७१	३५.६	-२०.३
	३६०.०१	७८२.०४	५८७.११	२६८३.४८	२२८५.०५	२२४३.४३	३६०५.३८	-१४.८	६०.७
वाणिज्य बैंकहरु									
परिवर्त्य विदेशी मुद्रा	२५४७.२७	३३०६.५४	३५४९.९६	४२९३.९९	५४०५.३८	५४७९.५३	५०५८.३०	२८.२	-९.३
अपरिवर्त्य विदेशी मुद्रा	२३१५.४९	३१७९.०७	३१६८.१०	३८८२.७१	५०९६.२१	५२२०.०४	४५३२.२४	३१.३	-१३.२
	२३१.७८	१२७.४७	३८१.८६	४११.२८	४०९.१७	३५९.४९	५२६.०६	-०.५	४६.३
कुल विदेशी विनिमय सञ्चिति									
परिवर्त्य विदेशी मुद्रा	१२९८९.६४	१६५०३.३०	१६५१२.६०	२१२६२.३५	२७६७७.७४	२७९९८.५६	२४७४२.३९	२७.८	-११.६
कुल सञ्चितिमा परिवर्त्य मुद्राको अंश (प्रतिशतमा)	१२३९७.८५	१५५९३.७९	१५५४३.६३	१८१६७.५९	२४४७३.५२	२५३९५.६४	२०६१०.९५	३५.७	-१८.८
अपरिवर्त्य विदेशी मुद्रा	५९५.४९	९११.२५	९२५.५०	१२२६.४०	१३२७.६६	१३८०.०८	१६४७.३५	-	-
कुल सञ्चितिमा अपरिवर्त्य मुद्राको अंश (प्रतिशतमा)	४.६	५.५	५.९	५.६	५.९	५.९	६.७	-१२.९	५.८
आयात धान्न सक्ने क्षमता (महिनामा)									
बस्तु	१०.४	११.४	१०.२	११.५	११.७	१२.०३	८.१०	-	-
बस्तु तथा सेवा	८.८	९.६	८.४	९.३	९.६०	९.८१	६.८३	-	-
१. कुल विदेशी विनिमय सञ्चिति	१२९८९.६४	१६५०३.३०	१६५१२.६०	२१२६२.३५	२७६७७.७४	२७९९८.५६	२४७४२.३९	२७.८	-११.६
२. सुन, एस डी आर, आइ एम एफ गोल्ड ट्रान्चे	१०२.०५	१०६.८७	५८.७५	६३.०६	५४.७७	५५.५३	६१३.७६	-१३.१	१००५.३
३. कुल वैदेशिक सम्पत्ति (१+२)	१३०९१.६९	१६६१०.१७	१६५७१.३५	२१३२५.४१	२७२२२.५१	२८०५४.०९	२५३५६.१५	२७.७	-९.६
४. वैदेशिक दायित्व	२३१७.४८	२६६६.२५	३३८०.४०	४१७९.८७	५७९०.५९	५९४५.७४	५७४३.९७	३८.५	-३.४
५. खुद वैदेशिक सम्पत्ति (३-४)	१०७७४.२१	१३९४३.९२	१३१९०.९५	१७१४५.५४	२१४३१.९२	२२१०८.५५	१९६१२.१९	२४.०	-११.३
६. खुद वैदेशिक सम्पत्तिमा परिवर्तन (विनिमय मूल्याङ्कन समायोजन पूर्व)*	१०६.२५	-३१६९.७१	७४२.९७	-३९५४.५९	-४२८६.३८	-४९६२.८१	२४९६.१६	-	-
७. विदेशी विनिमय मूल्याङ्कन (-घाटा)	-६८०.४८	६०९.२३	-१३४३.४०	९८७.१४	३८०.६५	८३४.८४	-९८८.९६	-	-
८. खुद वैदेशिक सम्पत्तिमा परिवर्तन (- वृद्धि) (६+७) **	-५७४.२३	-२५५९.७७	-५९०.४२	-२९६७.४५	-३९०५.७३	-४१२७.९७	१५०७.२२	-	-
मसान्तको खरिद दर (रु प्रति अमेरिकी डलर):	७०.३५	७४.१०	६४.८५	६८.४०	७५.६०	७८.०५	७४.६०	-	-

* = खुद वैदेशिक सम्पत्तिको परिवर्तन आषाढ मसान्तको तथ्याङ्कलाई आधार मानी लिइएको ।

** = विदेशी विनिमय मूल्याङ्कन नाफा/घाटा समायोजन पश्चात ।

अ-अनुमान

स्रोत: नेपाल राष्ट्र बैंक र वाणिज्य बैंकहरु

तालिका २२
अमेरिकी डलर भुक्तानी गरी भारतबाट भएको आयात

(रु. करोडमा)

महिना	२०६०/६१		२०६१/६२		२०६२/६३		२०६३/६४		२०६४/६५		२०६५/६६		२०६६/६७	
	भा.रू. खरिद	डलर बिक्री	भा.रू. खरिद	डलर बिक्री	भा.रू. खरिद	डलर बिक्री	भा.रू. खरिद	डलर बिक्री	भा.रू. खरिद	डलर बिक्री	भा.रू. खरिद	डलर बिक्री	भा.रू. खरिद	डलर बिक्री
साउन	७२.८७	७२.६१	९८.०१	९५.७५	२१३.३८	३४१.७४	३९३.९५							
भदौ	९८.०१	१११.७४	९७.७६	१२०.८०	१६५.५२	२८२.०१	४२३.५२							
असोज	१११.४२	१३१.६८	९०.७९	८६.५७	२४१.१६	१५४.३५	४१४.५५							
कात्तिक	१०१.९२	११८.६५	११०.३२	११८.८३	२०६.५७	१५७.१४	३८९.४८							
मंसिर	१३५.४५	१२०.५८	१५८.३७	१६६.१४	२८५.९९	२३०.१६	४७६.७४							
पुस	९९.६९	१३९.४९	११५.६२	१६४.४०	३८०.५५	२०१.६८	४९१.७८							
माघ	१५०.३६	११५.४४	६०.३८	७१.७०	२९६.२१	२००.७५	५१०.७५							
फागुन	१७१.७९	११०.७८	६०.३०	१४२.८५	१९६.३१	२४८.०१	३७५.५८							
चैत	२०६.०५	१५६.७२	१३९.८६	२०५.२९	३४४.२१	३७६.८२	४३८.२१							
वैशाख	१३०.९९	१८३.०८	९१.६४	२७१.४८	३४२.०२	३४९.५०	३४२.७२							
जेठ	१४५.५४	१८२.५२	११८.१५	१७१.१२	२२०.५७	३४५.२१	३०१.६२							
असार	१०१.६०	१९०.०२	१३९.४०	१५७.१८	३०९.१४	४२५.३१								
जम्मा	१५२५.६९	१६३३.३१	१२८०.५९	१७७२.०९	३२०१.६४	३३१२.६८	४५५८.९०							

तालिका २३
अमेरिकी डलर बिक्री गरी भएको भारतीय मुद्रा खरिद

(करोडमा)

महिना	२०६३/६४		२०६४/६५		२०६५/६६		२०६६/६७	
	भा.रू. खरिद	डलर बिक्री	भा.रू. खरिद	डलर बिक्री	भा.रू. खरिद	डलर बिक्री	भा.रू. खरिद	डलर बिक्री
साउन	२३३.४६	५.०	३६४.१६	९.०	५९६.९६	१४.०	१,५९३.०४	३३.०
भदौ	२७८.६५	६.०	३६७.५४	९.०	२६४.४१	६.०	८७४.८६	१८.०
असोज	३२०.५३	७.०	५५४.२७	१४.०	३२५.७१	७.०	५६३.००	१२.०
कात्तिक	३६०.२२	८.०	३९३.२४	१०.०	१,०६५.७१	२२.०	३७३.९२	८.०
मंसिर	२६८.९३	६.०	५५३.१६	१४.०	६९५.०८	१४.०	७४५.३६	१६.०
पुस	३११.२०	७.०	३९४.३५	१०.०	४३८.१८	९.०	८३१.६९	१८.०
माघ	१३२.६७	३.०	५१२.५८	१३.०	६३५.२३	१३.०	८३०.२१	१८.०
फागुन	३०९.३८	७.०	४७९.९९	१२.०	७५६.१७	१५.०	५५०.३२	१२.०
चैत	३४५.७६	८.०	५६२.४८	१४.०	५६२.१९	११.०	७२४.६६	१६.०
वैशाख	४९५.०६	१२.०	६४७.४८	१६.०	६४९.५८	१३.०	१,१६२.७९	२६.०
जेठ	५२९.३३	१३.०	७६७.८४	१८.०	५२९.८२	११.०	९३३.२१	२०.०
असार	४४७.५९	११.०	१,४६३.१६	३४.०	८२१.०४	१७.०	१,०२६.३०	२२.०
जम्मा	४,०३२.७७	९३.०	७,०६०.२५	१७३.०	७,३४०.०६	१५२.०	१०,२०९.३२	२१९.०